Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
NAJER FOLKSBLAT

היינט 22 זייטען

פרייז 30 גראָשען

נייער פאָלקסבלאַט

№ 95 | Łódź, Wtorek, 23 kwietnia 1935 r. | דרייצענטער יאהרגאנג | לאָדז, דינסטאג, כ' ניסן תרצ"ה | № 95

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פעטריקאָווער 21, טעל. 224-71

אויסצומיידען א מלחמה אין איירא־פא

איז נויטיג דייטשלאַנד'ס צוריקקעהר אין דער פעלקער-ליגע

לאָנדאָן, 22 (ספּ. טעל.)

דער פאָרזיצער פון דער ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ הענדערסאָן האָט געהאַלטען אַ רעדע, אין וועלכער ער האָט אונטערגעשטראָכען, אַז אויף דער וועלט עקזיסטירען 2 נעסטען פון שטורעם, דהיינו: אויפ'ן ווייטען מזרח און אין איירא־פאַ. דער שלום — האָט הענדערסאָן געזאָגט — איז נישט צוטיילבאַר, און יעדער פרוב צו צע־טיילען די פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר'ן איינהאַלטען דעם שלום איז אַ רוף צו פאַרניכטען דעם פאַקט פון דער פעלקער־ליגע און אַרויסצורופן אַנ'איי־ראָפּאַישע מלחמה. ענגלאַנד וואָלט אָהן צוויפעל אויף אַריינגעצויגען געוואָרען אין קריג, צוליב וואָס עס איז דער לעבענס־אינטערעס פון איירא־פּאַ צו לעזען די פראַגע פון דייטשלאַנד'ס גלייכ־בערעכטיגונג אין די ראַהמען פונ'ם סיסטעם פון דער אַלגעמיינער זיכערקייט. מהאי טעמא איז דאָס צוריקקעהרען זיך פון דייטשלאַנד אין דער פעל־קער־ליגע און דאָס אָננעהמען דורך איהר אַלע פעראַפּליכטונגען פונ'ם ליגע־פאַקט, אַבסאָלוט נוי־טיג.

—=—

פּראָצעס פון די „פּראָטאָקאָלען פון די זקני ציון"

קומט פאָר דעם 29־טען ד. ח.

בערן, 22 (יט"א טעלעגראַפיש)

אַן פּראָצעס פון די „פּראָטאָקאָלען פון די זקני ציון", האָט דער פערטיידיגער פון איינעם פון די בעשולדיגטע זיך געווענדעט צום געריכט, מ'זאָל פּסל'ן 10 עדות פון דער פריהערדיגער פערהאַנדלונג. דערמיט זענען זיי אויסען צו פערשלעפען דעם פּראָ־צעס. ווי מ'רעכענט וועט דאָס זיי נישט געלונגען און דער פּראָצעס וועט זיכער פאָרקומען דעם 29 ד. ח.

דייטשלאַנד אויף דער קאָנפערענץ

וועגען דער עסטרייכישער פראַגע

לאָנדאָן, 22 (ספּ. טעל.)

דע' בערלינער קאָרעספּאָנדענט פון „דיילי מייל" מעלדעט, אַז דייטשלאַנד וועט וואַהרשיינליך בעריהרען די פראַגע וועגען אַנטיילנעהמען אין דער קאָנפערענץ וועגען דער עסטרייכישער פראַגע, וואָס וועט פאָרקומען אין מאַי אין רוים.

ערנסטער אינצידענט אויף דער קאָנפערענץ

פון דער יודענשטאַאַטס־פאַרטיי

וואַרשאַ, 22 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָ־רעספּאָנדענט).

אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער לאַנד־קאָנ־פערענץ פון דער יודען־שטאַאַטס־פאַרטיי איז געקו־מען צו אַנ'ערנסטען סקאַנדאַל. ס'האָט געהאַלטען דערביי, אַז די פאַרטיי זאָל זיך צופאַלען, מחמת די הויפט־פיהרער פון דער יודענשטאַאַטס־פאַרטיי, מאיר גראָסמאַן און רודאָלף שטריקער האָבן אין מיטען פער־לאָזט די קאָנפערענץ. ס'איז, אַלזאָ, געווען אַזאַ לאַ־גע, אַז די פאַרטיי זאָל בלייבען אָהן פיהרער.

נאָך לענגערע אונטערהאַנדלונגען האָבן שטרי־קער און גראָסמאַן מסכים געווען צוריקצוקומען אין די קאָנפערענץ, וועלכע איז אינצווישען איבערגעריי־סען געוואָרען, איז פאָרטגעזעצט געוואָרען.

דער סקאַנדאַל איז אויסגעבראָכען צוליב די שאַרפע חלוקי־דעות וועגען די קאָמיסיעס פאַר פּאָ־ליטיק און פינאַנצען, וועלכע די קאָנפערענץ האָט געדאַרפט אויסוועהלען.

מאָרגען (היינט, דינסטאָג) וועט די קאָנפערענץ זיך שליסען.

מ'וואַרפט יודען פון די צוגען אין רומעניען

אַנטיסעמיטישע סטודענטען ווידער אויפגעהויבען די קעפּ

בוקאַרעשט, 22 (יט"א טעלעגראַפיש)

די אַנטיסעמיטישע סטודענטען האָבען ווידער גענומען וואַרפען יודען פון די באַהנען. איין יוד האָבען זיי ארויסגעוואָרפען פון א צוג אין מיטען פאָהרען.

—=—

איבערגעריסען די פראַנצויזיש־סאָוויעטישע אונטערהאַנדלונגען

מאָסקווע, 22 (ספּ. טעל.)

די גאַנצע פּרעסע ברענגט אויף די ערשטע זייטען קאָמוניקאַטען פון די אַגענטורען „טאַס" און „האַוואַס" וועגען די איבערגעריסענע פראַנצויזיש־סאָוויעטישע אונטערהאַנדלונגען. די ידיעות ווערען געברענגט אָהן שום קאָמענטאַרען.

דער פאַריזער קאָרעספּאָנדענט פון דער אָפיציעלער סאָוויעטישער אַגענטור „טאַס" ווייזט אָן אין אַ דעפּעשע, אַז אין פאַריז בעטראַכט מען נישט די פראַנצויזיש־סאָוויעטישע אונטערהאַנד־לונגען פאַר איבערגעריסען, נאָר פערקעהרט — מען זעהט פאָר אין פאַריז, אַז דער פראַנצויזיש־סאָוויעטישער פּאַקט זאָל אינגיכען אונטערגעשרי־בען ווערען.

עס זענען ברייט ציטירט די פראַנצויזישע שטימען, וועלכע וואַרפען פאַר לאַוואַל'ן, אַז ער פערשלעפט, וואַקלט זיך און ער איז נישט לאָיאַל.

אַרומרעדענדיג דעם איינדרוק פון ליטווינאָוו'ס פלוצלינגען אַרויספאָהר קיין מאָסקווע, שטרייכט אונטער דער פאַריזער קאָרעספּאָנדענט פון „טאַס" אַז עס וואַרפט זיך אין די אויגען די סאַנירענדע ווירקונג פון דעם פאַקט אויף דעם טייל פון דער פראַנצויזישער פּרעסע, וועלכע האָט נאָך גנכטען זיך ערלויבט צו פערשפרייטען אונזיניג־קייטען אויפ'ן אַדרעס פון דער סאָוויעטישער פּאָליטיק.

פּאַריז, 22 (ספּ. טעל.)

די ידיעות וועגען די שוועריגקייטען, וואָס דאָס רעדאַגירען דעם טעקסט פון דעם פראַנצויזיש־סאָוויעטישען אָפּמאַך, האָט אַרויסגערופן האָבן אין פאַריז געמאַכט אַ גרויסען איינדרוק.

אין קאָמוניקאַט, וואָס די האַוואַס־אַגענטור האָט פערעפענטליכט דעם 20־טען ד. ח. איז גע־מאָלדען געוואָרען, אַז די געשפרעכען צווישען די פאָרשטעהער פון פראַנקרייך און ראַטען־פערבאַנד מכח דעם ענדגילטיגען טעקסט פון אָפּמאַך וועלען וואַהרשיינליך צייטווייליג איבערגעריסען ווערען, ווייל דער טעקסט האָט זיך נישט געלאָזט רעדאַ־גירען פאַר ליטווינאָוו'ס צוריקפאָהרען קיין מאָסקווא.

ליטווינאָוו צוריק אין מאָסקווע

מאָסקווע, 22 (ספּ. טעל.)

דאָ איז אָנגעקומען דער קאָמיסאַר פאַר אויס־ערן־ענינים, ליטווינאָוו.

מען מאָדערניזירט די ליטווישע אַרמעע

פּאַריז, 22 (ספּ. טעל.)

„האַוואַס" איז מודיע פון קאָוונאָ, אַז צוליב דער ערנסטער אויסערליכער לאַגע, האָט די ליט־ווישע רעגירונג בעשלאָסען צו האַלטען ווייטער־דיגע 3 חדשים אונטער'ן געוועהר דעם יאָהר־גאַנג, וואָס האָט געזאָלט אין אַפּריל בעפרייט ווערען. לויט בעגלויבטע אינפאָרמאַציעס זאָל דאָס זיין אַנ'אָנהויב צו אַ גאַנצער רייה פאַראָרדנונגען מיט'ן ציל צו מאָדערניזירען די ליטווישע אַרמעע.

דער שאַרפער אַנטיסעמיטיזם אין לאָדזער שטאַט-ראַט

וועגען בעשעפטיגען יודען ביי מלוכה'שע אינוועסטיציע־אַרבייטען, וועגען יודישע אַרבייטסלאָזע און פּרנסה־לאָזע האָט אינטערווענירט אַ יודישע דעלעגאַציע ביים אינערן־מין. קאָשטשאַלקאָווסקי

וואַרשאַ, 22 (טעלעפאָניש)

דעם אינערן־מיניסטער קאָשטשאַלקאָווסקי האָט לעצטע שבת זיך פאָרגעשטעלט אַ דעלעגאַציע פון יודישען ווירטשאַפטליכען קאָמיטעט.

די דעלעגאַציע האָט אָנגעוויזען אויף דער שווערער לאַגע פון דער יודישער בעפעלקערונג און בעריהרט די נויטווענדיגקייט פון בעשעפ־טיגען יודען ביי די אינוועסטיציע־אַרבייטען, וואָס וועלען אויסגעפיהרט ווערען פאַר די פאָנדען פון דער אינוועסטיציע־הלוואה.

די פאָרשטעהער פון יוד. ווירטשאַפטליכען קאָ־מיטעט האָבען דעם מיניסטער געשילדערט די גרוי־זאַמע נויט, וואָס הערשט צווישען די ברייטע שיכ־טען פון דער יודישער בעפעלקערונג. זיי האָבען אָנגעוויזען אויף די צרות פון די מאַסען יודישע אַרבייטסלאָזע און פּרנסה'לאָזע, וועלכע געניסען נישט פון קיין שום עפענטליכע אונטערשטיצונגען.

ביי דער געלעגענהייט האָט די דעלעגאַציע אָנגעוויזען אויף דער רעכטלאָזיגקייט פון יודען אין פּוילען אויף געוויסע געביטען. דערביי איז צווישען אַנדערען געלעגט געוואָרען דער טראָפּ אויף דער בעזונדערס שווערער לאַגע פון יודישע ראַטמענער אין די שטאָט־ראַטען, וועלכע ווערען שיקאַנירט און גערודפט דורך אַנטיסע־מיטישע קליקעס. אַ בעזונדער געוויכט האָט די דעלעגאַציע געלעגט אויף דער אָנגעלעגענהייט פון די יודישע ראַטמענער אין לאָדזער שטאָט־ראַט. ס'איז דערביי בעטאָנט געוואָרען, אַז די ווייסטע אַנטיסעמיטישע קאַמפּאַניע ווערט געפיהרט נישט בלויז אין שטאָט־ראַט, נאָר די גאַנצע שטאָט לאָדז איז שטאַרק געשלאָגען געוואָרען מיט דער צרה פון גאַסען־אַנטיסעמיטיזם.

דער מיניסטער האָט אויפמערקזאַם אויסגע־הערט די פאָדערונגען פון דער יודישער דעלע־גאַציע און האָט צוגעזאָגט אונטערצונעהמען גע־העריגע שריט.

פערבאָטען פערקויפען יודישע צייטונגען

פאָדערט די נאַצי־פּרעסע אין דייטשלאַנד

בערלין, 22 (יט"א טעלעגראַפיש)

די נאַצי־פּרעסע פאָדערט צו פערבאָטען עפענט־ליך צו פערקויפען יודישע צייטונגען.

פּוילישע עולי־רגל'ניקעס ביים פּויפּסט

רוים, 22 (ספּ. טעל.)

דער פּויפּסט האָט אויפגענומען אַ גרופּע פון 120 עולי־רגל'ניקעס פון פּוילען. פערלאָזענדיג די פּוילישע גרופּע, האָט דער פּויפּסט זיי געזעגנט אויף פּויליש: „ניעך בענדזשע פּאָכוואַלאָני".

כשר לפסח

די בעוואוסטע יודישע
שאקאלאד-פאבריק

מאכט בעקאנט איהרע ג' קונדשאפט. אז צום בעפארשטעהענדן פסח איז זי פערזעהען מיט א רייכען אויסוואהל פון פערשיד.

שאקאלאד, קארמעלעז כשר לפסח

אפילו למהדרין מן המהדרין

איינהאבער: ש. האלפערין.

„ZŁOTY RAJ"

פערקויף-שטעלעז:
פילסודסקיעגא 50
זאוואדזקא 11
שרודמיעסקא 7

בעטערקונג: דאס אלעס ווערט אויסגעארבייט בהכשר גמור אונטער די השגחה פון אנשים כשרים ונאמנים.

כשר לפסח

הורט און דעטייל

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג. קונדשאפט. אז מיר האבען ערעפענט

א ניי טוך און קארט-געשעפט א. פ.

„Hurtownia Bielska" Sp. z ogr. odp.

אויף פיעטריקאווער 33 טעל. 125-57

און עמפפעהלען צום פריהלינג און זומער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע הערן און דאמען-שטאפען פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער אויסארבייטונגען צו גינציגע פאבריקס-פרייזען.

סאלידע בעהאנדלונג! — קומט און איבערצייגט אייך! — סאלידע בעהאנדלונג!

בעקאנטמאכונג

דינסטאג, דעם 30 אפריל ד. י. 6 א זייגער נאכמ.
קומט פאר צום ערשטען טערמין די יעהרליכע

גענעראל-פערזאמלונג

פון פעראיין „מלביש ערומים"

אין אייגענעם לאקאל שענקיעוויטשא 3/5

אינפאלס נישט גענוגענדע צאהל מיטגלידער וועט די גענעראל-פערזאמלונג פארקומען צום צווייטען טערמין דעם זעלבען טאג 7 א זייגער נאכמ. מיט יעדער צאהל מיטגלידער מיט פאלגענדע טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג פון דער פערזאמלונג, 2) וואהלען פון א פרעזידיום, 3) קאסע-באריכט, 4) טעטיגקייטס-באריכט, 5) באריכט פון דער רעוויזיאנס-קאמיסיע, 6) בודזשעט פאר'ן יאהר 1935/36, 7) וואהלען פון א פערוואלטונג און רעוויזיאנס-קאמיסיע, 8) פרייע פארשלאגען.

עס ווערען איינגעלאדען אלע מיטגלידער פון פעראיין.

די פערוואלטונג

אטוואצק

קלימאטישע וואלד-סטאציע

7.50 זל. טעגליך

Sanatorjum D-ra med. O. PRZYGODY

לונגען-אפטיילונג: ס'ווערען געהיילט לונגען-קראנקע לויט די נייעסטע מעטאדען.

כירורגישע אפטיילונג: ווערען געמאכט: אדמע, איבערברעכונג פון פערוואקסונגען, דורכשניידען פון'ם נערוו א. ז. וו.

ספעציעלער פאוויליאן: ריטשאלט-פרייזען צוגע-פאסט צו דער איצטיגער קריזיס-צייט נעמען ארום: פולע אויסהאלטונג, מעדיצין, אויפזיכט, רענטגען, אנאליזען א"א

כשר'ע קיך! געשמאקע כשר'ע קיך. כשר'ע קיך!

פאר רעקאנוואלעסצענטען זארגפעליגע אויפזיכט.

לכבוד יום-טוב

די בעקאנטע און מאדערנע

PERFUMERJA EUROPEJSKA

Piotrkowska 22, tel. 237-22

עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואהל פון אלערליי אין- און אויסלענדישע

קאסמעטיק

צו מעסיגע פרייזען.

די 1-טע און ביליגסטע קוועלע פון

רעשטען

אויף פאלטענס און אנציגער

פון די בעסטע ביליצער און טאמאשא-ווער סחורות, די מאדערנסטע מוסטערן, אין א גרויסען אויסוואהל, בעקומט מען נאר ביי

R. Szczęśliwy

לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09

נעבן מאגאזין. פראנט 2 שטאק.

געוועלבן פראנט 2 שטאק.

יוד. געז. פאר לאנדקענטשאפט

וואלטשאנסקא 35, טעל. 121-53

דאנערשטאג, ד. 25 אפריל (לעצטער טאג פסח) 9 א זייגער אוונט קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א

פרץ-אוונט

געווידמעט דעם 20 יארצייט נאכן גרויסן שרייבער

אין פראגראם:

פרץ'ס אויגען —
רעפעראט פון דיכטער **איציק מאנגער**
רעציטאציעס פון פרץ'ס ווערק — פרל. מ. כאן

דאנקזאגונג.

מיר קראנקע פון פאזנאנסקיס שפיטאל דריקען אויס דעם הארציגסטען דאנק דעם הויפט-דאקטאר ה' ראבינאוויטש, דעם לייטער פון שפיטאל ה' ראווסקי, ה' רייכמאן דער לייטערין פון שפיטאל ווי אויך דער גאנצער ה' פערוואלטונג פון שפיטאל פאר זייער בעמיהונג, אז עס זאל אפגעריכט ווערען דער סדר דורך ה' בריטשקאווסקי און מיר ווינשן זיי פיל געזונדע יאהרען און גליק זיי זאלען ווייטער קענען פארטזעצען זייער ארבייט לטובת דער ליידענדער בעפעלקערונג פון אונזער שטאט.

די יודישע קראנקע פון פאזנאנסקיס שפיטאל.

פעראיין פון זדונסקא-ווא‏לער אין לאדז

פילסודסקעגא 50

זונטאג, דעם 28 אפריל ד. י., 6 א זייגער אוונד צום ערשטען טערמין און 7 אוונד צום צווייטען טערמין גילטיג ביי יעדער צאהל מיטגלידער קומט פאר אין אייגענעם לאקאל

די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) וואהלען פון א פאר-זיצער; 2) קאסע און טעטיגקייטס-באריכט; 3) וואהלען פון א נייער פערוואלטונג; פערשידענעס. די פערוואלטונג.

אונזער לאנגיעהריגען פערוואלטונגס מיטגליד

ה' זעליג גאמאלינסקי

צוליב'ן טויט פון זיין

נ"ע ברודער

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען ביילייד.

די פערוואלטונג פון אינטערנאט
פאר יודישע קינדער און פערמע אין הא/ענובעק

Dnia 19 kwietnia 1935 r. rozstała się z tym światem po długich i ciężkich cierpieniach nasza najukochańsza i nieodżałowana

b. p. FRANIA z KISSINÓW

BENJAMINOWA HALPERNOWA

przeżywszy lat 51.

Pogrzeb odbył się w niedzielę, dnia 21-go kwietnia r.b. z domu przedpogrzebowego na cmentarzu żydowskim, o czem zawiadamiają pogrążeni w ciężkim bólu **Mąż, Syn i Rodzina.**

Dom Transportowo-Ekspedycyjny

S. Jelin i I. Rudomin Sp. Akc.

62 Piotrkowska 62
tel. 102-07 i 214-71

וויכטיג פאר עמיגראנטען און טוריסטען!

רעגעלמעסיגער פערקעהר נאך

ארץ-ישראל PALESTYNA

מיט דעם דאמפער „POLONJA"

פינקטליכע צושטעלונג. אויסקונפטען ווערען יעדען איינציגען ערטיילט.

אלע ווייסען!!!

אז דעם גרעסטען אויסוואהל פון די מאדערנסטע

טריקאטאזש-אויסארבייטונגען

אויך שטרימפ און שקארפעטען ווי אויך פאר קינדער.
און א רייכען אויסוואהל פון די עלעגאנטסטע

אבערהעמדער און די נייעסטע קראוואטען

אכטונג! מיר בעזיצען א רייכען אויסוואהל פון די עלעגאנטסטע

ספארט-העמדער צו קאנקורענץ-פרייזען

ווי אויך זעמטליכע גאלאנטעריע-ווארען נאר צו בעקומען אין דער פירמע

Tricot

Łódź, Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)
Telefon 191-06

קומט און איבערצייגט אייך!

ערשטקלאסיגער

הערען-שניידער אטעליער

Bracia GRANAS

36 זגערזשער 36
אין הויף, 2טער איינגאנג, 2טער שטאק

נעהמט אן אלערארט בעשטעלונגען ווי: אנצוגען, סמאקינגען, פאלטענס, לויט די נייעסטע מאדעלען, פון אייגענע און אויך אנפערטרויטע סחורות. צו צוגענגליכע פרייזען.

גאנץ לאדז האט זיך שוין איבערצייגט

אז די בעסטע, שענסטע, עלעגאנטסטע און ביליגסטע

שיך

בעקומט מען נאר אין דער לאנגיעהריגער בעוואוסטער פירמע

פ. קירשטיין

לאדז, 8 פאמארסקא 8

איך בעזיץ צום איצטיגען פריהלינג- און זומער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון מענער-, דאמען- און קינדער-

שיך

מיט אכטונג

פ. קירשטיין

לאדז, פאמארסקא 8.

אייגענע אויסארבייטונג! רעעלע בעהאנדלונג!

דאס בעוואוסטע

טוך און קארט-געשעפט פון

M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39
פראנט II שטאק

טיילט מיט, אז צום קומענדען פריהלינג-סעזאן בעזיץ איך אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און מאדערנסטע

הערען און דאמען-שטאפען

פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער סחורות
צו די ביליגסטע פרייזען.

ספעציעלער אויסוואל פון **רעשטען** וואס מען פערקויפט מיט **30%** ביליגער

געדענקט די אדרעס!

רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

KINO קינא

„CAPITOL" „קאפיטאל"

הײַנט, דינסטאג, דעם 23 אפריל קומט פאר אין קינא „קאפיטאל" די אין לאדז מיט אומגעדולד דערווארטעטע פרעמיערע פון מעכטיגען יודישען פילם

„יוד זיס"

פראדוצירט אין לאנדאן לויט דעם בעריהמטען ווערק פוג'ם גרויסען יודיש-דײַטשען דיכטער

ליאן פויכטוואנגער

די הויפט=ראלע פיהרט אויס דער געניאלער פילם=ארטיסט

קאנראד ווײַדט

דער פילם „יוד זיס" איז געשריבען פון א גרויסען יוד וועגען א גרויסען יוד.

„יוד זיס" איז א געניאלער יודישער פינאנץ-גאון, א יודישער מיניסטער אין הויף פון דײַטשען פירשט קארל אלעקסאנדער פאן ווירטעמבערג.

„יוד זיס" איז א ליכטיגע געשטאלט, וואס רײַצט די פאנטאזיע, זײַן לעבען איז געווען רײַך מיט דראמאטישע עפיזאדען. א נאמען, ארום וועלכען ס'וועבען זיך לעגענדעס. פאר די אויגען פון צושויער טראגען זיך בילדער פון פארצײַטישען יודישען געטא אין דײַטשלאנד.

„יוד זיס" איז א געשטאלט, וואס רײַצט און אינטריגירט, מאכט א טיפען אײַנדרוק און רופט ארויס א ציטער אין הארצען פון צושויער.

„יוד זיס" איז א פילם פון גרויסען פערנעם, רײַך אויסגעשטאטעט. מאסען סצענעס מיט א פערשווינדלערישער רײַכקײַט.

„יוד זיס" איז א יודישער פילם, אזא מעכטיגען פילם האט נאך לאדז נישט געזעהן.

די הויפט-ראלע פון פילם „יוד זיס" שפילט קאנראד ווײַדט מיט אזא עקספרעסיע און שלמות, אז דער אײַנדרוק איז אנ'אונפערגעסליכער.

די פרעמיערע פון דעם גרויסען מעכ. טיגען יודישען פילם „יוד זיס"

קומט פאר הײַנט אין — קינא „קאפיטאל"

אנהייב פון די סעאנסען: הײַנט, דינסטאג, 4 א זייגער נאכמיטאג, מארגען מיטוואך און דאנערשטאג אנהייב 2 א זייגער נאכמיטאג.

פאר גאלד,

בריליאנטען

ביזשוטעריע

און לאמבארד- קוויטעם

צאהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא

פיעטריקאווער 7.

זאל גאנץ לאדז וויסען!

אז דעם גרעסטען אויסוואהל פון

מעבעל

— ווי: —

שלאפצימער,

עס-צימער,

גאבינעטען

ווי אויך אײַנצעלנע געגענשטענדע בעקומט מען נור בײַ דער איבעראל בעוואוסטער פירמע

ח. ראזניק

לאדז, 44 גדאנסקא 44

טעל. 162-56.

אויערען, נאז און האלז

קליניק

מיט בעטען פון Dr.

Z. Rakowski

פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81

נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועאפעראציע א. ז. וו., ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9-2 און פון 4-8 אווענט.

Dr. med.

Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-און געשלעכטס-קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21

נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 1³⁰—2³⁰ מיטאג און פון 5—9 אוו. זונטאג פון 10—1 מיטאג

עלעקטראגאליזיען.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל

יין כשר ל' פסח

ווער עס וויל בײַם פסח-טיש האבען הנאה פון אמת'ן גוטען ווײַן איז נאר דער בעוואוסטער ווײַן און מעהד פון דער פירמע

„פראגרעס"

וועלכע איז בעקאנט איבעראל מיט איהרע גוטע ווײַנען און מעהד

ווײַן און מעהד=פאבריק פירמע „פראגרעס"

אלטער מארק 2, טעל. 184-82

אינהאבער זלמן גוטמער.

ספעציעלער ווײַן פאר צוקערליידענדע.

הורט-פערקויף: נור אין דער פאבריק אלטער מארק 2 אין הויף

אײַנצעל-פערקויף: „פראגרעס" אלטער מארק 1, טעל. 184-82

אין ווײַנהאנדלונג פירמע

אין ווײַנהאנדלונג פוכ וויע „מאכער, גרינער מארק 6 טעל. 150-78

בײַ שײַנבײַן, נאוואמיעסקא 27.

Dr. med.

Leon Famil!er

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

6.שערפליען 37 (בענעדיקטא)

נעהמט אן פון 5—7 נאכמ.

Dr. med. M. Maślanka

נערווען און פסיכישע קראנקהייטען

האט זיך איבערגעצויגען

אויף שענקעוויטשא 31

טעל. 147-72.

אויף פסח

עמפפעהלט

ווײַן

ווי אויך אלערליי געטרענקע

אין דער בעסטער קוואליטעט

צו זעהר ביליגע פרײַזען

די זײַט 70 יאהר עקז.

ווײַנהאנדלונג — פון

ע. שיקער

אינה.: ישראל שיקיער

לאדז, פולנאצנא 1, טעל. 107-84.

כעמיש-בקטעריאלאגישער-לאבאראטאריום

מ. שאץ

לאדז,

פיעטריקאווער 37,

פיהרט דורך זעמטליכע ערצטליכע אנאליזען פון אורין, בלוט, פלעגמע א. א.

אינזש. א. רוססאק

געשוואוירענער איבערזעצער

פאר די פראנצויזישע, רוסישע, יודישע און העבראישע שפראכען

(אין בעצירק פון ווארש. אפעלאציע-געריכט

נארוטאוויטשא 47, טעל. 245-08.

די קאנצעלאריע ערלעדיגט אויך דאקומענטען אין דײַטש, ענגליש, איטאליעניש.

Dr

Wajnberg

ספעצ. פאר לונגען-, הארץ- און סקלעראו-קראנקה.

וואוינט יעצט פיעטריקאווער 145

טעל. 126-02.

נעמט אן פון 9—10 פריה, 3—5, 8—9 אוו.

נייע 5000 דונאם באדן אין א"י
האט קרן-קימת געקויפט ביי אראבער

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש)
די אראבישע פרעסע טיילט מיט, אז אנ'=אראבישע פאמיליע אין ארץ-ישראל האט פארקויפט דעם קרן=קימת 3590 דונאם באדען. אין אנ'אנדער ארט האבען יודען אפגעקויפט ביי אראבער 1500 דונאם באדען.

גריכישע רעגירונג פערבאטען אנטיסעמיטישע צייטונגען

סאלאניקי, 22 (יט"א טעלעגראפיש)
די רעגירונג האט פערבאטען צוויי אנטיסעמיטישע בלעטער.

אנ'אנטי=קריסטליכע סעקטע אין שוועדען רויבט קליינע קינדער

שטאקהאלם, 22 (ספ. טעל.)
אין צפון-שוועדען ענטוויקעלט א ברייטע טעטיגקייט א אנטי-קריסטליכע סעקטע, וואס איהר ארבייט בעשטעהט אין צורויבען קליינע קינדער און מאן און ווייב פון מינדעריאהריגע פאר-פעלקער. די סעקטע אנערקענט נישט קיין שום היילגע שריפט.

שרעקליכע שרפה אין א פארט

שאנכיי, 22 (ספ. טעל.)
אין מאנדזשורישען פארט דולטאק איז אויסגעבראכען א שרעקליכע שרפה, בעת וועלכער עס זענען אוועק מיט'ן רויך 30 הייזער. 1 ענגלענדערין און 8 כינעזער זענען אומגעקומען. 25 פערזאן זענען שווער פערוואונדעט.

18=יעריגער באנדיטען=פיהרער
דערשאסען צוזאמען מיט זיינע העלפער

מאסקווא, 22 (ספ. טעל.)
אין טיפליס איז פערהאלטען געווארען א באנדיטען-באנדע פון 12 פערזאן מיט א 18-יעהריגען אנפיהרער אין דער שפיץ.

די באנדע האט אויסגעפיהרט 20 רויב-אנפאלען און ערמארדעט 6 פערזאן. 3 מיטגלידער פון דער באנדע, צוזאמען מיט'ן אנפיהרער זענען דערשאסען געווארען.

די נייע בולגארישע רעגירונג

סאפיא, 22 (ספ. טעל.)
דער צוזאמענשטעל פון דער נייער בולגארי־רעגירונג איז פאלגענדער: פרעמיער און מיניס־טער אהן טעקע — אנדרע, טזשעוו, אויסערן־מיניסטער — קאסעיוואנאוו, איגערן־מיניסטער— גענעראל אטהאנאסאוו, בילדונגס־מיניסטער — ראדעווי, פינאנץ־מיניסטער — ריאסקאוו, קריגס־מיניסטער — גענעראל צאנאוו, יוסטיץ־מיניסטער קאראגיאזאוו.

„אינ'ם גייסט פון די נייע צייטען" דארף געענדערט ווערען די מלוכה-ארדנונג

סאפיא, 22 (ספ. טעל.)
קעניג באריס האט, נאכ'ן שאפען די נייע רעגירונג, ארויסגעגעבען אנ'אויפרוף צום פאלק אין דעם אויפרוף ווערט ארויסגערוקט די נויט־ווענדיגקייט איבערצואנדערשען די ארדנונג פון דער מלוכה „אינם גייסט פון די נייע צייטען". די ארדנונגס־ענדערונגען וועלען געפונען אנ'־אויסדרוק אין דער נייער קאנסטיטוציע.

שלעכטע נביאות פאר בולגאריע?

בעלגראד, 22 (ספ. טעל.)
די פאליטישע ספערען אין יוגאסלאוויען בע־טראכטען די איצטיגע סיטואציע אין בולגאריען פאר א זעהר ערנסטע. עס איז פארגעזעהען די מעגליכקייט פון זעהר שטארקע אינערליכע אויפ־טרייסלונגען.

געעפענט די רמב"ם-פייערונג אין טב"ה

פראפ. בראדעצקי געהאלטען די ערעפנונגס=רעדע

טבריה, 22 (יט"א טעלעגראפיש)
אין טבריה איז פארגעקומען די רמב"ם=פייערונג. די ערעפנונגס-רעדע האט געהאלטען פראפ. בראדעצקי אין נאמען פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע.

39 מאנדאטען האבען בעקומען די נאציס
ביי די פארלאמענט-וואהלען אין האלאנד

אמסטערדאם, 22 (יט"א טעלעגראפיש)
ביי די פארלאמענט־וואהלען אין האלאנד האבען די נאציס בעקומען 39 מאנדאטען, 7 פראצענט פון דער אלגעמיינער צאהל מאנדאטען.

פערזאמלונג פון ציוג. וועטעראנען אין ירושלים

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש)
אויף א פערזאמלונג פון די ציוניסטישע וועטעראנען זענען אנוועזענד געוועזען 25 דעלעגאטען פון ערשטען ציוניסטישען קאנגרעס. ס'זענען אנגענומען געווארען א רייה בעשלוסען.

אונאפהענגיגע ארבייטס-פארטיי אין ענגלאנד
טרעט אריין אין 3. אינטערנאציאנאל

לאנדאן, 22 (ספ. טעל.)
דער קאנגרעס פון דער אונאפהענגיגער ארבייטס-פארטיי האט היינט אנגענומען א רעזאלוציע וועגען אריינטרעטען אין דריטען אינטערנאציאנאל.

ווענען געזונד - צושטאנד פון עקס-קייזער ווילהעלם

אמסטערדאם, 22 (ספ. טעל.)
די האלענדישע טעלעגראפען־אגענטור ליי־קענט אפ די קלאנגען וועגען שלעכטען געזונד־צושטאנד פון עקס־קייזער ווילהעלם דער צווייטער.

באנדיטען=אנפאל אויף א באנק

בוענאס־איירעס, 22 (ספ. טעל.)
מאסקירטע באנדיטען האבען אויסגעפיהרט א בעוואפענטען אנפאל אויף א באנק אין פארט סאן־קרוז, צורויבענדיג 200 טויזענד פעזאס. עטליכע פערזאן זענען דערביי אומגעקומען.

ארעסטירט א 70-יעהריגען יוד
פאר וועלען כלומרשט מאנס זיין א 13-יעהריג אריש מיידעל. — נאציס אויסגעבראכען די שויבען אין יודישע געשעפטען

בערלין, 22 (יט"א טעלעגראפיש)
אין שטעטעל אייזקירכען איז ארעסטירט געווא־רען א 70־יעהריגער יוד, כלומרשט דערפאר, וואס ער האט געוואלט מאנס זיין א 13־יעהריג אריש מעדעל. די נאציס האבען צוליב דעם אויסגעהאקט די שויבען אין יודישע הייזער און געווארפען שטיינער אין יודישע געשעפטען.

געלעגט דעם גרונדשטיין פון „כפר המכבי"

ירושלים, 22 (יט"א טעלעגראפיש)
ס'איז געלעגט געווארען דער גרונדשטיין פון „כפר המכבי", וועלכער פערנעמט טויזענד דונאם באדען.

דער רושם אין דייטשלאנד
נאך דער זשענעווער רעזאלוציע

בערלין, 22 (ספ. טעל.)
די דייטשע פרעסע רעדט ברייט ארום די פראטעסט־נאטע פון דער דייטשער רעגירונג געגען דער זשענעווער רעזאלוציע. אין געגענזאץ צו די אלאר־מירענדע ארטיקלען, מיט וועלכע עס איז אויפגענו־מען געווארען די פעראורטיילענדע רעזאלוציע פון ראט פון דער פעלקער־ליגע, זענען די איצטיגע אויס פיהרונגען פון די צייטונגען אהן דער ספעציפישער רוגזה. די צייטונגען שטעלען נאר פעסט, אז די סי־טואציע האט זיך פערשארפט, דאנעגען דערמאנען זיי אבסאלוט נישט וועגען דער אונמעגליכקייט, אז דייטשלאנד זאל צוריקקעהרען אין דער פעלקער־ליגע „דייטשע אלג. צייטונג" שטרייכט אונטער, אז דייטשלאנד האט אויך דאס מאל געבראנגט דעם וועלט־שלום אנ'אומאפשאצבארען פערדינסט, ענט־פערנדיג, געגען די בעהויפטונגען פון אויסלאנד אויף דער „זשענעווער אינטריגע", אויף א מעגליך וויר־דיגען אופן. דער אופן פון אויספיהרען דעם דאזיגען פראטעסט זאגט עדות וועגען גוטען ווילען און ווע־גען ריינעם געוויסען פון דייטשלאנדח
„בערזענצייטונג" פערזיכערט, אז די פעלקער־ליגע וועט זיך נישט קענען וואונדערן, אויב דייטש־לאנד וועט אויך ווייטער זיך בעציהען צו איהר אהן סימפאטיע און אהן צוטרוי.

די דייטשע פראטעסט=נאטע געגען דער זשענעווער רעזאלוציע

בערלין, 22 (ספ. טעל.)
דאס דייטשע אינפארמאציע־ביורא האט פער־עפענטליכט פאלגענדען קאמוניקאט:
די דייטשע רעגירונג האט בעאויפטראגט צו נא־טיפיצירען די רעגירונגען, וועלכע האבען אנטייל גענומען אין בעשלוס פונם ראט פון דער פעלקער־ליגע דעם 17 אפריל, צום פראטעסט געגען דעם בעשלוס. אין דער פראטעסט־נאטע ווערט ערקלערט די דאזיגע רעגירונגען, אז זיי האבען נישט קיין רעכט זיך אנצוווארפען אלס ריכטער פון דייטשלאנד און אז דער בעשלוס פון פעלקער־ליגע ראט איז א נייער פרוב צו דיסקרימינירען דייטשלאנד און צו־ליב דער סיבה ווערט דער בעשלוס אפגעווארפען.
די פראטעסט־נאטע איז שבת נאכמיטאג איבער געגעבען געווארען די רעגירונגען אן פאריז, לאנדאן און רוים.

—=—

אונזער חשוב'ן פערוואלטונגס-מיטגליד און עהרען-סעקרעטאר
י. א. גאלדמאן און פרוי
צום געבורט פון זייער
טעכטער'ל
ווינשט א הארציגען מזל-טוב
די פערוואלטונג
פון שטריקער=מייסטער-פעראיין אין לאדז.

כשר לחג הפסח
אונגאר-ווייז גוט און זעהר ביליג
נור מיט דער מארקע
„באראן"
נאוואמיעסקא 30, טעל. 58=210
אינה.: מענדל בארנשטיין, לאדז
נומ' 30 א גרויסע באטשינקע 2.60 זל.
צמוקים נאטור=ריין 1.40 זל. א קווארט
" " " 1.— זל. א באטשינקע
ווי אויך די בעריהמטע ווייבעז נומ' 16, 15, 4000 און 17
אלטער מעהד צו זעהר ביליגע פרייזען.
צו בעקומען אומעטום. היט אייך פאר פאלסיפיקאטען!

BRACIA BÜHLER
BIURA: ul. Św. KRZYSKA 25 Telefony: 201-45 i 541-64
sp. z o. o. WARSZAWA
FABRYKA: ul. BRZESKA 7 Telefon 10.18.26
na motory Diesla
i na gaz ssany

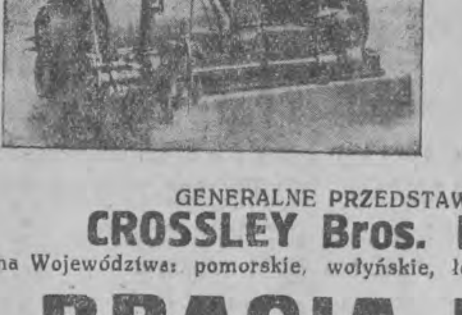

GENERALNE PRZEDSTAWICIELSTWO FABRYKI
CROSSLEY Bros. Ltd. Manchester
na Województwa: pomorskie, wołyńskie, łódzkie, poznańskie oraz na Małopolskę
BRACIA BÜHLER
sp. z ogr. odp. Warszawa, Św. Krzyska 25
na inne województwa: JÓZEF BREITKOPF, Warszawa, Jerozolimska 16.

דער בירגער פון „געוויסענלאַנד" יאַנקעל אַדלער

(שטריכען צום פּאָרטרעט פון אַן׳אָריגינעלען קינסטלער)

פון יעקב קראַמאַלאַווסקי

1.

…איך בין אַ זוהן פֿונ׳ם פֿאָלק, וועלכעס געהט אַרום מיט א קללה אויף די ליפּען און מיט א קנאַטיגען וואַנדער־שטעקען איבער דער וועלט.

…דו ביזט, יוד, אויך א זוהן פֿון דעמזעלבען פֿאָלק און געהסט אויך אַרום מיט א קללה אויף דיינע ליפּען און מיט דעמזעלבען וואַנדער־שטעקען איבער דער וועלט.

…ער איז אויך א יוד און ממילא אויך אַ זוהן פֿון דעמזעלבען פֿאָלק און טראָגט אויך דיזעלבע קללה אויף די ליפּען און דעמזעלבען קנאָטיגען שטעקען אין דער האַנד.

מיר אַלע זענען זיהן פֿון א פֿאָלק, וועמען עס איז אויפֿגעצוואונגען געוואָרען א ביטערע קללה צו טראָגען אויף די ליפּען און צו בלאָנקען איבער דער וועלט אָהן רוה…

ביטערע ערפֿאַהרונג לערנט אָבער דעם יוד אויפֿצוהערען צו זיין שטענדיג פֿערביטערט. עס געוועהנט איהם צו צו זיין ראליע „עס צעשטראהלט איהם, צעזונט איהם זיין פֿינסטער וואַנדערלעבען און עס לייטערט אויס אַביסעל זיין טונקעלען הימעל איבער׳ן קאָפּ.

אמת, זיין פֿרייד איז נישט די זאָרגלאָזע, צופֿרידענע. פֿול־אָטעמדיגע פֿריי׳ פֿון א זאָרגלאָזען, צופֿרידענעם „נאַאיווען" מענש — עס איז א פֿריי׳ בלאַסע, אַ אויסגעמוטשעטע א מוזענדיגע, עס איז די פֿריי׳ פֿון אין ברירה, זיין שמייכלע איז נישט דער שמייכעל פֿון אַ זאָרגלאָזער פֿרוי, נאָר דער שמייכעל פֿון אַ זאָרגפֿולען שווער אַרבייטער.

עס איז אָבער דאָך אַ פֿריי׳ און א שמייכעל פֿון א איינגערעדטע, שווער־האַרציגע צופֿרידענהייט — נישט יעדער זוהן פֿון דעם שווער־געפּרובטען פֿאָלק געהט איבער דער וועלט מיט א שטיקעל פֿרייד און אַ קליינעם שמייכעל. נישט איך קאָן געהען, נישט דו קאָנסט געהען און נישט ער איז עס אומשטאַנד..

יאַנקעל אַדלער קען עס יא.

2.

דאָס איז די פֿרייד, וואָס שטראהלט פֿון א רייכער, פֿילפֿאַרביגער אינערליכער גייסט־וועלט. עס איז די פֿריי׳ פֿון אַ גאָט געבענשטען קינסטלער, וועלכער לעבט איבער אויף אַן׳אייגענאַרטיגען אופֿן די פֿערשידענסטע ערשיינונגען אין דער גרויסער פֿאַרביגער וועלט, וועלכער קאָכט איבער אין זיין מיסטיגער קוזשנע אַלע פֿאַרבען און קאָלירען און איז אימשטאַנד אַליין דערפֿון עטוואָס נייעס צו שאַפֿען. עס איז די גליקליכע פֿריי׳ פֿון בעשאַפֿען.

ער טראָגט זי אין זיך טראָץ דער קללה פֿון שטענדיגער וואָגלעניש.

זיינע ערשטע טריט האָט ער געשטעלט אויף גאָטס שעהנער וועלט אין לאָדז — פֿון דאַנען איז ער אוועק קיין וואַרשע און דאַן אין דער וועלט אַריין. אַדורכגעגאַנגען בערלין, מינכען, דיסעלדאָרף, געווען אין שפּאַניען, אין פֿראַנקרייך, אומעטום האָט ער זיך גערופֿען דער פֿאָלקסטימליכער יאַנקעל אַדלער און אומעטום האָט ער אויסגעשטראַהלט מיט זיין קלאָרער שאַפֿונגס פֿרייד.

און אַ מענש מיט פֿרייד ווערט גערן געזעהען.

האָט זיך יאַנקעל אַדלער אַראָפּגעכאַפּט פֿון מינכען פֿון דיסעלדאָרף, וואו ער איז א לענגערע צייט געזעסען און געאַרבייט זיין עבודת־הקודש, קיין בערלין.

האָט ער זיך בעוויזען אויף אַן׳אויסשטעלונג מיט זיינע בילדער און די גרויסע דייטשע דיכטערין עלזא לאַסקער־שילער האָט זיי געזעהען, איז זי אַריין אין התפעלות און אָנגעשריבען א ליד אונטערן נאָמען „יאַנקעל אַדלער" אין „בערלינער טאַגעבלאַט".

האָט איהם בעזוכט מאַקס אָסבאָרן, איז די „פֿאָסישע צייטונג" אַרויס מיט די ווערטער, אַז אין מאַנכע ווערק שטייגט אַדלער איבער מארק שאַגאַלן.

בעקומט ער פֿרייזען און אויסצייכנונגען. אין זיין שופֿלאָד וואַלגערט זיך אַרום א גאָלדענער מעדאַל. אין זיין אַלבום געפֿונט זיך דער ערשטער פֿרייז פֿאַר א פֿרעסק אין דיסעלדאָרף. אין די וויכטיגסטע קונסט־זשורנאַלען זענען פֿערהאַן רעפּראָדוקציעס פֿון זיינע ווערק מען לאַדט איהם איין צו מאָלען פֿרעסקען און אין „בערלינער טאַגעבלאַט" ווייזט דער צייכנער דאַלבין, ווי אַזוי אַדלער מאָלט די פֿרעסקען.

קונסט מוזעען און בילדער גאַלעריען קויפֿען איין זיינע ווערק. די נאַציאָנאַלע גאַלעריע אין בערלין. דאָס שטאָטישע קונסט־מוזעאום אין דיסעלדאָרף, ריכאַרטס מוזעאום אין קעלן, די מוזעאומס אין מאַנהיים, סאַרבריקען, מאָסקווע, בערלין און פֿיל פּריוואַטע מעצענאַטען פֿון אַמעריקע, ענגלאַנד, פֿראַנקרייך, און דייטשלאַנד.

עס שטראהלט פֿון יאַנקעל אַדלער מיט דער פֿריי׳ פֿון שאַפֿען, מיט דעם גלויבען פֿון אמת׳ן קינסטלער.

3.

ווי אַזוי שאַפֿט יאַנקעל אַדלער זיינע בילדער ער געהט נישט צו צום לייוואַנט מיט א אויסגעאַרבייטער אין אַלע פּרטים טעמע. אָפֿטמאָל נעמט ער זאָגאַר די פּאַלעט אין האַנד אַריין, געהט צו צום לייוואַנט און ווייסט נישט נאָך וואָס? עס ציהט איהם די אַרבייט. עס בעצויבערט איהם און פֿערשיכורט די פֿאַרבען־וועלט, ער לעכצט נאָך א גוטער כעמישער פֿאַרבען מישונג, ווייל דאָס איז זיין גאַנצע גייסטיגע נאַהרונג, וועלכע בעפֿרידיגט איהם.

שטעהט אַזוי ביים לייוואַנט, ווי אַ אונבעהאָלפֿען קינד ביי זיין שפּילצייג, לעגט פֿלעקען מיט׳ן פּענזעל, מאַכט שטריכען, קאָמבינירט עפּיס, שנאַפּט עפּיס אין דעם, וואָס ער האָט שוין אויפֿ׳ן לייוואַנט אַרויפֿגעלעגט — און פּלוצים דערזעהט ער אין דעם כאַאָס פֿון פֿלעקען קאָנטורען פֿון עפּיס א בילד, עס בליצט איהם אויף אין קאָפּ א געדאַנק, א טעמע עס פֿערבלענדעט איהם א איינפֿאַל, ער פֿאַלט אַריין אין טראַנס און מאָלט...

ער ווייסט אויף קיין האָהר נישט אין דער צייט, וואָס עס וועט דערפֿון אַרויסקומען, א אינטערבע וואוסטזיניגע קראַפֿט פֿיהרט זיין האַנד איבער׳ן לייוואַנט, זיין צערייצטע פֿאַנטאַזיע שאַפֿט פֿאַר איהם סינטעזען פֿון פֿאַרבען, אַ אינערליכער קוואַל ליפֿערט איהם שאַפֿערישען כוח — און ער אַרבייט אַזוי לאַנג ביז ער ענדיגט.

דאָס בילד ווערט נאָך דאַן אויסגעפֿערטיגט, אונטערגעשריבען און אַרויסגעהאָנגען פֿאַר דער וועלט, און דער שעפֿער פֿון דעם בילד, יאַנקעל אַדלער, שטעלט זיך זיכער נישט איינמאָל פֿאַר איהם אַוועק און קוקט דערויף מיט פֿערוואונדעטע אויגען: דאָס איז זיין בילד? און וואָס ווייזט איהם דאָס בילד? ער דערזעהט דערין אייגענשאַפֿטען, וועגען וועלכע ער האָט גאָרנישט געוואוסט, אַז דאָס בילד פֿערמאָגט זיי, דאָס ווערק איז פֿאַר איהם אין נישט קיין קלענערער מאָס א בייעס, ווי פֿאַר דער גאַנצער וועלט און נישט איינמאָל האָבען איהם קריטיקער אויפֿמערקזאם געמאַכט, אַז דאָס בילד ווייזט צ. ב. ש. דאָס, און יענעס בילד ווייזט ווידער יענס — זאַכען, וועגען וועלכע ער האָט נישט געאַהנט.

ער טראָגט אין זיך דעם ריינעם קינסטלערישען קוואַל און זיין אַרבייט איז ריינע קינסטלערישע עבודה. און אַזאַ אַרבייט מוז פֿערשאַפֿען פֿרייד, טראָץ דעם, וואָס ער געהערט צו דעם פֿעראומערטען פֿערביטערטען פֿאָלק...

4.

ער קומט איצט צוריק קיין פּוילען אין זיין היימלאַנד, נאָכדעם ווי דאָס דייטשע פֿאָלק האָט איהם ברוטאַל פֿון זיך אָפּגעשטויסען. ער דערצעהלט, אַז זיינע קאָלעגען עמיגראַנטען, וואָס געפֿונען זיך היינט אין פֿראַנקרייך, שפּאַניען, האָבען איהם מקנא געווען, וואָס ער פֿאָהרט צוריק אין זיין היימאַטס־לאַנד. עס הייסט אַז אַ מענש, און אַ קינסטלער אַוודאי, דאַרף האָבען זיין לאַנד וואו ער זאָל זיך קענען איינגרונטעווען.

דאָס איז ריכטיג. ביי קינסטלער איז אָבער דאָ נאָך אַן׳אַנדער פֿאַל. אַ חוץ דעם מוטער אָדער פֿאָטערלאַנד, וועלכע זענען איהם נויטיג זיך איינצוואורצלען, כדי צו האָבען פֿון וואַנען צו שעפֿען יניקה — „לאַנדעט דער גייסט פֿון דעם אויסדערוועהלטען קינסטלער, פֿון דעם נבחר מן הנבחרים, אינ׳ם געוויסען עקסטעריטאָריאַלען לאַנד, וואָס לאַמיר איהם אַ נאָמען געבען איינמאָל פֿאַר אַלע מאָל — „געוויסענלאַנד" (ווערטער פֿון משה בראָדערזאָן).

דאָס דאָזיגע „לאַנד", „וואו דער אומרוהיגער גייסט פֿון קינסטלער ווערט נאָך אומרוהיגער, און עקספּלאָדירט מעט׳ן גאַנצען כח פֿון שעפֿערישען רעוואָלט", געהער נאָר צו יחידים און געפֿונט זיך — אין קינסטלער זעלבסט, אין איהם גופֿא. אַזאַ קינסטלער איז נישט זעהר פֿיהלבאַר אויף דעם, וואָס עס געשעהט אין דער אויסערליכער וועלט, וואָס אַרום איהם, ער פֿיהלט נישט אַזוי שטאַרק די קלעפּ פֿון דרויסען — ווען ער איז פֿערטון אין זיך...

און יאַנקעל אַדלער מוז געהערען צו אָט די דאָזיגע אויסדערוועהלטע, וועלכע פֿערמאָגענדיג אַ פּלאַץ אינ׳ם „געוויסען־לאַנד" געהען זיי אַדורך אויסערליכע אונאַנגענעהמליכקייטען און זעהען זיי כמעט נישט. דעריבער קענען זיי זיין שטענדיג פֿריידיג, לעבענסלוסטיג, טיכטיג.

יאַנקעל אַדלער קומט איצט טאַקע מיט פֿול איניציאַטיוו. מען דאַרף אין פּוילען קודם־כל שאַפֿען אַ געהעריגע סביבה פֿאַר קינסטלערישער אַרבייט. מען דאַרף גרינדען אַ פֿערלאַג. אַרויסגעבען אַ אַלמאַנאַך. אַנשפּען קאָנטאַקט מיט דער גרויסער וועלט. עס וועלען דאַן קומען אַהער מענשען מיט סטאַזש, מיט נעמען. אַלפֿרעד דעבלין לערנט זיך יודיש און ער וועט אַהערקומען. גראַנאַך איז שוין דאָ. מיר זענען איצט אין די מיטעלע יאָהרען. די וועלט מאַכט אַדורך פֿערשידענע אויפֿטרייסלונגען איצט. מיר מוזען שטעהען אויף דער וואַך און העלפֿען געהעריג פֿאָרמירען די וועלט.

„איך וועל מיט מיין פּענזעל מיטווירקען דערצו, אויף וויפֿיל מיין כח וועט מיר דינען".

ס'איז נאָר אַ פֿראַגע צי פֿערמאָגען מיר אין פּוילען די געהעריגע בעדינגונגען פֿאַר דעם אויסלעבען זיך פֿון אַזעלכע אַרט אָריגינעלע קינסטלער? צי ביי דער היינטיגער וועהטאָגפֿולער זאָרג פֿון דער יודישער מאַסע אין פּוילען פֿאַר איהר פּרימיטיווער לעבענס־עקזיסטענץ, וועלען מיר אומשטאַנד זיין אַזעלכע בעדינגונגען פֿאַר א שטאַבילער אַרבייט פֿון יודישע קינסטלער דאָ, צו שאַפֿען?

געוויסע וואַרשאָווער קינסטלערישע קרייזען האָפֿען, אַז יאָ. אויב דאָס קען נאָר געשעהען, ווינשען מיר, פֿערשטעהט זיך, דעם גרעסטען ערפֿאָלג די בעמיהונגען. מיר געהערען אָבער, אין דעם פֿאַל, צו די גרויסע סקעפּטיקער. ווייל דאָס פֿאָלק, די ברייטע פֿאָלקס־שיכטען זענען דערצו נישט גרייט. און ווען אַ קינסטלער פֿיהלט נישט דעם וויטאַלען בונד צווישען זיין אַרבייט מיט דער אויפֿמערקזאַמקייט צו איהם מצד די ברייטערע שיכטען, פֿערלירט זיין אַרבייט דעם געזונדען קאָליר פֿון אַ קרעפֿטיגער זאַך.

עס וואָלט אָבער געווען אַ גרויסער שאָד, ווען דער בירגער פֿון „געוויסען לאַנד", דער אָריגינעלער קינסטלער יאַנקעל אַדלער, וואָלט נישט געקאָנט בלייבען ביי אונז.

אַזעלכע מענשען פֿעהלען אונז, אַזעלכע מענשען דאַרפֿען מיר.

קלאַנג־קינאָ־טעאַטער
Zachęta
זגערזשער 26
די לעצטע 2 טעג!
יום־טוב־פּרעמיערע!!!
ס'ווערט דעמאָנסטרירט דער גרעסטער שלאַגער פון דער סאָוויעטישער פּראָדוקציע א. נ.
די וועלט לאַכט
1־טע סאָוויעטישע מוזיקאַלישע קאָמעדיע.
אין די הויפּט־ראָלען:
L. ORLOWA,
M. STRIEŁKOWA,
L. UTIESAW.
נעכסטער פּר.: ציגיינער־מעלאָדיעס
אָנהייב 4 נ. מ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג

Dr. REICHER
פּאַלודניאָווא 28, טעל. 201־93
ספּעציאַליסט
פֿאַר מענער־שוועכע־בעהאַנדלונג
סעקסועלע בעראַטונגען און פּסיכאָ־אַנאַליזען
נעמט אָן פון 8—11 און פון 5—8 אָוונט

י. ל. פּרץ.

(ענדע פון 7־טע זייט)

אַלע, נישט קוקענדיג אויף דעם וואָס ער איז פון אַן׳אַנדער ריכטונג זיך צענויפגעקליבען אָפּגעבען כבוד אַזא גאַסט, מיר אַלע כמעט זענען ציונים באַטש פון פערשידענע ריכטונגען, אונז וואָלט געווען שוין ליבער ווען מיר וואָלטען מיט רות־לשון געקאָנט זאָגען פרץ׳ן עמך — עמי, און דאָס, וואָס מיר זענען דאָ, בעווייזט אַז אונז איז טייער דער כבוד פון אונזער ליטעראַטור, אָבער מיר און פרץ שטרעבען צו איין זאַך: צו פערבעסערן דעם מצב פון אונזער פאָלק, דעריבער בעגריסען מיר אונזער טייערען גאַסט און זאָגען איהם: „זאָל ער דינען זיין פאָלק מיט זיין ריכטונג און זאָל ער פערבלייבען אַן׳אָרענטליכער שרייבער, אַן׳אָרענטליכער געזעלשאַפטליכער טוער און אָרענטליכער דענקער. הויך האָט פרץ געהאַלטען די פאָהן פון יודישען גייסט און ריין שיין איז פרץ׳ס נאָמען".

קלויזנער רעדט העברעאיש. מאַכט אַן׳איינדרוק פון אַן׳אויפריכטיגען וואויל־לערנער, אין זיין שטימע פיהלט זיך וויכקייט און נאָכגיביגקייט. אין משך פון רעדען ווערט ער בעגייסטערט, ער זאָגט וועגען פרץ׳ן אַז ער איז פון די „יונגע" נישט לויט די יאָהרען, נאָר לויט זיין גייסט, פרץ איז דער ערשטער אייראָפּעער אין אונזער שיינער ליטעראַטור. נאָך איהם זענען שוין א פולע נאָכגעגאַנגען, וועדער עס האָט אָבער געלייענט זיינע חסידישע ערציילונגען וועט געפינען אַז פרץ סינטעטיזירט אין זיין שאַפונג דעם אַלטען פאָלקסטימליכען יודענטום מיט די נייעסטע פאָרמען און אינהאַלט פון אַלמענשליכער שאַפונג, דאָס איז יפי־פיות של יפת באהלי־שם.

ס'היבט אָן צו רעדען ביאַליק (העברעאיש) און רודערט אויף די פערזאמעלטע מיט זיינע בעגייסטערטע ווערטער און מערקווירדיג איז, וואָס זיין אויסזעהן שטימט איננאַנצען נישט מיט זיין געניאַלען אינהאַלט, איהר זעהט איהם און איך וואָלט קיינמאָל נישט איינגעפאַלען (ווען איהר קאָנט נישט זיין פאָטאָגראַפיע) אַז אָט דער נידעריגער, פולער מענש, וואָס איז עהנליך מעהר צו א קליינשטעטלדיגען אייד״עם — איז חיים־נחמן ביאַליק — דער פאַר פון דער העברעאישער ליטעראַטור! און אפשר נישט נאָר פון דער העברעאישער ליטעראַטור! איהר פערגעסט וועגען זיין נישט פאָעטישען אויסזעהן ווען ער רעדט.

אונזער אַלטע ליטעראַטור — זאָגט ביאַליק — האָט דריי פאָרמען פון שאַפונג: הלכה, אגדה און קבלה. אין אונזער נייער ליטעראַטור האָבען מיר שוין אויך די אַלע פאָרמען און זייערע פאָרשטייער דאָבען מיר דעם גליק צו זעהן צווישען אונז: ד׳ מענדעלע — דאָס איז אונזער מאָדערנע אגדה, אחד העם — הלכה, און פרץ׳עס ערצעהלונגען מאַכען אויף מיר אַן׳איינדרוק פון קבלה. די הלכה און די אגדה זענען מיט בעגרעניצטע מיטלען און צייט און אָרט. די קבלה עפענט אונז די הימלישע האָריזאָנטען. זי איז אָהן א סוף און אָהן א ברעג, אין געטליכקייט זוכט זי די שיינקייט. די בעלי־הקבלה האָבען ליב געהאַט שיר־השירים — די שעהנסטע ווערק וואָס איז ווען עס איז געשאַפען געוואָרען אויף דער וועלט, ביי פרץ׳ן געפינען מיר די עלעמענטען פון קבלה, דערפאַר רעכען איך אַז זיין שאַפונג איז די העכסטע. און דעריבער הויב איך דעם כוס פאַר דער דריטער געשטאַלט אין אונזער ליטעראַטור, וואָס האָט איהר גרעסטען אויסדרוק אין פרץ׳ן געפונען.

(סוף פרייטאָג).

אפּטימיזם — הויפּט־פּונקט פון יודישען יום־טוב

(ענדע פון 9־טע זייט)

דאָס איז די בעדייטונג פון „שמחה וששון", פון „שמחה של מצוה" און דאָס איז די בעדייטונג פון דעם יודישען יום־טוב.

* * *

אָבער דער יודישער יום טוב האָט נאָך א גרויסע בעדייטונג.

אין יודענטום איז שטענדיג דאָס מענשליכע ענג פערבונדען מיט דאָס יודישע, מיט דאָס נאַציאָנאַלע. אַלע גרויסע געפיהלען און געדאַנקען, וועלכע דער יוד פיהלט אַלס מענש, איז צוזאַמענגעגאָסען מיט אַלע געפיהלען און געדאַנקען, וואָס דער יוד פיהלט אַלס יוד, אַלס זוהן פון אונזער פאָלק, אַלס מיטגליד פון דער יודישער נאַציאָן. און דער יודישער יום־טוב, וואָס האָט די הויכע בעדייטונג פון אויפהויבען דעם מענשען אין אונז, ווי מיר האָבען בעוויזען, האָט א בעזונדערע בעדייטונג אויך צו פערשטאַרקען דעם יודען אין אונז, אויפצולעבען אונזער נאַציאָנאַלע פערגאַנגענהייט. דורך די יודישע ימים־טובים קוקט דער יוד מיט א טיפען בליק אויף דער גאַנצער יודישער געשיכטע און ער לעבט דורך אינווענדיג דעם לאַנגען לעבען פון דער יודישער נאַציע פון די אור־אַלטע צייטען ביז איצט.

דער יודישער יום־טוב איז א וויכטיגער „קורס" אין דער יודישער היסטאָריע, וואָס ווערט ווידער־האָלט פון איין יום טוב צום צווייטען.

עס הויבט זיך אָן, נאַטירליך, ווי שטענדיג, פון דער גרויסער פּאַסירונג פון אונזער היסטאָריע, דעם ווינקעל־שטיין פון דער יודישער געשיכטע עס הויבט זיך אָן מיט דעם געבורט פון דער יודישער נאַציע מיט יענעם מעכטיגען אַרויסטריט אויף דער סצענע פון דער וועלט־געשיכטע מיט יציאת מצרים. עם שטעהט די גאַנצע אומה אויף די פיס און אין הויכען טאָן און מיט קראַפט זאָגט עס די מעכטיגע געזאַנגען פון „בצאת ישראל ממצרים", דאָס פאָלק איז איבערגעשפרונגען מיט פינף און דרייסיג הונדערט יאָהר צוריק און שטעהט ביים ים־רוף. גלייך נאָך דעם שוועבען פאַר אונזערע אויגען די געצעלטען אין וועלכע דאָס פאָלק זיצט אויף זיין וואַנדערונג, עס קומט די שילדערונג פון דעם יודענס לעבען אויף זיין לאַנד די תבואה, די פרוכט, דאָס איינזאַמלען פון דאָס וואָס וואַקסט. עס קומט נאָך דעם דער קרעכץ אויפ׳ן פערלוסט פון דער היים, „ומפני חטאינו" דאָס אַלעס איז געשיכטע, פערגאַנגענהייט, אָבער דאָס פאָלק פון אָפּטימיזם, פון פרעהליכקייט און פון האָפנונג, האָט אין זינען אויך די צוקונפט.

די צוקונפט איז א גרויסער עיקר, אויב איהר ווילט, קען מען זאָגען אויף דער פערגאַנגענהייט האַלט זיך אויף דער צוקונפט, אַזוי ווי אונזער צוקונפט האַלט זיך אויף דער פערגאַנגענהייט און עס ווערט דערום געענדיגט מיט דעם גרויסען אויסגעשריי וואָס איז האַלב תפילה און האַלב פערזיכערונג, אַז עס וועט אַזוי זיין: „גלה כבוד מלכותך עלינו — וקרב פזורינו מבין הגוים" — דער געוואַלדיגער לעבען אין נאַציאָנאַלע היסטאָריע איז געענדיגט.

אויף אַזאַ אופן איז דער יום־טוב געוואָרען די שולע פון יודישען לעבען.

עס האָט דריי מאָל אין יאָהר ווידערהאָלט א גאַנצע יודישע ערציהונג, האָט שטאַרקער געמאַכט דעם בונד צווישען דעם איינצעלנעם יודען און זיין פאָלק, האָט שאַרפער אַרויסגעפיהרט די גרויסע לעהרע, אַז יעדער יוד בעזונדער האָט זיין דירעקטע בעציהונג צו זיין יום־טוב. אָבער די פולשטענדיגע בעדייטונג פון יום־טוב איז אין פערבינדונג מיט׳ן כלל ישראל. ווייניג קומט אַרויס אין יום־טוב דער בעגריף פון „איך", עס קומט פיל מעהר און שטאַרקער אַרויס דער בעגריף פון „מיר", עס איז דער כלל־פון וואַנען דער יחיד שעפּט זיין קראַפט און בעדייטונג. פאַר א פאָלק וואָס איז צוזייהט און צושפּרייט אונטער אַלע קלימאַטען, צווישען אַלע נאַציאָנען איז דער יודישער יום־טוב דער גרויסער נאַציאָנאַלער רינגעל, וואָס שליסט צוזאַמען אַלע טירען פון פאָלק און וואָס שאַפט א „פעראייניגטען פראָנט", אויב מען זאָל זיך אויסדריקען מיט אַן׳אויסדרוק, וואָס איז היינט בעליבט ביים עולם. ערצויגען אויף די יודישע ימים־טובים איז דאָס יודישע קינד געוואָרען א זעלנער אין דער אַרמעע פון ישראל אין זיין אייביגען קאַמף און ווען ער איז אויפגעוואַקסען האָט ער פערנומען זיין אָרט אין די רייהען פון דער קעמפענדער יודישער נאַציע. דער יודישער כאַראַקטער איז אין פערלויף פון טויזענטער יאָהרען אויסגעשמידט געוואָרען אין צו זיין יום־טוב, אָבער די פולשטענדיגע בעדייטונג דעם גרויסען שאַפונגס־פלאַץ — אין דעם יודישען יום־טוב.

אַזוי האָט דער יום־טוב געהאָלפען אין דער שאַפונג פון דעם יודען אַלס מענש און פון דעם יודען יעדער יוד בעזונדער האָט זיין דירעקטע בעציהונג אַלס יוד.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

דינסטאג 23 אפריל — כ ניסן תרצה

זון-אויפגאנג 4.22
זון-אונטערגאנג 6 47

גרויסע יוו"א-אקציע אין לאדז

קלוב פון יודישען אינטעליגענט אויפן נאמען פון רעד. לאזאר פוקס

לויט'ן מוסטער פון די פערגאנגענע יאהרען, וועט אויך הײ־יאהר אין אונזער שטאט אונטער־גענומען ווערען די גרויסע זאמעל־אקציע, לטובת דעם יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט אין ווילנע מיט דעם אנטייל פון בעקאנטען יודישען פילאלאג און געזעלשאפטליכען עסקן זלמן רייזען.

אויף איהר לעצטער זיצונג האט די פערוואל־טונג פון דער לאדזער געזעלשאפט פרייגד פון ייוואָ בעשלאסען צו פראקלאמירען דעם חודש מאי אלס זאמעל חודש פאר דעם יודישען וויסענשאפט־ליכען אינסטיטוט.

דער זאמעל חודש וועט זיך אנהויבען מיט א גרויסער אקאדעמיע, געווידמעט דעם ייוואָ, אין דער אקאדעמיע וועלען זיך בעטייליגען ערשט־ראנגיגע כחות פון דער יוד. וויסענשאפטליכער און פון דער קינסטלערישער וועלט.

עס איז צו האפען, אז די לאדזער, יודישע עפענטליכקייט, וועט האבען די פולסטע פערשטענד ניש פאר דעם בעדייט פון דעם יודישען וויסענשאפט־ליכען אינסטיטוט און זי וועט די אקציע מיט א ברייטער האנד אונטערשטיצען.

* * *

די היים פון יודישען אינטעליגענט, די קונסט לערישע סביבה פאר דעם מאהלער, דיכטער א. ד. ג. דאס ארט, וואו יעדער יודיש־רעדענדיגער און יודיש־דענקענדיגער אינטעליגענט זאל זיך קענען פריי אויסלעבען — די פראגע דרוקט אויפ'ן הארץ פון יעדען.. לאדזער אינטעליגענטען מענש, וועל־כער איז, ביז איצט געוואוינט, געזעלשאפטליך, קינסטלעריש און אפילו וויסענשאפטליך זיך אויסצו לעבען ערגיץ אין א צוקערניע, וואו ער ווערט, איבריגענס, אלס שוואכער קאנסומענט נישט גערן געזעהען.

מיט דעם געדאנק, וועגען שאפען אזא ארט יודישע היים, וואו דער קינסטלער זאל קענען אויס־שטעלען זיינע ארבייטען, וואו דער דיכטער זאל קענען איבערלייענען זיינע שאפונגען, און דער וויסענשאפטלער, זיינע רעפעראטען, האט זיך, אין די לעצטע יאהרען ארומגעטראגען דער יונג־פער שטארבענער רעדאקטאר לאזאר פוקס און ער האט אפילו שוין געהאט פערפאסט די סטאטוטען פון דעם קלוב, וועלכען ער האט געוואלט אין אונזער שטאט שאפען, ליידער —

האט איהם דער טויט ארויסגעריסען פון דער יודישער סביבה און די פראגע איז געבליבען אני־אנגעוויטאגטע און נישט געלעזטע.

אויף איהר לעצטער זיצונג, האט די פערוואל־טונג פון דער געזעלשאפט פריינד פון יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט אין לאדז, וועמעס פארזיצער עס איז געווען דער פערשטארבענער, בעשלאסען פארטצוזעצען די ארבייט, וועלכע עס האט אנגעהויבען דער נפטר און צו גרינדען דעם קלוב אויף זיין נאמען.

צו דעם צוועק זענען אויסגעוועהלט געווארען צוויי קאמיסיעס: א ווירטשאפטליכע און פינאנץ־קאמיסיע, וועלכע זענען שוין צוגעטרעטען צו דער ארבייט. אזוי אז עס איז צו האפען, אז די היים פון יודישען אינטעליגענט, וועט ענדליך, אין אונזער שטאט געשאפען ווערען.

—=—

קרייז-קאנפערענץ פון „צעירי אגודת ישראל" אין לאדז

זונטאג ב' דחוהמ"פ איז אין לאדז פארגע־קומען א קרייז־קאנפערענץ פון די צא"י ארגא־ניזאציעס אין דער לאדזער וואיעוואודסטווע. צו דער קאנפערענץ זענען געקומען העכער 150 דעלע־גאטען פון דער גאנצער וואיעוואודזטווע. מצד דעם צ. ק. פון אגודת ישראל אין פוילען זענען געקומען די לייטער פון צ. ק. דיר. ר' יואל אונגער (און פרנס ר' בנימין זאב הענדעלעס (ווארשע) אויך זענען געקומען די פארשטעהער פון הנהלה הראשית, גענ. סעקר. פון צא"י, רעד. א .מ. קראנקראד און דוד שאפראן (ווארשע).

די פייערליכע ערעפענונגס־זיצונג איז פאר־געקומען אין לאקאל פון „בית יעקב" (שרודמיע־סקא 32) צו וועלכען ס'זענען געקומען א גרויסער עולם און פארשטעהער פון קהלה, ראבינאט און אגד. אין פרעזידיום זיצען דער גאנצער ועד הפועל פון דער לאדזער צא"י, אויך א גרויסער צאהל חשובים ווי פרעז. דעפ. ל. מינצבערג, פרעזעס פ. ליבערמאן, די רבנים הרב טרייסטמאן און הרב הארצשטארק, ראטמאן אלחנן שטייןשניידער, ראט מאן רייכמאן, פרנס רעד. א. ג. פרידענזאן, די פא"י עקזעקוטיווע, ר' יוסף כעלעמנער, ר' משה אלטער און אנדערע פארשטעהער פון ארגאניזאציעס און אגודה־מוסדות.

די ערעפענונגס־רעדע האלט דער עהרען־פרע־זעס פון לאדזער צא"י ה' יעקב בערלינער, ער דערמאנט אז היינט איז די יאהרצייט פון דעפ. הרב ר' משה אלי' האלפערן זצ"ל, דער גאנצער עולם בעעהרט זיין אנדענקען מיט אויפשטיין. דער רעדנער בעריהרט אלע עיקרדיגע פראבלע־מען וואס דארפען אויף דער קאנפערענץ בעהאנ־דעלט ווערען, בעזונדערס רופט ער צו א געמיינ־זאמע קאנסאלידאציע און הארמאנישע צוזאמענ־ארבייט, כדי אויפצובויען א פעסטע אגודה־בעווע־גונג. ער טרעט זעהר שארף ארויס געגען דער פרעסע, וואס האט צובלאזען אזעלכע שקרים וועגען פערשידענע שפאלטונגען אין צא"י, „צא"י" איז און פערבלייבט אגודיסטיש און געטרייע זיהן פון אגודת ישראל.

ס'בעקומט א ווארט צו א בעגריסונג קהלה־פרעזעס דעפ. ל. מינצבערג וועלכער רופט צו אני־ערנסטע און זאכליכע בעהאנדלונג פון אלע ענינים, מיט דער פולסטער אחריות, ס'בעגריסען נאך פרע־זעס ר' פישעל ליבערמאן (אגודת ישראל) הרב הארצשטארק א. ג. פון ראבינאט, יחיאל זייטש (פא"י עקזעקוטיוו) : א. קאנאפניצקי (צענטר. שיעורי ערב ביי צא"י), דוד באמאץ (ארטס־גרופע פא"י), א גרויסען רושם האט געמאכט די בעגריסונג פון יונגען ח' מענדעל בלאהשטיין א. נ. פון „פרחי אגודת ישראל". ס'ווערט דאן אויסגעוועהלט א פרעזידיום פון די פארשטעהער פון צ. ק. און הנהלה הראשית און די ז"ה פרעזעס יעקב בער־לינער, א. געזונדהייט, נתן בינם גורמאן און ל. עלבינגער (לאדז), ל. ראזענבלאט (זגערזש), מי־כעלסאן (פיעטריקאוו), מאניספעלד (קאליש). אינ'ם סעקרעטאריאט אלטער שנור, לייב רובינשטיין, מ. ראזענפעלד (לאדז), מארדקאוויטש (אלעקסאנדער) און מיט דעם ווערט געשלאסען די ערשטע זיצונג.

די צווייטע זיצונג

עפענט זיך 4 נ. מ. אונטער'ן פארזיץ פון ה' נ. ב. גורמאן (לאדז) ס'הויבען זיך אן די בעריכטען, ה' דוד שנייאורסאן, גיט אפ א בעריכט פון דער לאדזער צא"י, דער נייער ועד הפועל פון די לאדזער צעירים ענטוויקלען א אינטענסיווע טעטיג־קייט. ס'זענען געגרינדעט געווארען 7 שיעורי־ערב אין פערשידענע טיילען פון שטאט. שטארק רעארגאניזירט זענען די יונגערע פרחים מיט אני־אייגענע רעסארט און טעטיגקייט. איינגעפיהרט געווארען עפענטליכע לימודים, אפטע מסיבות. ס'איז גע שאפען געווארען א ספעציעלער ועד לעניני א"י וואס פיהרט אדורך אלע א"י אקציעס, ערלע־דיגט עניגים פון הכשרה א. ד. גל. איינגעארדענט בוכהאלטעריע־קורסען. בעזונדערס איז רעארגאני־זירט געווארען דאס סעקרעטאריאט אונטער די לייטונג פון יונגען ארט. שריפטשטעלער אלטער שנור. און דער לעזע־זאל ווי אויך ביבליאטעק. ס'געבען אן בעריכטען ה' מאניספעלד (קאליש), ראפאלאוויטש (אלעקסאנדער), גאלדוואסער (אלעק־סאנדער), ראזענבלאט (זגיערזש), גרויס (פרחי א"י — לאדז), גינאט (פיעטריקאוו), מאראקא (זד. וואלא). דאן רעפערירט ה' יעקב מיליאנער א.ד.ט. יפרחי אגודת ישראל און זייער אויפגאבע. ער בע־ריהרט די אויפגאבען פון די פרחים, זייער השתל־מות געביט און בעריהרט דערביי איניגע אגודה־סטישע פראבלעמען. א קאר־רעפעראט האלט ש. זעלוער (דוואהרט), ס'רעדען נאך י. מ. ראזענ־פעלד, אלטער שנור (לאדז), ה' דוד שניאורסאן רעפערירט דאן וועגען די גרינדונג פון ישיבות קטנות און בעריהרט די פראגע פון שאפען א פאנד פאר'ן ארט. מחנכים־סעמינאר אין פערשידענע לי־מוד־התורה פראבלעמען.

פרנס הענדעלעס בעגריסט א. נ. פון דער אגודה צענטער. ער בעריהרט א סך ענינים וואס ער גיט דערוועגען געוויע אויפקלערונגען, בעזונדערס בנוגע א"י־פראבלעמען און א. נ. פון קרן הישוב דירעקטאריום בעגריסט דיר. יואל אונגער. ס'־רעדען נאך ל. רובינשטיין, א. אנד. און מיט דעם ווערט די צווייטע זיצונג געשלאסען.

—=—

קרבנות פון דער שיסעריי „נא-וויוואט" לכבוד די חגאות

נישט קוקענדיג דערויף, וואס די מאכט האט שטרענג פערבאטען דאס שיסען „נא וויוואט" לכבוד די חגאות, האט מען אין משך פון דעם ערשטען טאג חגא ארויסגערופען די פאגאטאוויע צו פאלגענדע געליטענע פונ'ם שיסעריי.

צו קארנאווסקי וואצלאוו (באנדורסקי גאס 22) און טאדעאוש סומווארי (קראסיציז גאס 3)ביידע האבען בעקומען וואונדען אין פנים און אויגען, ביידע האט מען אין א שווערען צושטאנד אפגע־פיהרט אין שפיטאל אויפ'ן נאמען פון פרעזידענט מאשטיצקי.

א צווייטער נאך שווערער פאל איז פערנא־טירט געווארען אויף נאפיורקאווסקא גאס 39. אויפ'ן הויף האבען זיך געשפילט א פאר קינדער, פלוצים איז צווישען די קינדער געפאלען א פעטאר־דע, איי'ער די קינדער האבען בעוויזען זיך צו אריינצוטירען וואס דא קומט פאר האט די פעטארדע אויפגעריסען. שווער פערוואונדעט דערביי זענען געווארען עדוארד קאטלאר (נאפיורקאווסקי גאס 39) און זיין קאלעגע וועלכער איז געקומען צו איהם צו גאסט מיעטשיסלאוו פאקארסקי (נאווא־זאשעווסקא 25).

די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז די פעטארדע האט אונטערגעווארפען א שכן א דער־וואקסענער, ער האט געוואלט די קינדער איבער־שרעקען, די פעטארדע האט ער אליין פארבערייט. דער צושטאנד פון די קינדער איז אנ'ערנסטער.

א געוויסען יעזשי פיוזשאניסט (בראטערסקא 44) האט עס אפגעריסען 3 פינגער פון דער לינקער האנד.

אויף פיאלקאווסקא גאס 6 האט עס א געוויסען לאנגין ראזניאקאווסקי צוקלאפט 4 פינגער פון דער רעכטער האנד.

לעאן אנטשאק (6 שיערפיען 96) האט בע־קומען בריה־וואונדען פון פנים און אויגען.

דאס זענען אלץ פאקטען פערנאטירטע אין דער פאגאטאוויע אין משך פון איין טאג, א סך פארפאלען פון דעם מין זענען נישט פערנאטירט געווארען.

אבי מען שיסט.

יודיש מאריאנעטען-שפיל „בערל-שמערל-טעאטער"

אנפיהרער: משה בראדערזאן

אין קאפע „קאפריז" (פיעטריקאווער 29)

דער פראגראם א. נ.

„מזל-טוב"

עס ווערען געוויזען לאלקעס־מאריקאטורען פון: דער טערקישער חזן כראל־אבמעט־פאשא, חזן כוסה וויצקי; אדהאקאט וויצמעל; דע דויטשע זשאפאטינסקי; בען — בו נגריאן; ר' סענדערל גראבאך; רעגיי קאנדעל־צוקער; שיינע־שיינדל מרי יוזעף קאוואדלע־שמיר; מעצענא קאפילע; ר' ליבישל מורת מוריגי ד"ר פלויש; דעפוטאטען־פרעזעס ר רייבקל; נח פורים־לוצקי; שבתא מוהל; אימשע־מאיר קופיען און וואווא ניעץ עקס־קאטער; יוד'קע פאי־לאווניק; שמענדריק עם שמענד־ריקובנע; וואלענטי און וואיטשע־כאווע; ראצע מיט די צאצע; בערל־שמערל־ברידער; פיגיאניע מזיג.

אנהויב פון די פארשטעלונגען:

היינט, דינסטאג און מארגן, מיטוואך

צו 1 פארשטעלונג: 10 אווענד.

דאנערשטאג — 2 פארשטעלונגען

8 און 10 אווענד.

טעקסטען: משה בראדערזאן, י. אבערזשאנעק און ח. י. בושוסטאווסקי. לאלקעס געשניצט — ש. טאבאק. מוזיק ארראנזשירט: דור פייגעלמאן

שווערע שטראפען פאר אראפ-שפרינגען אדער ארויפשפרינגען אויפ'ן טראמוואי

(א) אין צוזאמענהאנג מיט דעם טראגישען פארפאל מיט דעם אדוואקאט ראבינאוויטש, זאל די מאכט היינט פערעפענטליכען ספעציעלע פאר־שריפטען וועגען ראד־פערקעהר אין די גאסען, אין דער פעראָרדנונג זענען פארגעזעהען שטרענגע שטראפען פאר די, וואס וועלען אראפשפרונגען אדער ארויפכאפען זיך אויפ'ן טראמוואי ביי'ן גאנג פון לעצטען. עס זענען אויך אנגעוויזען די רעגולען פון פאהרען אויף די הויפט־גאסען, וועגען אפשטעלען זיך פון די פוהרען, אויטאס א. ד. ג. אויף די רוגעס, דארט; וואו די טראמוואיען בלייבען שטעהן. עס וועט אין דער פעראָרדנונג אנגעוויזען ווערען, מיט וואס פאר א שנעליגקייט עס איז ערלויבט צו פאהרען.

די דאזיגע פעראָרדנונג ווערט ארויסגעגעבען צוליב זיכערהייטס־צוועקען. כדי צו דערמאנען די בירגער וועגען די פאלגען, וועגען די טראגישע פארפאלען, וואס קומען פאר צוליב נישט ריכ־טיגען פאהרען, צוליב איילען זיך, צוליב'ן שפרונ־גען פון און אויפ'ן טראמוואי.

זעלבסטמארד אין א שול-לאקאל

אין לאקאל פון דער פאלקס־שולע 139 אויף זאקאנטנע 21, האט זיך פערסמט דער וואזשני פון דער שולע דער 61 יעהריגער פראנצישעק וואיטשאק (11 ליסטאפאדא 28).

וואיטשאק איז ארויס פון דער היים און איז נישט צוריקגעקומען א גאנצע נאכט. די בעאונ־רוהיגטע פאמיליע האט איהם גענומען זוכען און צווישען אנדערע געלאפען אין שול־לאקאל, דא האט מען געפונען זיין טויטען שוין קאלטען קערפער

צוליב נויט

אויף קאנטנא 70 האט זיך איבערגעשניטען מיט ראזיר־מעסער די ארטעריע פון דער רעכטער האנד — קאזמיעזש טשערווינסקי.

די סיבה פון זעלבסטמארד איז ארבייטסלאזיג־קייט און נויט.

יודיש פאלקס-טעאטער, זגערזשער 17.

גאסטשפילען פון דער קאסקאדנער סוברעטין

גיזי היידן — און — כאראקטער־קאמיקער שלמה פריזאמענט

היינט, דינסטאג 9 אווענט — מארגען, מיטוואך, 4 נאכמיטאג און 9 אווענט

„נאך 12 ביינאכט"

סענסאצ. אפערעטע אין 3 אקטען מיט פראלאג פון עס־עס. מוזיק פון ש. פריזאמענט.

דאנערשטאג, 4 נאכמיטאג און 9 אווענד

פארוואס מיידלעך אנטלויפן פון דער היים

לעבענסבילד אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פאלקס־טעאטער.

א פרייליכע חתונה

אויף לאגעווניצקא 71 איז אין דער וואוי־נונג פון יוזעף סאבטשאק געפייערט געווארען א חתונה, מען האט די געסט אויפגענומען זעהר גאסט־פריינדליך, ס'האט נישט געפעהלט, ווי מען זאגט, פון פויגעל־מילך, אבער אממעהרסטען איז געווארען אויסגעטרינקען בראנפען.

די רעזולטאטען פון דעם כבוד איז אבער געווען א סקאנדאל. די געסט האבען זיך שטארק אנגעטרונקען און דעם בעל־הבית סאבטשיק שטארק צושלאגען, זיי האבען איהם איבערגעבראכען א פוס. די פאגאטאוויע פון דער אובעזפיעטשעלניע האט איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

Dr. Zygmunt Henrykowski

ספעציאל־ארצט פאר וועגערישע הויט־קראנקהייטען און מענער־שוואכע

וואוינט יעצט

9 טראוגוטא 9

טעל. 262-98

נעהמט אן פון 8 - 11 און פון 6—9 אווענד.

פאר פרויען א ספעצ. ווארטע־זאל

Dr. med. P. Braun

צוריקגעקעהרט פון פאריז

ספעציאליסט פאר הויט־ און ווענערישע קראנקהייטען

נעהמט אן פון 8 ביז 1 און פון 4 ביז 8 אוונט.

Cegenialna 4, tel. 216-90.

צעהן־יעהריגער יובל

פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אויפ'ן הר־הצופים

פון אונזער ספעציעלען ארץ־ישראל־קארעספאנדענט
נת׳ זילבערצווייג

דער יום־טוב פון דער העברעאישער קולטור, דער פייערליכער צעהן־יעהריגער יובילעאום פון דער עקזיסטענץ פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אויף דעם הר הצופים, האט זיך גראד צוזאמענגעטראפען מיט דעם סיום פון א צווייטען יודישען יום טוב, מיט דער שליסונג פון דער מכביאדע, וועלכע האט מאניפעסטירט פאר דער ברייטער וועלט דעם כוח און ווילענסקראפט פון דעם אויפלעבענדען יודישען פאלק. אלזא מיט רעכט האבען זיך פעראייניגט די צוויי וויכטיגסטע דאמינירענדע עלעמענטען פון א נארמאל פאלק — די פיזישע און גייסטיגע קראפט. צו להכעים אלע אונזערע שונאים, די אנטיסעמיטען פון די פערשידענע לענדער וועלכע ווילען מיט אלע בייזע כוחות דערנידעריגען דעם יודישען גייסט, דעגראדירען דעם „עם הספר" און פערשרייען דאס יודישע פאלק אלס א פאלק פון פחדנים, פאראזיטען, און שוואכלינגע, האבען זיי בעקומען א ריכטיגען און ווירדיגען ענטפער טאקע פון דעם אלטען יודישען פאלק פון זיין אלט־ניילאנד.

די מכביארע מיט איהרע טויזענדער יודישע ספארטלייט פון דער גאנצער וועלט, האבען מיט זייערע געזונדע און פעסטע מוסקולען, מיט זייערע מונטערע פנימער און אויפגעהויבענע קעפ. מאניפעסטירט דעם פיזישען כוח פון דער יודישער יוגענד און דער צעהן־יעהריגער יובילעאום פון דער גייסטיגער פאזיציע פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אויפן הר הצופים מיט איהרע קנאפע צוויי הונדערט פראפעסארען, געלעהרטע און יודישע וויסענשאפטמענער פון ארבע פנות העולם האבען אויך דערמאנט דער וועלט וועגען דער גרויסער פארציע וויסענשאפט און קולטור וואס מיר האבען אריינגעבראכט אין דעם גייסטיגען וועלט־אוצר, אט די צוויי בעזונדערע עלעמענטען גבורה און חכמה וועלען געהן האנד ביי האנד און מאניפעסטירען דעם לעבענס־קראפט פון יודישען פאלק.

* * *

דער אמפי־טעאטער אויפן הר הצופים האט מיט זיך פארגעשטעלט א אימפאזאנט בילד, דאס בעסטע און שענסטע פון דער יודישער גייסטיגער וועלט. א צוזאמענפליה פון טויזענטער געסט און אורחים פון דער ברייטער וועלט. די פארשטעהער פון די נאציאנאלע און קולטור אינסטיטוציעס פון גאנץ ארץ ישראל.

פינקטליך צו דער אנגעקינדיגטער צייט בעווייזען זיך די פראפעסארען פון דער אוניווערזיטעט. אן דער שפיץ מיט פראפ. ווייצמאן. נחום סאקאלאוו, דער נציב העליון גענעראל וואוקאפ און דער קאנצלער דר. מאגנעס. צוויי מיידלעך דערלאנגען זיי פרעכטיגע בוקעטס בלומען. דאס אריינמארשירען פון די פראפעסארען, וויסענשאפטסלייט, און די אדמיניסטראציע בעאמטע פון דער אוניווערזיטעט — קרוב צו צוויי הונדערט מאן, האט אנ'איבריג מאל בעוויזען די גרויסע פארטשריט וואס די אוניווערזיטעט האט אדורכגעמאכט במשך פון איהר 10 יאהריגע עקזיסטענץ.

אויף דער ספעציעל צוגעגרייטער עסטראדע פערנעהמען די אויבענדערמאנטע חשובע לויט זייערע פלעצער און נעבען זיי זעצען זיך אוים די פארשטעהער פון דער יוד. אגענץ, ועד הלאומי, דעלעגירטע פון קרן־היסוד און קרן־קימת דאס אוניווערזיטעט קוראטאריום און אנדערע חשובע מענער פון ישוב, אין צענטר פון דער ערשטער רייה אויף דער בינע איז געבליבען איין פאטעל א ליידיגער, בעצירט מיט בלומען איינגעהילט אין שווארצען, דאס איז דער שטוהל פון דעם גייסטיגען ריז, פון אונזער אונשטערבליכען חיים נחמן ביאליק.

נאך דעם אריינמארש פון דער פראפעסורע, בעווייזען זיך אין זאל לאנגע געדיכטע רייהען פון די סטודענטען, מוטיגע און סימפאטישע פנימער פון דער יודישער יוגענד, אויף זייערע נאציאנאלער פאהן וועלכען זיי טראגען זעהט מען דעם אויפשריפט „כי מציון תצא תורה".

נאכן אריינקומען פון די סטודענטען און דעלעגאציעס פון דער יודישער שטודירענדער יוגענד מיט זייערע פעהנער, שפילט אויף דער ארקעסטער דעם יודישען און ענגלישען הימן, און דער אוניווערזיטעט קאנצלער דר. מאגנעס נעהמט דאס ווארט און זאגט:

„מיט צעהן יאהר צוריק האבען זיך פערזאמעלט דא אויפן הר הצופים צוועלף טויזענט מאן. כדי זיך צו בעטייליגען אין דער אפיציעלער ערעפנונג פון דער העברעאשער אוניווערזיטעט דורך דעם לארד באלפור, וועלכער איז שוין היינט אויפן עולם האמת. אויך „אחד העם" דער גייסטיגער טריבון וועלכער האט אין דער ערעפנונג פון דער אוניווערזיטעט געזעהן די דערפילונג פון זיינע אידעאלען. האט אויך שוין אונז פערלאזען. דער גרויסער יודישער וויזיאנער חיים נחמן ביאליק איז אויך שוין נישטא אין אונזערע רייהען, די וועלכע האבען זוכה געווען בייצוואוינען יענעם גליקליכען היסטארישען טאג וועלען איהם קיינמאל נישט פערגעסען.

די וויסענשאפט־אינסטיטוציעס פון כמעט דער גאנצער וועלט, האבען דעמאלט געשיקט זייערע פארשטעהער צו בעגריסען דאס יודישע פאלק און זיין קולטור.

דעמאלט איז עס אבער נאך נישט געווען קיין אוניווערזיטעט. מיר האבען אנגעהויבען מיט יודאאיסטישע וויסענשאפט־לעקציעס געלעזען דורך דריי פראפעסארען און מיטן לעגען א פונדאמענט פאר דער כעמישער וויסענשאפט. ביים היינטיגען טאג צעהלען מיר אין אונזערע רייהען העכער הונדערט פראפעסארען און וויסענשאפטס־מענער, מיט צוויי פערפולקומטע פאקולטעטען — א פילאזאפישען און ביאלאגישען. די אוניווערזיטעט ביבליאטעק וועלכע מיר האבען איבערגענומען פון „בני ברית" און דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, וועלכע האט דעמאלט געהאט 74 טויזענד בענדער, איז איצט פערפולקאמט געווארען. געהעריג קאטאלאגירט און נעהמט ארום העכער 300 טויזענד בענדער — אלזא די גרעסטע וויסענשאפט ביבליאטעק אין נאהענטען און מיטלען מזרח. דער יעהרליכער בודזשעט פון דער אונוורזיטעט דערגרייכט איצט העכער 50 טויזענט פונט, עס זענען אויפגעשטעלט געווארען בעזונדערע בנינים פאר דער ביבליאטעק, לאבאראטאר יום, סעמינאריע, גרויסע לעזע און פארטראגס־זאלען.

סטאבילע סטודענטען צעהלט די אוניווערזיטעט 450, 58 סטודענטען האבען בעקומען דעם טיטול „מאגיסטער פילאזאפיע", אלע געענדיגטע האבען בעקומען ענטשפרעכענדע פאסטענס אין לאנד און מחוץ לארץ. אין קומענדיגען יאהר וועלען מיר ערטיילען די ערשטע סטודענטען דעם טיטול פון געענדיגטע דעם ביאלאגישען פאקולטעט, א חוץ פון ארץ ישראל האבען מיר דא סטודענטען פון 19 לענדער, דער עיקר פון מזרח, און צענטראל־אייראפע. וואס ערווארט די יודישע שטודירענדע יוגענד אין די גלות־לענדער? וועלען מיר זיך גלייכגילטיג צוקוקען ווי דאס ארויסטרייבען די יודישע סטודענטען פון די אוניווערזיטעטען נעהמט אן א מאסענכאראקטער? מיר וועלען קיינמאל נישט מסכים זיין מיט די ארויסגעזאגטע מיינונג פון די אנטיסעמיטען דאס מיר פערמאגען צו פיל יודישע סטודענטען אויף דער וועלט.

דאס יודישע פאלק האט לגמרי אנ'אנדערע שטעלונג אין דער פראגע פון קדמונים אן. אין יעדען דור און אין יעדען ארט, וואו יודען האבען זיך נאר געפונען האבען מיר אנגעשטרענגט אלע אונזערע כחות כדי וואס מעהר געלערנטע פון זיך ארויסצוגעבען, דאס יודישע פאלק איז דאס געקרוינטע עם הספר און יאגט זיך פון שטענדיג אן נאך וויסענשאפט, חכמה און ענטלויפט פון נארישקייט און גראבקייט.

דעם היינטיגען יובל בעטראכטען מיר נישט פאר א יום טוב פון דעם וואס מיר האבען שוין דערגרייכט, ער איז „א זעלבסט קריטיק" מיר זאלען זיך אפגעבען א חשבון הנפש, וואס מיר דארפען ערשט פארנעהמען צו טון. מיר ווייסען און פיהלען גענוג די חסרונות, די בלויזען, וואס זענען ענטשטאנען אין דער אוניווערזיטעט, דאס איז א נאטירליכע זאך. אפילו גרויסע און אלטע אוניווערזיטעטען מיט שטארקערע פינאנץ־מיטלען ווי אונזערע, נויטיגען זיך מיט דער צייט אין פערבעסערונגען. מיר דאנקען ביי דער געלעגענהייט אלעמען, וואס האבען אונז ביז היינט צוגעהאלפען אין אונזער פעראנטווארטליבע און מיהזאמע ארבייט און רופען די אלע, וועלכע האבען ביז איצט עס נאך נישט געטון, זיך אנצושליפען אין אונזערע רייהען און מיטהעלפען צו פערפולקאמען און אוועקשטעלען אונזער אוניווערזיטעט אויף אזא הויך ווי עס פערדינט די איינציגע אוניווערזיטעט פון יודישען פאלק אויף דער גאנצער וועלט.

מיר האבען זיך געשטעלט פאר אנ'אויפגאבע אין די נאהענטסטע 5 יאהר אויפצושטעלען נייע 5 פאקולטעטען צווישען זיי, א מעדיצינישען, יורי און אדמיניסטראציע און אגראנאמישען, און אויך איינצופיהרען נייע אויסבעסערונגען. די דאזיגע טעטיגקייט אונזערע וועט זיין פערבינדען מיט א דאפעלטען בודזשעט. מיר גלויבען אבער אין די כוחות און ווילען פון יודישען פאלק צו דערהאלטען און פערפולקאמען דעם איינציגעם קולטור צענטער.

עס זענען פערהאן אזעלכע, וועלכע בעציהען זיך סקעפטיש צו אונז און גלויבען נישט, דאס מיר וועלען בעקומען די געהעריגע קוואליפיצירטע וויסענשאפטס־מענער. דאס איז א פאלשע מורא. יונגע און פעהיגע כוחות זענען געשטאנען און שטעהען ווייטער צו אונזער דיספאזיציע, נאך די געשעהענישען אין דייטשלאנד, זענען פערהאן פיל בעדייטענדע געלעהרטע, וואס שטרעבען צו קומען צו אונז. ביז איצט האבען מיר שוין „אקלימאטיזירט" 60 גע־זעה הינטער די הייליגע געשטאלט, די אייביגע שטאט אונזערע בעשיידענע מיטלען, האלטען מיר עס פאר א גענוג בעדייטענדע צאהל. מיר נויטיגען זיך אין אט די אינטעלעקטועלע כוחות, און עס איז נישט פון אונזער זייט בלויז א „הכנסת אורחים", וואס האט אונז געפיהרט דערצו זיי צו עמפאנגען ווי קינדער, וואס קומען צוריק אין זייער אלטע היים.

ווען איך קוק אט פון דעם בארג אראפ, און דער זעה הינטער די הייליגע געשטאלט, די אייביגע שטאט — ירושלים, דערמאהן איך זיך די ווערטער פון נביא: „שאלו שלום ירושלים"!

ווי וואונדערבאר איז עס, וואס אט אויף דעם פראהיסטארישען ארט, בעגייען מיר צוריק אונזער יוגענד, פון דאנען וועלען מיר צוריק ברענגען פאר דער גאנצער וועלט תורה און וויסענשאפט. מיר שטעהען ערב אונזער בעפרייאונגס יום־טוב—פסח און מיין וואונש איז און עס זאל אויפשיינען די זון פון אמת און גערעכטיגקייט, די זון, וועלכע זאל אונז ברענגען שלום אויף דער וועלט".

נאך דער דאזיגער ערעפנונגס־רעדע פון אוניווערזיטעט־רעקטאר נעהמט דאס ווארט דער נציב העליון, גענעראל וואוקאפ און ער האלט פאלגענדע בעגריסונג:

„ד"ר מאגנעס, מיינע דאמען און הערען, עס פערשאפט מיר פיל פרייד צו נעהמען אנטייל אין אייער יום־טוב, אין טאג ווען ס'איז געווארען צעהן יאהר זייט די פייערליכע ערעפנונג פון דער אוניווערזיטעט דורכ'ן לארד באלפור.

במשך פון אט דער צייט האט זיך די אוניווערזיטעט זעהר ענטוויקעלט, פיל מעהר ווי מיר אליין האבען ערווארט, הלוואי, וואלט זיך לארד באלפור נאך היינט געפונען צווישען אונז, און וואלט זוכה געווען צו זעהען מיט זיינע אויגען די פרוכט פון זיין ארבייט.

די ערשטע צעהן יאהר אין דער עקזיסטענץ פון אזא אינסטיטוציע ווי א העברעאישע אוניווערזיטעט בעדייט זעהר פיל און פערלאנגט א סך איבערגעגעבענע ארבייט און גלויבען אין דער צוקונפט און ערפאלג פון דער אונטערנעהמונג. איך בעגריס אייך דעריבער ד"ר מאגנעס, אייך און אלע אייערע איבערגעגעבענע מיטארבייטער, וועלכע האבען מיטגעהאלפען אין דער דאזיגער וואונדערבארע אינסטיטוציע. איך בעגריס אייך, צו אייער ערפאלג פון טיפסטען הארץ און איך גלויב פעסט, דאס אזוי ווי ביז איצט, וועט איהר אויך להבא מצליח זיין און אדורכפיהרען אלע אייערע פלענער, וואס זייער ציל איז צו פערגרעסערן, פערשענערן און פערפולקאמען די אוניווערזיטעט.

דער פולער ערפאלג פון דער יודישער קאלאניזאציע ארבייט אין לאנד, שטיצט זיך נישט בלויז אויף דער מאטעריעלער זייט, נאר אויך אויפ'ן אינטעלעקטועלען און גייסטיגען לעבען. דאס איז די הויפט אורזאך, פארוואס די העברעאישע אוניווערזיטעט ערפילט אזא וויכטיגע מיסיע אין דער ענטוויקלונג פון פאלעסטינא (א"י).

אין היינטיגען טאג, אין צעהן־יעהריגען יובל פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט שיק איך איהר די הייסטע ברכות און ווינש איהר פיל ערפאלג אין דעם טיפסטען גלויבען, דאס זי וועט שטעהן אויף דער געהעריגער הויך און וועט טריי דינען די גייסטיגע ענטוויקלונג פון גאנצען לאנד.

די דאזיגע הארציגע בעגריסונג אין מויל פון העכסטען בעאמטען פון לאנד האט ארויסגערופען רוישיגע אפלאדיסמענטען, און דאס ווארט האט גענומען פראפ. חיים ווייצמאן, וועלכער האט געזאגט:

אין אנפאנג פון דער עקזיסטענץ האט די אוניווערזיטעט ערפילט אייגענטליך נאר א ריין וויסענשאפטליכע מיסיע, אבער די צייט האט ארויפגעלייגט אויף איהר נייע פליכטען און ביים היינטיגען טאג איז די אוניווערזיטעט שוין נישט מעהר בלויז א וויסענשאפטליכער אינסטיטוט, נאר זי ערפילט שוין אויך שטופענווייז א פראקטישע וויסענשאפטליכע ראלע, זי ווערט מיט יעדען טאג אלץ מעהר א מקום מקלט פאר די מאסען יודישע יונגעלייט, וועלכע דורשטען נאך וויסענשאפט און פראקטישע בילדונג און די טויערען פון אנדערע אוניווערזיטעטען ווערען פאר זיי פערמאכט. מיר טארען דעריבער נישט מעסטען די גרוים און בעדערפענישען פון דער אוניווערזיטעט בלויז לויט דער גרוים און בעפעלקערונג פון ארץ ישראל אליין. די קינפטיגע דורות וועלען ערשט ווערען אונזערע מעשים און זיי אפשאצען.

די יודישע געניאליטעט מוז דא געפינען די פערפולקאמענקייט פון איהר שאפונג. איך גלויב פעסט אז דאס יודישע פאלק בעזיצט פולשטענדיג די צוויי נויטיגע פאקטארען — די גייסטיגע און מאטעריעלע צו דער עקזיסטענץ און ענטוויקלונג פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט.

זאל זיין דער ווילען, דאס די קומענדיגע צעהן יאהר זאלען זיין אנ'עטאפ פון פרוכטבארע און הצלחה'דיגע ארבייט לטובת דער ענטוויקלונג פון דער אוניווערזיטעט.

דער לעצטער פון די אפיציעלע בעגריסונגס־רעדנער איז געווען אונזער אלעמענס ליבלינג, דער סעניאר פון דער יודישער תורה און חכמה, דער פרעזידענט פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיוו נחום סאקאלאוו, וועלכער האט צוו. אנד. געזאגט:

אין נאמען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע האב איך דעם כבוד צו בעגריסען דעם 10־יעהריגען יובל פון דער אוניווערזיטעט.

די ציוניסטישע ארגאניזאציע האט זיך נאך פאר דער וועלט־מלחמה פעראינטערעסירט און אינטענסיוו געארבייט פאר דער דורכפיהרונג פון דער זאך. מיט פיל ליבע האבען מיר זיך בעצויגען צום געדאנק וועגען ענטשטעהען פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט. דאס איז געווען אונזער אויסגעבענקטער חלום, וועלכער איז פערווירקליכט געווארען נאך אין אונזער צייט און פאר אונזערע אויגען.

אויב מיר וועלען זיך דערמאהנען, וואס עס זענען געווען די וועלט־בעריהמטע אוניווערזיטעטען אין פאדווא און אקספארד צעהן יאהר נאך זייער גרינדונג, וועלען מיר זיך נישט דארפען שעהמען מיט אונזער יונגער אוניווערזיטעט.

מיר זענען נישט געקומען מיט ליידיגע הענד גרינדען אונזער אוניווערזיטעט. מיר האבען מיט זיך מיטגעבראכט פולע הענד מיט תורה און וויסענשאפט, א ליטעראטור פון פיר טויזענד יאהר, א סנהדרין, יבנה. מיר האבען נאר געדארפט דאס אלץ אין ארדנונג צו ברענגען, צו מאכען א רעמעל און אט האבען מיר געשאפען די דאזיגע וואונדערבארע רעהם. דאס איז א ריכטיגער גייסטיגער קבוץ גליות פון דער העברעאישער שפראך אין לעבען און אין דער וויסענשאפט.

א גרויסען יום־טוב פייערן מיר היינט, די אוניווערזיטעט איז די ספר תורה אין ציוניסטישען היכל. איהר האט אויפגעטון פיל מעהר ווי מיר האבען אליין ערווארט. איך ווינש אייך נאך פיל מעהר צו פראגרעסירען אין אייער ארבייט און איהר זאלט זוכה זיין צו פערוואנדלען די אוניווערזיטעט אלס גייסטיגען צענטער פון גאנצען יודישען פאלק.

אין זעהר א געהויבענע שטימונג און מיט'ן אויסרוף „זאל לעבען די העברעאישע אוניווערזיטעט", האט זיך די אימפאזאנטע יובל־פייערונג ביי דער אקאמפאניאמענט פון דער „התקוה" פערענדיגט.

ירושלים, הר־צופים.

Dr. med. L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07

ספעציאל־ארצט פאר מענער־שוועכע־בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.

נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.

זונטאג פון 9—1 פארמיטאג.

פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע־פרייזען

Dr. med.

R. Zalcwasser

כירורג

ציגעל־גאס 19, טעל. 125-17

נעמט אן פון 1—2 און פון 4—6 נאכמ.

צום פריהלינג

קאמפלעטע די נייסטע פארפומען, טואלעט־זייפען, פודערן און אלערליי קאסמעטישע ארטיקלען

די גוט־באקאנטע

PERFUMERJA

A. BUCHWAJC

Łódź 11 LISTOPADA 13, telef. 232-37.

קינא־טעאטער

„MIRAZ"

11 ליסטאפאד (קאנסטאנט.) 16

גרויסער יום־טוב־פראגראם!

די שוועסטער מארטא איז א שפיאן

אין די הויפט־ראלען:

CONRAD VEIDT

MADELEINE CARROLL

HERBERT MARSHALL

דער פילם ווערט איינגאנצען גערעדט אויף פויליש.

אויסער'ן פראגראם: אקטואליטעטען פון P.A.T. און Paramount

אנהויב 12 א זייגער בייטאג.

היים פון מיליטאַריזם

די דייטשע מדינה פון „דיכטער און דענקער“ איז שטענדיג געווען די היים פון ברוטאַלען מיליטאַריזם

פון י. חייקין.

ערשט איצט הויבט מען אָן צו זעהען ביידע זייטען פון דייטשען מעדאַל. ווי די מערסטע יודען דערמאָהנען זיך, אַז אויף יעדען ביסעל וויסען האָט דייטשלאַנד געליפערט דער וועלט אָהן אַ מאָס יודען-האַס און פעראַכטונג, אַזוי הויבט מען איצט אָן זיך דערוויסען, אַז דייטשלאַנד האָט זיך שוין אַ לאַנגע צייט אויסגעצייכענט מעהר מיט פערהערליכען ברוטאַלע מאַכט, ווי מיט דערהויבען די אַלמענשליכע קולטור.

קומט איצט אַן אַמעריקאַנער שריפטשטעלער, שעפאַרד סטאָון, אין „טיימס“-זשורנאַל פון 24-טען מערץ, און קלערט אויף פאַרוואָס אַפילו קולטורעלע דייטשען האָבען זיך אַזוי דערפרעהט מיט היטלער'ס נייעסטער בעוואָפנונגס-פּאָליטיק. ער גיט אַן איבערבליק איבער דער דייטשער געשיכטע און ווייזט אָן, ווי נאַטירליך עס איז פאַר דער דייטשער יוגענד צו לויפען מיט אַזאַ גרויסען חשק אין קאַזאַרמע אַריין אין דער צייט, וואָס די שכל'דיגע יוגענד פון דער גאַנצער וועלט מיידט אויס מיליטאַריזם ווי אַ פעסט.

„דייטשלאַנד קוקט אַרויף צו פרייסען נישט צוליב ליבעראַליזם, נאָר צוליב מאַכט;. די גרויסע פראַגען פון טאָג וועלען נישט געלעזט ווערען דורך רעדעס און דורך מאַיאָריטעט-רעזאָלוציעס, — נאָר דורך בלוט און אייזען!“ ציטירט סטאָון די בעריהמטע דערקלערונג פון דעם אייזערנעם קאַנצלער ביסמאַרק, וואָס דינט אויך איצט אַלס ווינקעלשטיין פון נאַצי-רעזשים. און נאָך דער דאָזיגער ציטאַטע, דערמאָנט שעפאַרד סטאָון, אַז זינט ביסמאַרק'ס צייטען איז דייטשלאַנד די היים פון ברוטאַלסטען מיליטאַריזם, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען נישט אין דער גאַנצער וועלט.

פרידריך דער גרויסער האָט בעפעסטיגט די אַרמעי, אַלס העכסטע קאַסטע ביים דייטשען פאָלק. אין דער אַרמעי האָט ער דעם אויבענאָן אַוועקגעגעבען די אַריסטאָקראַטישע אָפיצירען און קאָמאַנדירען. אין פאָלק האָט מען איינגעוואָרצעלט די העכסטע פערעהרונג פאַר דעם סאָלדאַטסקע שינעל, פאַר די שטיוועל מיט שפּאָרען. די דאָזיגע פערעהרונג ווידער איז געווען נישט מעהר ווי אַ פוס-בענקעלע פאַר דער פערגעטערונג פון דעם אָפיצערען-שטאַנד.

יעדער איינער איז פון וויגעלע ביז'ן קבר געשטאָפּט געוואָרען אין די פאָלקס-שולעס, העכערע לעהר-אַנשטאַלטען, אין דער פרעסע און אין די קירכען מיט דעם בעגריף, אַז איבער מיליטאַריזם שטעהט נאָר גאָט אַליין, און דער „הער גאָט“ איז אויך אייגענטליך אַ מין הויפט-קאָמאַנדיר וואָס גיט בעפעהלען, וועלכע מ'מוז אָהן דער מינדעסטער ווייגערונג אויספאָלגען. די אידעאַליזאַציע פון דער מאָרד-פּראָפעסיע האָט פאַר יונגע מיידלעך אין דייטשלאַנד געשאַפען דאָס בעריהמטע פאָלקס-לידעל:

„דער סאָלדאַט, דער סאָלדאַט,
איז דער שענסטער מאַן אין שטאַט!“

די העכסטע שטופע פון מאַכט און אָנזעהן האָט די אַרמעי אין דייטשלאַנד דערגרייכט פאַר דער וועלט-מלחמה. אין יענע יאָהרען פלעגט אַ ציווילער מענש מוזען אַראָפּגעהען פון טראָטואַר און לאָזען פּלאַץ פאַר אַ דורכגעהענדען אָפיצער. די רייכסטע אינדוסטריאַליסטען פלעגען זיך לאָזען קאָסטען אוצרות, אַבי צו קאָנען זייערע זיהן איינקויפען אין אַריסטאָקראַטישען אָפיצערען-שטאַנד. אָפט האָבען אַפילו מיליאָנען נישט געקאָנט אַריינברענגען אַ יונגען בורזשואַ אין דער דאָזיגער העכסט-פּריווילעגירטער קאַסטע.

אַפילו דייטשע פילאָזאָפען זענען געווען נישט מעהר ווי לאַקייען ביים מיליטאַריזם פון זייער פאָטערלאַנד. העגעל האָט געלערנט די אַקאַדעמישע יוגענד פון זיין צייט, אַז „מאַכט איז רעכט“ — אַז די געזעצען פון פרייסישען שטאַט זענען „גאָט'ס פוס-טריט אויף דער ערד!“

ווען מ'האָט גערעדט פאַר דער מלחמה וועגען שטעלען די אַרמעי אונטער'ן קאָנטראָל פון פּאַרלאַמענט, האָט דער בעריהמטער דייטשער היסטאָריקער, האַנס דעלבריק, געזאָגט: „ווער עס פערשטעהט פולשטענדיג די געפיהלען און אידעאַלען פון אונזער אָפיצערען-שטאַנד ווייסט, אַז אַזאַ זאַך איז אוממעגליך; כדי דאָס צו דערגרייכען, מוז אונזער אַרמעי פריהער ליידען אַזאַ מפלה, ווי די פראַנצויזען האָבען געליטען ביי סעדאַן!“

נו, איז געקומען די מפלה פון 1918, ווען די דייטשע סאָלדאַטען, מיד פון פיר יאָהר בלוט-פערגיסונג, האָבען זיך צוריקגעקעהרט אַהיים שרייענדיג: „נידער מיט'ן קייזער!“ אָפיצערען האָבען אין איילעניש אויסגעטון זייערע מונדירען בעהאַלטען זייערע מעדאַלען, כדי אויסצומיידען דעם אויסברוך פון פאָלקס-צאָרן.

טיף אין דער דייטשער נשמה האָט אָבער געלעבט די אַלטע שקלאַפישע געוואוינהייט צו בויגען זיך אין דרייען פאַר דעם ברוטאַלען בעפעהל פון אָפיצערען. די געוואוינהייט איז צונויץ געקומען היטלער'ן. אין אַ פערהעלטנישמעסיג קורצער צייט האָט ער געקאָנט צונויפקלויבען הונדערטער טויזענטער יונגעלייט אין זיין „שטורם-אַרמעי“. מיט פרייד זענען די יונגע יונגלעך געלאָפען צו איהם, כדי צו קאָנען ווידער מאַרשירען ווי אַ סטאַדע. אַפילו אונטער דער רעפּובליק, ווען די אַזוי-גערופענע ליבעראַלען און סאָציאַליסטען האָבען געפיהרט די גרענדע אין דייטשלאַנד, איז פאַקטיש די אידעאַליזאַציע פון מיליטאַריזם נישט געמינערט געוואָרען. האָט דייטשלאַנד געקראָגען פון די אַליאירטע רעגירונגען די דערלויבניש צו האָבען אַ הונדערט טויזענטדיגען „רייכסווער“, האָט די רעפּובליק אָט די אַרמעי פערוואַנדעלט אין אַן אָפיצערען-שולע. יעדער סאָלדאַט איז געאיבט געוואָרען אַזוי, אַז איצט קאָן די דאָזיגע רייכסווער-אַרמעי ליפערען גענוג אָפיצערען פאַר דער ריזיגסטער מיליטער-מאַשין אין אייראָפּע.

אויך אין די שולעס האָט מען ביי דער רעפּובליק נישט פערנאַכלעסיגט די אַלטע עכט-פרייסיש מיליטערישע תורה. יונגלעך פון זיבען יאָהר אָן זענען געשטאָפּט געוואָרען מיט פּאַטריאָטישע געשיכטעס וועגען טעריטאָריעס, וואָס זענען דייטשע, וואָס וועלען מוזען אָפּגענומען ווערען פון די פרעמדע רעגירונגען און צוריקגעשטעלט ווערען אונטער דער הערשאַפט פון בערלין. אַלץ, וואָס די נאַציס האָבען נאָר געדאַרפט טון, איז פערשטאַרקען די דאָזיגע פּראָפּאַגאַנדע און שאַפען די צוגרייטונגס - אָרגאַניזאַציעס, וואָס זאָלען בעצייטענס צוגעוואוינען דייטשע יונגלעך צו אַ בעגייטער סאָלדאַטשינע. און דאָס איז גיך דערגרייכט געוואָרען.

יונג און אַלט ווערען שוין באַלד צוויי יאָהר צוגעוואוינט צו מאַרשירען אויפ'ן עכט סאָלדאַטישען שטייגער. אין די גימנאַזיעס איז די פעלדפעבעלשע „וויסענשאַפט“ וויכטיגער איידער וועלכע עס איז אַנדער לעהרע. די ערשטע צוויי יאָהר אין אוניווערזיטעט לערנט מען אַזעלכע זאַכען, ווי די סטודענטען וואָלטען אָהין געקומען נאָר צוצוגרייטען זיך צו ווערען אָפיצערען. איידער מ'ווערט אַריינגענומען אין אַ העכערען לערן-אַנשטאַלט, מוז מען שוין דורכמאַכען אַ יאָהר אָדער צוויי אַרבייטס-דינסט. אין דעם דאָזיגען דינסט מוזען יונגעלייט טאָן אַ האַלבען טאָג פיזישע אַרבייטען וואָס וועלען זיי צוגרייטען צו גראָבען טראַנשעען, ווערענד די איבעריגע צייט ווערט אָפּגעגעבען פאַר אַלערליי מיליטערישע איבונגען.

אַזאַ צוגרייטונג פאַר דער יוגענד אין דייטשלאַנד איז אייגענטליך זעהר נאָהענט צו די עכט-סאָלדאַטישע טראַדיציעס פון לאַנד, וואָס זענען נאָר איבערגעריסען געוואָרען אויף וועלכע זעכצעהן יאָהר — אַ צו קורצע צייט צו קאָנען צושטערען איינגעוואָרצעלטע פיהרונגען. און דער רעזולטאַט איז, אַז אַזוי גיך, ווי די יוגענט וועט גערופען ווערען צום נייעם אַלגעמיינעם מיליטער-דינסט, וועט דייטשלאַנד האָבען אַ גרעסערע אַרמעי, ווי זי האָט געהאַט פאַר דעם וועלט-קריג. וואָס אַנדערע לענדער וואָלטען נישט געקאָנט דערגרייכען אין צוועלפיגער יאָהרען אויפ'ן געביט פון מיליטאַריזם, וועט היטלער קאָנען דערגרייכען אין חדשים.

דער דאָפּעלטער סעזאָן פון קליינע האַנדעלס-אומזאַצען און גרויסע שטייער-אויסמעסטונגען

אין שייכות מיט דער אויסמעסטונג פון אומזאַץ - שטייער שרייבט ד"ר ראָטענשטרייך אין דער כווילאַ צווישען אַנדערען פאָלגענדעס:

פאַר'ן סוחר איז דער פריהלינגס סעזאָן אַ דאָפּעלטער סעזאָן. עס איז אַ סעזאָן פון ערוואַרטעטע גרויסע האַנדעלס אומזאַצען, וואָס ווערען אָבער פון יאָהר צו יאָהר אַלס קלענער און אַ סעזאָן פון דער אויסמעסטונג פון אומזאַץ-שטייער, וואָס זאָל אין דער איבערצייגונג פון סוחר ענטשפּרעכען זיינע אומזאַצען און וואָס רעכענט זיך ליידער נישט מיט דעם קליינעם פדיון, מיט'ן פאַלען פון די פּרייזען און מיט דעם אָפּזאַץ פון נאָר זעהר ביליגע סחורות.

ווען דער סוחר שטעהט אין געשעפט און וואַרט מיט בענקשאַפט אויף אַ קונה, וואָס זאָל עפּעס קויפען, ווייל ער האָט צומאָרגען צו צאָהלען אַ וועקסעל, ווען ער טראַכט וועגען דעם, אַז די סעזאָן סחורה בלייבט איהם ליגען און דאָס בעדייט פאַר איהם אַ רואינע, ווען ער קוקט אויף די פּאָליצעס, וואָס זענען פול מיט נישט פערקויפטע ווינטער סחורות און ליגען געבליבענע הערבסט סחורות, ווען ער טראַכט, אַז אין דעם מאָמענט אפשר שאַצט מען איהם אין דעם שטייער-אַמט אָפּ זיין אומזאַץ אויפ'ן סמך פון דערהאַלטענע אינפאָרמאַציעס פון די באַהן-סטאַציעס און פון דער פּאָסט וואָס ווייזען, אַרויס וואָס פאַר אַ סחורות ער האָט בעצויגען, אָדער אַפילו אויפ'ן סמך פון אויסצוגען פון די ביכער פון די פאַבריקאַנטען, ווען ער טראַכט, אַז מען מעסט איהם אויס דעם אומזאַץ-שטייער, פון אומזאַצען, וואָס ער האָט גאָרנישט געמאַכט, פון סחורות, וואָס זענען געקויפט און אַפילו בעצאָהלט געוואָרען, אָבער נישט פערקויפט: געוואָרען דאַן ווערט איהם נישט היימליך.

פריהער זענען געווען אויסמעסטונגס-קאָמיסיעס זענען דאָרט געזעסען בירגער, וואָס זענען געווען אינפאָרמירט, וואָס עס טוט זיך ביי סוחרים. היינט בעשטעהט די קאָמיסיע פון בעאַמטע. אויב זיי זאַמלען אינפאָרמאַציעס, איז עס נאָר פאַר שטייער צוועקען און נישט בכדי זיך צו בעקענען מיט דער פאַקטישער לאַגע פון סוחר אָדער פון דער גאַנצער בראַנזשע. און דעריבער האָבען די סוחרים מיט רעכט מורא, אַז אין איצטיגען דאָפּעלטען סעזאָן, וועט דער סעזאָן פון סחורות אומזאַץ ווייטער זיין אַ טויטער פונקט אַזוי ווי ער איז געווען אין הערבסט און לעבעדיג וועט נאָר זיין דער סעזאָן פון אויסמעסטען דעם אומזאַץ-שטייער. נאָר ער וועט אַרויסווייזען גרויסע אומזאַצען.

וואָס אַן אמת ה' זאַוואַדזקי האָט צוגעזאָגט, אַז ער וועט צוציהען צו פעראַנטוואָרטליכקייט די לייטער פון די שטייער אַמטען אויב אין רעקורס וועט זיך אַרויסווייזען, אַז די אויסמעסטונג איז געווען נישט קיין גערעכטע, אָבער דערווייל דאַרף מען צאָהלען די שטייערען אויפ'ן יסוד פון די געמאַכטע קניות און דעם נישט געמאַכטען פדיון, ווייל אויף וואָס שטיצט זיך די אויסמעסטונג, און אָפּהאַנדלען קען מען נישט.

מיר קענען דעם צירקולאַר פון מיניסטער וועגען אויסמעסטען די שטייערען. מיר ווילען גלויבען, אַז דער פינאַנץ מיניסטער האָט אַרויסגעגעבען געהעריגע אינסטרוקציעס, אַז די שטייער אַמטען זאָלען זיך רעכענען מיט דער פאַקטישער לאַגע פון שטייער צאָהלער.

אין די שטייער-אַמטען מוז מען פערשטעהען, אַז פון אַ גערעכטע אויסמעסטונג איז אָפּהענגיג נישט נאָר די עקזיסטענץ פון שטייער-צאָהלער נאָר אויך די נאָרמאַלע די שטייער הכנסות. אויב די אויסמעסטונג וועט זיין אַ נישט גערעכטע וועט דער שטייער צאָהלער זי נישט קענען צאָהלען און ער וועט דעריבער אויך נישט קענען געניסען פון די הנחות אין דער פראַגע פון די פערלעגענע שטייערען. אויב די איצטיגע אויסמעסטונג וועט זיך שטיצען אויף די אינפאָרמאַציעס, וואָס זענען דערהאַלטען געוואָרען פון די נאַטשעלניקעס פון די באַהן סטאַציעס, פּאָסט אַמטען אָדער פון די ביכער פון די פאַבריקאַנטען און וועלען זיך נישט שטיצען אויף דעם פאַקטישען פדיון פון איינציגען סוחר וועט די צרה פון פערלעגענע שטייערען נישט פערשוואונדען. עס וועלען נאָר וואַקסען די פּאָזיציעס און סומען אין די ביכער פון שטייער-אַמט.

די אינטענץ פון מיניסטער וואָס וויל פערלייכטערען די שטייער צאָהלער דורך דעם געזעץ צו ליקווידירען די פערלעגענע שטייערען וואָס הענגען ווי אַ שטענדיגע דראָהונג איבער'ן קאָפּ פון שטייער צאָהלער, וועט נישט קענען דערגרייכט ווערען, אויב די שטייער אַמטען וועלען ביים אויסמעסטען די שטייערען בענוצען די זעלבע פּראַצעדור ווי אין די פערגאַנגענע יאָהרען.

די שטייער בעאַמטע דאַרפען פערשטעהען, אַז אויב דאָס פינאַנץ מיניסטעריום האָט זיך דעצידירט און אַריינגעטראָגען אין סיים אַ געזעץ וועגען רעגולירען די פערלעגענע שטייערען, האָט עס געהאַט דעם מיין צוריקצוקעהרען נאָרמאַלע בעציהונג געגען צווישען די שטייער-צאָהלער...

דער חוב פון די שטייער-קאַמערען איז דעריבער אויפמערקזאַם צו מאַכען די שטייער אַמטען נאָך פאַר'ן אויסמעסטען דעם אינדוסטריע שטייער, אַז די איצטיגע אויסמעסטונג זאָל זיין אין הסכם מיט דער פאַקטישער לאַגע פון פעראַרימטען שטייער צאָהלער. דאַן ערשט וועט דער טויטער האַנדעלס סעזאָן אויפהערען צו זיין אַ לעבהאַפטער סעזאָן פאַר די שטייער בעאַמטע.

קאַמף געגען די נאַציאָנאַליסטישע אַטענטאַטען אין יאַפּאַן

די יאַפּאַנישע רעגירונג האָט פערעפענטליכט אַ זעהר שטרענגען שטראַף-געזעץ, וואָס איז געווענדעט ספּעציעל געגען אַטענטאַטען אויפ'ן פּאָליטישען אָדער אידעאָלאָגישען באָדען. שאַרפע סאַנקציעס זאָלען אויך אָנגעווענדעט ווערען געגען יעדער צוגרייטונגס-אַקציע און אונטערהעצען. דער יוסטיץ-מיניסטער האָט אין פּאַרלאַמענט אין טאָקיאָ ערקלערט, אַז די מאַכט וועט מיט דער גאַנצער ענערגיע פערזיכערען דעם שוץ פון די בירגער געגען די סכנות מצד ,,אונפעראַנטוואָרטליכע עלעמענטען'', צוליב וועלכע ,,די רוהיגע מעהרהייט פון דער געזעלשאַפט דאַרף נישט אונטערליגען קיין אַלאַרמירענדע שטימונגען''.

די אַלאַרמירענדע שטימונגען זענען איינענטליך אַרויסגערופען געוואָרען דורך אַ נייע סעריע טעראָראַקטען, וואָס זענען לעצטענס אויסגעפיהרט געוואָרען אין טאָקיאָ און אין אַנדערע גרעסערע שטעט פון יאַפּאַן. עס האָבען צוריקגעקעהרט די נישט לאַנג פערגאַנגענע צייטען פון דער ערמאָרדונג פון פּרעמיער אינוקאַי (מאַי 1932), דער אַרעסט פון די 17 מיטגלידער פון דער געהיימער אָרגאַניזאַציע ,,די קריגער, וואָס פעראַכטען דעם טויט'', וואָס האָבען געפּלאַנט צו דערמאָרדען, קודם כל דעם פּרעמיער פון דער סעאַקאַי פּאַרטיי און דעם יוסטיץ-מיניסטער און דערנאָך אַלע מיניסטאָרען (הערבסט 1933), די ערמאָרדונג פון אַרויסגעבער פון דער צייטונג ,,איאַי שימפּאָ'', דעם רעדאַקטאָר סאַנאַ מוטאַר (מערץ, 1934).

איצט, איז וואָס אַן אמת נישט געקומען צו אַזעלכע טראַגישע געשעהענישען, אָבער — ווי עס פערזיכערט אַ טייל פון דער יאַפּאַנישער פּרעסע — דאַרף דאָס צוגעשריבען ווערען קודם כל דעם ווירקזאַמען זעלבסט-שוץ פון די פּערזאָנען, וואָס זענען געהאַט בעשטימט געוואָרען אַלס אָביעקט פון די אַטענטאַטען, אָדער פשוט דעם צופאַל. אמגעפעהרליכסטען איז געווען דער מאָרד - פּלאַן אויף דעם אַרויסגעבער פון דער גרויסער יאַפּאַנישער צייטונג ,,יאָמיורי שימבון'', רעד. מאַטסו דאַראַ שאַריקי. דער בעפאַלענער פרעסע פערשטעהער האָט געראַטעוועט זיין לעבען נאָר אַ דאַנק דעם געלונגענעם קאַמף, וואָס ער האָט געפיהרט מיט דעם 30-יעהריגען אַטענטעטער, אַ עמיסאַר פון דער נאַציאָנאַליסטישער אָרגאַניזאַציע ,,בושינקאַי''.

אין אַ געוויסער צייט שפּעטער האָבען זיך 15 מיטגלידער פון אַנדערע נאַציאָנאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס אין מיטען העלען טאָג זיך אַריינגעריסען אין דער וואוינונג פון איינעם פון די בעקאַנטסטע יאַפּאַנישע יוריסטען, פּראָפעסאָר פון אוניווערזיטעט אין טאָקיאָ און סענאַטאָר ד"ר מינאָבע. ער האָט געהאַט פערעפענטליכט אַ ווערק וועגען יאַפּאַנישען מלוכה-רעכט. די אָנהענגער פון ,,קייזערליכען וועג'', אָדער ,,פון פראַגנאַם פון די נאַציאָנאַלע פּרינציפּען'' האָבען אין איינינע פראַגמענטען פון דאָזיגען ווערק געזעהען אַ פערשמעלערונג פון די רעכט פון מיקאַדאָ. דער אויטאָר האָט געזאָלט אָדער אָפּרופען די דאָזיגע פראַגמענטען, אָדער ערמאָרדעט ווערען, דאָס איז געווען די מיסיע פון די 15 נאַציאָנאַליסטישע אָנפאַלער. זיי האָבען אָבער דעם פּראָפעסאָר נישט געטראָפען אינדערהיים. זיי האָבען דעריבער איבערגעלאָזט אַ בעפעהל אָפּצורופען די פראַגמענטען און אַ בעדינגטען טויט-אורטייל אין פאַל, ווען דאָס זאָל נישט געשעהען. פּראָפ. מינאָבע האָט אין סענאַט געהאַלטען אַ רעדע, אין וועלכער ער האָט פערזיכערט, אַז ער איז אַ דעצידירטער מאָנאַרכיסט און אַז די ,,נאַציאָנאַליסטישע קריטיקער'', אויב זיי האָבען בכלל געלעזען זיין ווערק, איז עס געשעהען זעהר נישט אויפמערקזאַם.

די נאַציאָנאַליסטישע אַטענטאַטען אַקציע איז געווענדעט נישט נאָר געגען מענשען, נאָר אויך געגען.... דענקמעלער. צו דער 75-יעהריגער יאָהרצייט פון טויט פון דעם בעריהמטען יאַפּאַנישען מלוכה-מאַן יו קאַמאָן האָט די אָרגאַניזאַציע טענשאַקי דאָן צוגעגרייט די צעשטערונג פון זיין דענקמאָל אין יאָקאָהאַמאַ. יו קאַמאָן איז געווען איינער פון די הויפּט-בויער פון מאָדערנעם יאַפּאַן. ער האָט דער ערשטער אין מיטען פון פערגאַנגענעם יאָהרהונדערט איבערגעריסען מיט דער אַלטער יאַפּאַנישער איזאָלאַציע פון דער מלוכה פון דער אויפגעהענדער זון, ער האָט אָנגעקניפּט בעציהונגען מיט אַמעריקאַ און אייראָפּאַ און געעפענט דעם וועג צו מאָדערניזאַציע און יאַפּאַנישער מאַכט. צוליב דער דאָזיגער סיבה, ד. ה. פאַר איבערייסען מיט דער פערגאַנגענהייט, ,,פאַר צושטערען די טראַדיציע'' איז ער ערמאָרדעט געוואָרען דורך אַ פּאַרטיזאַן פון דעם מעכטיגען פעאודאַל מיטאַ. איצט האָט מען געוואָלט צושטערען זיין דענקמאָל צוליב אַנאַלאָגישע סיבות. די פּאָליציי האָט בעצייטענס פערהיט פון דאָזיגען אַטענטאַט דערביי איז קאָנפיסקירט געוואָרען דער בריף, וואָס האָט געזאָלט איבערגעלאָזט ווערען אויפ'ן אָרט פון צושטערטען דענקמאָל. דער דאָזיגער כאַראַקטעריסטישער דאָקומענט האָט זיך אַזוי געלייענט:

,,אויב דיין גייסט לעבט, הער וואָס מיר זאָגען דיר, היינט פאַלט אויס דער טאָג, אין וועלכען דו ביזט מיט 75 יאָהר צוריק, ביים שיין פון דער זון ערמאָרדעט געוואָרען. הגם אונווירדיג איז געווען דיין ווערק, האָבען דאָך דיר דיינע נאָכפאָלגער און אָנהענגער געשטעלט אַ דענקמאָל פאַר דיין כבוד וועגען. דער דאָזיגער דענקמאָל האָט אַ פערדאָרבענע השפּעה אויף דער יוגענד, וואָס ווערט אָפּגעצויגען פון קייזערליכען וועג און פון די נאַציאָנאַלע פּרינציפּען. פאַר דער טובה פון דעם דאָזיגען קייזערליכען וועג צושטערען מיר דיין דענקמאָל''.

קומען מיר צום סוף פונ'ם „שטילשטאנד"?

פון לעא קעניג

עס זענען פאראן אזעלכע סאציאלאגען און פאליטיקער, וועלכע האלטען אז די „לעצטע" וועלט־מלחמה האט זיך אין דער אמתען נאך נישט גע־ענדיגט, אז די לעצטע פופצעהן יאהר זענען אין דער אמתען נישט געווען קיין יאהרען פון שלום נאר בלויז איין לאנגער שטילשטאנד. די קריגערישע פעלקער, און ארמעען האבען בלויז גערוהט: געפרעהט זיך מיט זייערע כמעט אנטשליסענדע זיגען, גע־פרובט איינרעדען דעם שונא אז ער איז צובראכען און בעזיגט, און אין איין וועגס אויך צו זיך קומען — אויסגלייכען זיך די ביינער, פערהיילען די וואונדען און אביסעלע זיך ארומרייסען צווישען זיך א־ליין. דאס איז מצד די זיגערישע פעלקער און אר־מעען. און די בעזיגטע פעלקער און ארמעען האבען פאר די פופצעהן יאהר שטילשטאנד געשמארצט און געליטען פון זייערע מפלות, געפרובט האבען הרהורי תשובה אבער אליץ נישט געוואלט און נישט געקענט פערשטיין פאר וואס זיי האבען מיט זייערע גלענצענדע ארמעען און גענעראלען דאך נישט גע־קראגען די אויבערהאנד איבער זייער שונא.

און זיי האבען אזוי לאנג זיך געמארדעוועט און געפייניגט ביז זיי זענען געקומען צו זיך, און איצט זענען זיי שוין בעפעסטיגטע, געמוטיגטע און פון דאס ניי בעוואפענטע ווידער גרייט צו בעשיצען זיי־ער כבוד און זייער נאמען צווישען פעלקער. דעם „שענדליכען ווערסאילער שלום" (שטילשטאנד בע־דינגונגען, אין דער אמת'ן) האבען זיי געבראכען. דער „ווערסאילער שלום" איז דער'הרגעט.

און... פארטזעצונג פאלגט: די לעצטע וועלט־קריג האט זיך נישט געענדיגט. די פופצעהן יאהר זענען נישט געווען קיין יאהרען פון שלום. נאר א לאנגער שטילשטאנד, וואס נאר נאאיווע מענשען און פעלקער האבען געגלויבט אז דאס זענען געווען יאה־רען פון אמתען שלום און אז די לעצטע וועלט־מל־חמה איז געווען א מלחמה צו ענדיגען מלחמות.

און איצט שטעהען די פעלקער און ארמעען ווי־דער בעוואפענט — און נאך מעהר און שטארקער בעוואפענט ווי אין ניינצעהן־פערצען — און זיי זע־נען גרייט די בלוטיגע שפיל פארטזעצען.

צי די צדדים וועלען זיין פונקט די זעלביגע ווי אין דעם ערשטען אקט פון דער גרויסער בלוטיגער דראמא, נאר אלע מאכען זיך גרייט, און מאנכע זע־נען שוין גרייט ווידער צו פייערען...

איניגע שטאטסלייט און פאליטיקער פרובירען נאך אליץ זיך און אנדערע איינרעדען אז די לעצטע וועלט־מלחמה האט זיך געענדיגט, און אז עס לוינט זיך קיין צד נישט ווייטער צו מאכען מלחמות... א־בער גרייטען, גרייטען זיך אלע... צום סוף פונ'ם שטילשטאנד..

די מוניציע פאבריקען ארבייטען פיבערהאפט אין אלע לענדער; ארמעען ווערען קאנסקריפטירט און גע מושטירט ;שווערדען קלינגען; די מחנות אראַ־פלאנען ווערען גרעסער פון טאג צו טאג און די „גייסטיגע" קריג־אמוניציע ווערט נישט ווייניגער אינ־טענסיוו פאבריצירט., און אלע אייראפעאישע לענ־דער איז איצט פאטריאטישער פאשיזם און פאשים־טישער פאטריאטיזם אן פולען ברען.

און שפאגעל נייע יונגע דורות, וועלכע האבען נישט געקענט די לעצטע קריג זענען גרייט מיט זיי־ער גאנצער יוגענדליכער התלהבות און אידעאליזם זיך אריינצוווארפען אין דער „נייער קריג" — צו נייע נצחונות און גלאריעס פיהרען זייערע פעלקער און לענדער.

קומען מיר איצט צום סוף פונם לאנגען, מיט קרי־זיסען און שלעכטען געוויסען אנגעלאדענעם, קריגס־דייטשלאנד ?

קומען מיר איצט צום צווייטען אקט פון וועלט־קריג, וועלכע האט זיך אנגעפאנגען מיט צוויי צענ־דליג יאהר צוריק ? און וועט דער צווייטער אקט אין דער סאציאלער קאטאסטראפאלער דראמא זיין שוין דער לעצטער און ענדגילטיגער ?

אדער דאס וועט זיין טאקע נאר א צווייטער אקט? זעהען ריכטיג די סאציאלע נביאים וועלכע גלויבען אז די לעצטע וועלט־מלחמה איז געווען בלויז דער אנפאנג פון א גאנצען ציקל וועלט מלחמות, וועלכע וועלען זיך ענדיגען מיט דער ענדע פון דער מענש־ליכער ציוויליזאציע, פונם מענשליכען מין?

מיט וואס וועט זיך ענדיגען די צווייטע וועלט־מלחמה אדער דער „צווייטער אקט" פון דער ער־שטער וועלט־מלחמה ?

אויב דייטשלאנד וועט זיגען וועט זי מאכען א לייטישען ווערסאילער שלום, ד.ה. א בעסערען און לענגערען שטילשטאנד ?

די ערשטע וועלט־מלחמה האט אונז איבערגע־לאזט א ירושה פון רעוואלוציעס, קאנטרעוואלוציעס עקאנאמישע קריזיסען און א אנשיקעניש פון פאשיס־טשע דיקטאטארען. ?

וואס זשע פאר א „גליקען" קען שוין דער צווייר־טער און פיל שוידערליכער אקט פון דער וועלט־מל־חמה אונז אלעמען ברענגען ?

אנארכיע, ציווילע קריג אין אלע לענדער... און אהן א צאהל מעהר דיקטאטארען, משיחים, און אויסלייזער..

יעדער שטאט און יעדער דארף וועט האבען א אייגענעם משונה־ווילדען דיקטאטאר און משיח. די גיטער פון דער ערד וועלען פערניכטעט און פערדאר־בען ווערען, און ווי הונגעריגע וועלף וועלען די הונ־דערטער און אפשר טויזענטער דיקטאטארען ארום נישטערען צווישען די חורבות פון אונזער ציוויליזא־ציע, מלחמה האלטען צווישען זיך פאר א ביסען ברויט און פאר נייע משונה־ווילדע מיסטישע טע־אריעס, פון וועלכע מיר קענען איצינד אפילו קיין אהנונג נישט האבען.

און אפשר וועט קומען א נייער הערשער פון יא־פאן צי כינע, און איינגעהמען די צעקריפעלטע און חרוב'ע אייראפע, און פונדאסניי אנהויבען לערנען דרך ארץ די פערווילדעוועטע ווייסע מענשען אויף די חורבות פון דער גרויסער אייראפעאישער ציווי־ליזאציע...

נאר ווי ס'זאל נישט זיין: צי מיר קומען צום סוף פון א שטילשטאנד אדער מיר שטעהען איצט ערב א צווייטער נייער וועלט־מלחמה, נאר אלע פעל־קער און ארמעען זענען שוין גרייט און ווארטען אויפן אנפאנג סוף.

משה

(פראגמענט)

פון י. י. סיגאל

...און איבער פרעה'ס נאקען האט גענידערט שווער
גאט'ס שטארקע האנט און איך — האב אומגעשלעפט
די בלודנע סטארע קנעכט דורך מדבר־נעכט און טעג.
אין אט דער וויסטערניש טוט מינערען מיין מוט.
א פינסטערע לאזט זיך מיין האנט אראפ.
פון אט דעם מענשען־זאמד צונויפשמידען א פאלק !
צונויפהאלטען אן איינפאלענדגען פעלז — דאס אויג זייערט
איז בלינד צו דעם וואס בינדט זיך אין מיין ווארט,
און צו נצחון קאן זיך זייער קאפ נישט אויפהויבען,
און זייער אקסעל זיך נישט אויסשטרעקען ארויף.
דו האסט צו מיר אין דארן־בוים גערעדט
און שטום האב איך נאך דיין בעפעהל פאלגט
און אינם שווערען וויסטען פארגעפיהל וואס וויינט אין זיי,
האב איך זיך איינגעהערט און — זייער גרויסער צער
צו ווערען וויסטער זאמד צו ווערען מדבר־וועג,
צו ווערען מדבר־דור — בייגט מיך צו זייערע קני.
כ'בין אויך נישט מעהר ווי איינער צווישען זיי,
דער וועה פון זייער קנעכטשאפט איז מיין וועה
און אויך דעם גורל זייערען ווי אנ'אייזערנע קייט
אויף מיינע הענט און פיס און אויף מיין האלז,
טו איך איהם אן — איך בין דער דארן־בוים
דאס געטליך וואונדער־ליכט פון זייער מדבר־וועלט
איבער מיין ליב ווי איבער זייער געביין,
ווי איבער זאמד און שטיין און טריקעניש
זאל אויך דער יונגער דור אריבערטרעטען
צו דעם צוגעזאגטען פליהענדיגען טאג.
איך האב נאר דיין בעפעהל דא אויסגעפיהרט
און נאכן צארן איבער זייער זינד,
האב איך זיך מיט רחמנות צוריקגעקעהרט צו זיי
און — ווידער איז דאס פאלק, געשטאנען ווי א קינד
גערייניגט און געלייטערט, און זיך צוגעהערט
צו יעדען ווארט־געבאט מיט איינגעבויגטען קאפ.
איצט פיהר מיך אין דיין שטילשווייגען אראפ
איצט לאז מיך הינטער זייער שאטען איינזאם זיין
אין טרויער פונ'ם גורל פון דעם דאזיגען פאלק
זיך גרייטען שטארבען זייער וויסטען האפנונגסלאזען טויט

י. ל. פרץ

א בלעטעל זכרונות צו זיין 20־טע יאהרצייט

פון הירש אבראמאוויטש

ווער ס'האט נישט געזעהען דעם ים און קומט צום ערשטען מאל אין אדעס קען זיך נישט פארשטע־לען די איבעראשונג, וואס ס'פערשאפען די שיינע „דרום־פאלמירע" און דער ים. שטעלט זיך פאר א פריהיגען פסח, ווען אויף די פעלדער פון דער אומע טיגער ליטע ליגט נאך שניי, אייז, די אויגען זענען קויטיג, די פוס זינקט אין בלאטע, דער הימעל איז נאך אין דיקע וואלקענס איינגעהילט. א גאנצען ווינ־טער האט איהר פערבראכט איינזאם אין קליינעם קרייז־שטעטעל און דאס יונגע הארץ ציהט אין די ווייטען, אין דער פרייער וועלט, און ענדלעך איז גע־קומען דער געגארטער מאמענט, איהרווארפט זיך פיבערהאפט אין וואגאן פון שנעל־צוג, וועלכער טראגט אייך טאג און נאכט, דורך וועלדער, דורך פעל דער אהין „אין דרום", ווייטווייט.... א גאנצע נאכט פליהט דער צוג און איהר האט נישט די מעגליכ־קייט צו זעהען וואס ארום איז.

און ווען דער מארגען קומט זעהט איהר נייע ער־טער ארום פלאכע פלוינען, גאר אנ'אנדער פייזאזש מען אקערט שוין, מען זייהט, און אט דערנעהנטערט איהר זיך צו אדעס. זי איז נאך אין א דיקען נעבעל פון רויך און בלויען לופט איינגעהלט. און איהר זעהט נישט ארום. ווי דער צוג האט אייך שוין גע בראכט אין פארשטאט; ס'לויפען פערביי ווי אויפן עקראן הייזער, בלאקען, עלעוואטארס, ווי גרויסע פירקאנטיגע דורכגעלעכערטע קאסטענס און אט איז שוין דער פערון, און א גרופע ליבע יונגע פריינד מיט פיאלען־בלומען בעגעגענען איך... און דאס הארץ צאפעלט זיך פון גליק און פרייד און נייקייט פון דער ארומיגער וועלט. און די פריינד פיהרען שוין אויפן לאנזשעראן (דער נאהענטסטער ארט אין שטאט וואו מען קען דעם ים זעהען), און מיט אמאל ווערט איהר פערבלענדט פון א ים זון: כוואליעס, הי מעל, וואסער, איהר ווערט פערצויבערט פון דער מעכ טיגער פאנאראמע און נאר מיט איין ערשטוינונגס געשריי „אך" קענט איהר אויסדריקען אייער ענט־ציקונג.

נישט אומזיסט גרויסען זיך אזוי די אמת'ע א־דעסער („אדעסיטען") מיטן ים, זאגענדיג — און אפשר מיט רעכט — אז דער, וואס האט דעם ים נישט געזעהען, האט גארנישט געזעהען.

זעהן דעם „אדעסער ים" איינזאפען אין זיך נייע איינדרוקען פון ים האט אויך געזוכט פרץ. ווען ער האט אין 1914 יאהר הוה"מ פסח בעזוכט אדעס.

צופעליג אדער אפשר מיט א פיוון, איז אין די אדעסער רוסישע צייטונגען (קיין יודישע זענען דע מאלט נישט געווען) קיין זאך נישט געווען געמאלדען וועגען דעם. און אז פרץ איז אין אדעס האט זיך דער ברייטער עולם דערוואוסט ערשט אין א פאר טעג פאר זיין אפפאהרען. און דער עולם, וואס האט גע־הערט פון פרץ'ן, האט זיך צו איהם א שאט געטון איבערהויפט די יונגוואַרג, צו וועלכער פרץ'ן האט אלעמאל אזוי נעצויגען. פאר זיי אלעמען האט פרץ געפונען הארציגע ווערטער. אלע זענען זיי אוועקגע־גאנגען בעגליקט פון איהם.

פרץ האט דערנאך געזאגט א זשורנאליסט, אז איהם אינטערעסירען טאקע מעהר פון אלעמען אט די יונגעלייט, וועלכע האבען גאר וואס אנגעהויבען צו שרייבען און בפרט די, וועלכע בעזיצען עפעס א טאלאנט צום שרייבען. „אט די אינטערעסירען מיר פיל מעהר פון אייערע אלטע ליטעראַרישע גענע־ראלען".

ווען אבער די אדעסער „גענעראלען" מעהרסטענ טיילס העברעאישע און רוסיש־יודישע ליטעראטען זענען געוואויר געווארען אז פרץ איז דא — האט מען בעשלאסען ווי געהעריג איהם מקבל פנים צו זיין. עפענטליך האט מען דאס נישט געקענט טון. ראשית מחמת פרץ אליין איז געווען נישט גאנץ „כשר". והשנית האט מען זינט דעם „בעריהמטען" פאגראם אין קעשענעוו (אין 1903) אין גאנץ דרום רוסלאנד מורא געהאט פאר „פסחדיגע" עקסצעסען, און דערפאר האט אליץ געמוזט פארקומען בשתיקה.

ס'איז געבליבען אז דעם גרויסען גאסט וועלען די יודישע ליטעראטען בעעהרען מיט א באנקעט, דאס האט מען איינגעארדענט לויט איינשרייבונגען צו צוויי אדער דריי רובל פון פערזאן אין א רעסטא־ראן אין איינעם פון די לעצטע טעג פסח, די אנטייל נעהמער זענען געווען אויסשליסליך ליטעראטען און זשורנאליסטען, צוזאמען א מאן 30—40 שוין א־ריינרעכנענדיג די פרויען.

איך האב גראד יענעם פסח פערבראכט אין א־דעס, האבענדיג א געוויסע שייכות צו צייטונגסאר־בייט, בין איך בעקאנט געווארען מיט איניגע זשור נאליסטען צווישען וועלכע מענדעל לעווין (מיטאר ביטער פון „וואסכאד" און דערנאך איינער פון די רעדאקטארען פון „פריינד") האט מיר רעקאמענדירט אלס אנטיילנעהמער פון דעם באנקעט.

אדער איז פון תמיד געווען די ציטאדעל פון הע־ברעאישע שריפטשטעלער און עס איז קיין וואונדער נישט, וואס צווישען די אנטיילנעהמער זענען געווען די גרעסטע טייל „העברעער". דעמאלט איז נישט געווען א תהום צווישען העברעאיש און יודיש. אפ־שר ווייל אלע „יודישע" גענעראלען זענען געווען מקורבים מיט העברעאיש. איך געדענק גאנץ גוט די געשפאנטע געפיהלען, מיט וועלכע אלע פערזא־מעלטע האבען געווארט צו דערזעהען דעם גרויסען יודישען סימבאליסט און קינסטלער.

א זייגער 9 אינאוונט בין איך געקומען אין רע סטאראן און שוין געפונען דארטען אחד־העמ'ען, ביאליקן, קלויזנערן, לעווינסקין, ראווניצקין, ליוד־וויפאלן, ש. בן־ציונען, פראנקענפעלדן, טשעמעריג סקין (ר' מרדכי'לע), פ. מינקאווסקין און אנדערע בע וואוסטע זשורנאליסטען און ליטעראטען. ס'האט נאר געפעהלט דער „זיידע", ווייל ער האט זיך ראן געפיהלט נישט מיט אלעמען. און דערפאר האט מען צו איהם דעלעגירט דעם ליבלינג זיינעם ביאליקן, ער זאל זעהען ברענגען דעם „זיידען" (מענדעלען) אויב נאר עס איז דא די קלענסטע מעגליכקייט.

איז טאקע די שמחה געווען זעהר גרויס, בשעת מען האט זיך דערוואוסט אז ביאליק „ברענגט דעם זיידען". און ווען ר' מענדעלע בעצמו ובכבודו האט זיך בעוויזען אין זאל מיט זיין „אדיוטאנט" ביא־ליק'ן, האט זיך פון אלעמענס הערצער א פריידענס־געשריי ארוסגעריסען „יחי ר' מענדעלע". דעם זיי־דען האט מען אוועקגעזעצט אויבענאן צווישען אחד העם'ן און קלויזנערן און בעשטימט איהם פאר אנ'עה רען־פארזיצער, די פאקטישע פיהרונג פון באנקעט האט מען איבערגעגעבען אחד־העמ'ען, און אז פרץ איז אנגעקומען, האבען זיך אלע פון די ערטער אויפ געשטעלט און מיט שטורמישע ברוך הבא'ס און הידד'ס בעגעגענט. פרץ האט מיט זיין דורכדרינגענ דיגען שמייכלענדיג בליק בעגריסט די פערזאמעלטע און מיטן „זיידען" זיך הארציג צוקושט.

ווער ס'האט ווען ס'איז פרץ'ן געזעהן, דער קען קיין מאל נישט פערגעסען זיינע גרויסע טונקעלע אוי גען. קיין שום פארטרעט אדער פאטאגראפיש בילד גיט נישט איבער פרץ'עס אויגען־אויסדרוק. פון זיי־נע אויגען האט ארויסגעשטראלט עפעס א ליכטיג קייט, א ווארימע און לויטערע. אזעלכע אויגען קענען זיין נאר ביי א נביא, ביי א זשעני, זיי בענעהמען אליץ דרינגען דורך יעדען מענשען און פערשטייען און פיהלען אליץ, אויף וואס זייער קוק פאלט. אפרייסען זיך פון פרץ'עס אויגען האט מען נישט געקענט. ער האט איך פערצויבערט מיט זיין קראפט, מיט זיין פקחות.

דער ערשטער האט בעגריסט פרץ'ן, פערשטייט זיך, דער זיידע.

מיט זיין מילדען האלב־איראנישען שמייכעל האט דער זיידע אויסגעדריקט זיין פרייד צו זעהן ארום זיך זיינע אייניקלעך און איינעם פון די טייערסטע פון זיי, פרץ'ן. ער בעגריסט פרץ'ן דערפאר, וואס ער האט געוואלט זעהן דעם ים אין אדעס און דער־ווייל זענען מיר „נהנין מזיו השכינה של פרץ."

דרך אגב האט דער זיידע דערציילט, אז ווען ער האט זיך אין אדעס בעזעצט („דאס איז שוין א מעשה פון לאנג") פלעגט ער יעדע פרייע מינוט לויפען צום ים און קיין גרעסערען נחת־רוח האט מענדעלע נישט געהאט און נישט געדארפט. אבער זייט מען האט „אנ געסטראיעט" די דאטשעס אויפן ברעג ים און עס קומען די דאמען אין „פערטשאטקעלעך", קען ער שוין נישט בעטרעטען די ברעגעס פון ים, ווייל ער האט ליב „כלה כמו שהיא", פרץ איז אבער אביסעל יונגער און וועט מסתמא אונטער אדעס געפונען נאך אזא שטיקעל ים, „וואס קיין „פערטשאטקעס" זענען נאך אויף איהם נישטא".

געענדיגט האט ר' מענדעלע זיין וויציגע רעדע דערמיט, אז ער זיצט צווישען תורה (קלויזנער) און חכמה (אחד העם), וועלכע וועלען בעסער אפשאצען דעם אייניקעל ווי זיין „זיידע".

אחד העם האט זיין רעדע געהאלטען אין רוסיש. ער האט גערעדט ווי א געלערנטער פראפעסאר, ווי אנ'אויסגעפרובטער פראקוראר. אן „עורך דין". דער אויטאר פון „פרשת דרכים" משפט די יודישע ליטעראטען און פערמשפט זיי. בכלל האט זיך גע־פיהלט דער אריסטאקראטיזם פון גייסט ביי אחד־העמ'ען אין זיין גאנצען אויסזעהן אין רעדען. צווי־שען אנדערען האט ער געזאגט: ביי אונז איז געווא־רען איצט ב"ה א מאדע צו דינען דעם „געעהרטען פובליקום", נאכמאכען זיין טאן, מאכען געשריבענע געריכטען פארן המון, און בכלל גיין מיטן שטראם. די איבערצייגונגען בייט מען כמעט יעדען טאג, ווי הענטשקעס, די פרינציפלאזיגקייט — איז געווארען א פרינציפ, קומט צו אונז א שרייבער, וואס אויסער דעם וואס ער האט א גרויסען טאלאנט און ווייס צו־ליב וואס, פארוואס און פאר וועמען ער ארבייט, וואס האט א בעשטימטען קוק אויף גאטס וועלט, א גאנצע און פערענדיגטע וועלט־אנשויאונג ועל כולם איז ער ארענטליך אין שרייבען, ארענטליך אין גע־זעלשאפטליכקייט, ארענטליך אין אליץ — האבען מיר

(ווייטער זעה 15־טע זייט)

געשיכטע פון יודען אין לאדז

פערשידענקייט אין דער ווירטשאַפטליכער־סטרוקטור פון ביידע לאָדזער בעפעלקערונגס־טיילען

פון ד"ר פ. פרידמאַן

(נאָכדרוק פערבאָטען)

די אַלגעמיינע, פּאָזיטיווע רעזולטאַטען פון אונזער קריטישען אַנאַליז, דערלויבען אונז צו בענוצען זיך מיט דער מאַגיסטראַט־ סטאַטיסטיק אַלס באַזע צו אונזער ווייטערדיגע סטאַטיסטישע אויספיהרען און וויסענשאַפטליכע קאָנסטרוקציע.

קודם כל לאָזט זיך, פון דער מאַגיסטראַטס־סטאַטיסטיק אָפּסערווירען, אַז אין 1861 זענען געווען אַ גאַנצע רייה בערופען און בעשעפטיגונגען, אין וועלכע יודען זענען נישט געווען פערטרעטען. אַזוי, למשל האָבען יודען זיך נישט פערנומען מיט לאַנדווירטשאַפט, וועלכע האָט אין יאָהר 1861, בעשעפטיגט אין לאָדז און אין די שכנות'דיגע געמיינדעס 1023 קריסטליכע הויפּט־פּערזאָנען (831 דייטשע קאָלאָניסטען, 175 פּויערים, 6 שעפער, 5 גוט־בעזיצער, 3 גוט־דזערזאַוועצעס און 3 גערטנער). און 31 מלאכות, וועלכע האָבען בעשעפטיגט 301 קריסטליכע הויפּט־פּערזאָנען, זענען יודען אַבסאָלוט נישט פערטרעטען; דאָס זענען געווען פאָלגענדע מלאכות: 6 צווייגען פון דער מעטאַל־אינדוסטריע (שמידען, נעגעל־מאַכער, קעסעל־שמידען, מעסער־מאַכער, שלאָסער, סטריכאַזשעס, צוזאַמען 70 הויפּט־פּערזאָנען 4 צווייגען פון דער טעקסטיל־אינדוסטריע (שטרימפּ ווערקער, זיילער, שטריקמאַכער און פלאַקס־וועבער, צוזאַמען 35 הויפּט־פּערזאָנען), 9 צווייגען פון דער האָלץ־אינדוסטריע (טראַטשעס, דרעקסלער, טישלער בעדנער, זייפענמאַכער, קאַרפּפלעכטער, ראַדמאַכער, סטעלמאַכערס און בערשטען־בינדער, צוזאַמען 102 הויפּט־פּערזאָנען). עס האָבען אויך געפעהלט יודען אין אַ גאַנצער רייה אַנדערע בעשעפטיגונגען, ווי: דאַך־דעקער, קוימענקעהרער, מויערערס, ברונעם־מאַכער, אויוועז־שטעלער, באַלקען־מאַכער, טעפּער, זאַמלער, רימאַרעס, היט־מאַכערס, ראַקאַזשעס א. ד. גל. פון דער אינדוסטריע זענען יודען נישט געווען פערטרעטען אין פאָלגענדע 8 צווייגען: אייל־פאַבריקאַציע, עסיג־פאַבריקאַציע, רויכער און שמעקטאַבאַק־אויסאַרבייטונג, דעסטילאַטאָרען, בראָנפען־ציהערס, ביער־ברויערייי, אין מילנערייי און אין דער פאַבריקאַציע פון לאַקאָמאַציע־מכשירים. אין די סיי פרייע בערופען זענען נישט געווען קיין יודען צווישען: אַפּטייקערס, אקושערקעס, קאָנעוואַלן. מוזיקאַנטען און אַרכיטעקטאָרען. נישט געווען קיין יודען צווישען די 6 פענסיע־אינהאַבער, צווישען די 31 שוהל־לעהרער, צווישען די 6 גובערנערען און גובערנאַנטקעס, אויך נישט צווישען די 98 גזעלשאַפטליכע און פריוואַטע אַפּיציאַליסטען. עס האָט אויך געפעהלט יודען אין עטליכע דינסט־קאַטעגאָריעס ווי לאַקייען (55 קריסטען) קינדער־מעדלעך (45 קריסטען), ברויערייי־דינערשאַפט (6 קריסטען) א. אז. וו.

דער סך הכל איז: יודען האָבען געפעהלט אין אַלע צווייגען פון לאַנדווירטשאַפט, כמעט אין אַלע פרייע בערופען (אין דעם געביט זענען געווען טעטיג נאָר איינצעלנע יודען אַלס דאָקטוירים און פריוואַט לעהרער), און מעהר, ווי אַ העלפט מלאכות (יודען זענען געווען בעשעפטיגט אין 29 מלאכות און אין 31 האָבען זיי געפעהלט), ווי אויך אין עטליכע דינסט־קאַטעגאָריעס.

פון דער צווייטער זייט ווידער, זענען געווען אַזעלכע בערופען, וועלכע האָבען בעשעפטיגט אויסשליסליך יודען. דאָס זענען געווען פאָלגענדע בעשעפטיגונגען: 7 האַנדעלס־צווייגען, וועלכע האָבען צוזאַמען בעשעפטיגט 105 יודישע הויפּט־פּערזאָנען, דהיינו: 1 מעהל־הענדלער, 5 טאַנדייט־סוחרים (אין 1861), 72 מעקלערס, 3 לאָטעריע־קאָלעקטאָרען, 10 קאָוויאַרניע־בעזיצער, 10 טראַקטאָר־בעזיצער און 4 קוה־פּאַכטערס, 6 מלאכה־צווייגען, וועלכע האָבען בעשעפטיגט 20 יודישע הויפּט־פּערזאָנען דהיינו: 5 גאָלדשמידען, 4 וואַטענמאַכערס, 1 שטעמפּעל־מאַכער, 4 לעקעך־בעקערס, 4 בענדער־מאַכערס און 2 שפּילקע־מאַכערס.

אויסערדעם האָבען זיך רעקרוטירט, אויסשליסליך פון צווישען יודען, די טרעגערס אין אַ צאָהל פון 15 הויפּט־טעטיגע פּערזאָנען און שמאַטע־הענדלער, אין אַ צאָהל פון 10 הויפּט־טעטיגע פּערזאָנען.

דער צוזאַמענשטעל פון די בעשעפטיגונגען און פרייע בערופען, וועלכע זענען געווען מאָנאָפּאָליזירט סיי אין יודישע, סיי אין קריסטליכע הענט, גיט אונז אַ גאַנץ דייטליכע אָנצוהערענישען. די איינזייטיגקייט פון דער יודישער ווירטשאַפטליכער סטרוקטור, דאָס פולשטענדיגע פעהלען זייערס אין דער לאַנדווירטשאַפט און אין עטליכע צווייגען פון די פרייע בערופען, זייער ענגע און געגוג איינזייטיגע, בעגרעניצטע פּאָזיציע אין דער מלאכה און זייער פולע פּראָפּאָרציע אין האַנדעל, זענען נאָך צופיל אויסשפּרעכלעך

די אַבסאָלוטע, פערשידענע ווירטשאַפטליכע סטרוקטור פון די ביידע, לאָדזער בעפעלקערונגס־טיילען, זעהט זיך נאָך בולט'ער אָן אין דער פאָלגענדיגער צוזאַמענשטעלונג:

אין 1861 האָט די אַלגעמיינע צאָהל פון דער קריסטליכער, אַקטיווער בעפעלקערונג בעטראָפען 11.057 מאַן. די 11.057 האָבען זיך געטיילט אין: דינערשאַפט — 3,198 מאַן, 28,9 פּראָצענט, פאַבריקאַנטען — 2,615 מאַן, 23,7 פּראָצענט, טאָג־לוינער — 2125 מאַן, 19,2 פּראָצענט, פּויערים — 1023 מאַן, 9,3 פּראָצענט, קאַפּיטאַליסטען און אייגענטימער פון שטאָטישע פּאָסעסיעס — 920 מאַן, 8,3 פּראָצענט, בעלי־מלאכות — 640 מאַן, 5,8 פּראָצענט, אַרענדאַרען, שענקערס און רעסטאָראַטאָרס — 174 מאַן, 1,6 פּראָצענט, פרייע בערופען און עפענטליכע דינסט — 170 מאַן, 1,6 פּראָצענט, הענדלער און קרעמער — 83 מאַן, 0,7 פּראָצענט, דזשערזשאַוועצעס — 62 מאַן, 0,7 פּראָצענט, אַנדערע בערופען — 15 מאַן 0.1 פּראָצענט, טראַנספּאָרט־אַרבייטער — 12 מאַן, 0,1 פּראָצענט.

די אַלגעמיינע צאָהל פון דער יודישער, אַקטיווער בעפעלקערונג האָט אין דעם זעלבען יאָהר בעטראָפען 1387 מאַן און האָבען זיך געטיילט אין: דינערשאַפט — 496 מאַן, 35,8 פּראָצענט, הענדלער און קרעמער — 214 מאַן, 15,4 פּראָצענט, קאַפּיטאַליסטען און אייגענטימער פון שטאָטישע פּאָסעסיעס — 206 מאַן, 14,8 פּראָצענט, בעלי־מלאכות — 186, 13,4 פּראָצענט, טאָג־לוינער — 101 מאַן, 7,3 פּראָצענט, אַרענדאַרען, שענקערס און רעסטאָראַטאָרען — 69 מאַן, 5,0 פּראָצענט, טראַנספּאָרט־אַרבייטער — 49 מאַן, 3,5 פּראָצענט, **פאַבריקאַנטען** — 44 מאַן, 3,2 פּראָצענט, דזשערזשאַוועצעס — 11 מאַן, 8,8 פּראָצענט, אַנדערע בערופען — 8 מאַן 0,6 פּראָצענט, פרייע בערופען און עפענטליכער דינסט — 3 מאַן, 0,2 פּראָצענט.

ווי מיר זעהען אַלזאָ איז די סטרוקטור פון די ביידע בעפעלקערונגס - טיילען אַ פערשידענע:

דעם הויפּט־אָרט, סיי צווישען דער יודישער, סיי צווישען דער קריסטליכער בעפעלקערונג פערנעמט די דינערשאַפט, מיט דעם חילוק נאָר, וואָס ביי יודען איז דער פּראָצענט אַ בעדייטענדיג גרעסערער (ביי קריסטען מאַכט זייער פּראָצענט אויס, ווי שוין אויבען אָנגעגעבען — 28.9 און ביי יודען — 35,8).

מיר האָבען שוין אַרויסגעזאָגט דעם געדאַנק אַז בכלל ענטשפּרעכט נישט די גרויסע ציפער פון יודישער דינערשאַפט, דער פאַקטישער זאַכלאַגע. וואָלטען מיר אָבער, טראָצדעם, די דערמאָנטע ציפער אָנגענומען פאַר אַ גלויבענסווערטע, וואָלט אַזויערנאָך, דער העכערער פּראָצענט פון דער יודישער דינערשאַפט בעוויזען, אַז יודען האָבען, פערהעלטניסמעסיג, בעשעפטיגט מעהר דינער, ווי קריסטען און דאָס וואָלט געהייסען, אַז צווישען דער יודישער בעפעלקערונג איז געווען אַ פערהעלטניסמעסיג פערמעגליכער עלעמענט, וואָס האָט זיך געקענט דערלויבען אויף אַנ אויסהאַלט פון דינערשאַפט. פון דער צווייטער זייט ווידער, וואָלט די הויך פון דעם ציפער פון דער יודישער דינערשאַפט, בעשטעטיגט די עקזיסטענץ פון אַ גרעסערען יודישען פּראָלעטאַרישען שיכט, וואָס איז געווען געצוואונגען דוקא אין דער און נישט אין קיין אַנדערער (ווי, למשל, מלאכה, אָדער פאַבריק־אַרבייט) אַרבייט זיך צו זוכען זיין חיונה.

די יודישע דינערשאַפט איז, העכסטוואַרשיינליך געווען בעשעפטיגט, נאָר צווישען יודען. עס איז נאָר נישט זיכער, צי יודען האָבען ביי זיך אויך נישט בעשעפטיגט קריסטליכע דינערשאַפט, בכל האופן איז צו יענער צייט, נאָך הל געווען דאָס געזעץ פון דער רעגירונג, לויט וועלכען יודען האָבען נישט געטאָרט בעשעפטיגען קיין קריסטליכע אַמען. פון דער אַנדערער זייט ווידער, האָט דער לאָדזער פּראַפּאָשטש פּליסיג אָפּגעהיטען, אַז די קירכליכע פאַרשריפטען, בנוגע דעם פערבאָט פאַר קריסטען אָנצונעמען ביי יודען, וועלכען עס איז הויזדינסט, זאָל ווערען גענוי אָפּגעהיטען.

דער אינדוסטריעלער — כאַראַקטער פון דער קריסטליכער בעפעלקערונג בעווייזט זיך באַלד, אויפן ערשטען אָנבליק אין דער אויבערשטער צוזויפּשטעלונג; פאַבריקאַנטען (ד. ה. קודם כל, וועבערס), פערנעמען דעם צווייטען אָרט און מאַכען אויס איבער אַ פינפטעל טייל פון דער גאַנצער קריסטליכער, אַקטיווער בעפעלקערונג. אָבער צו דער קאַטעגאָריע פון די טעטיגע פּערזאָנען, אין דער אינדוסטריע, קען מען גאַנץ דרייסט צורעכענען אויך די קריסטליכע טאָגלוינער און דעמאָלט וועט די צאָהל טעטיגע פערזאָנען, אין דער אינדוסטריע אויסמאַכען אַרום אַ העלפט פון דער גאַנצער קריסטליכער בערופס־טעטיגע

(ווייטער זעה 10־טע זייט)

אַ „זיאָוד" פון 60 „מלכים"...

כמעט אַנ'אמת'ע מעשה — דערצעהלט פון אַ „מלך" אליין

פון י. אַבערזשאַנעק

הערט, יודען, וואָס עס האָט מיט מיר פּאַסירט דעם היינטיגען פּסח: איך בין געווען אויף אַ צוזאַמענפאָהר פון 60 מלכים". 60 „מלכים" זענען זיך צוזאַמענגעפאָהרען. נישט קיין געגנף חלילה. נישט קיין שטרעזאַ. נאָר ווייסט איהר וואָו? — קיין קאָלומנע!.... די „מלכים" זענען זיך צוזאַמענגעפאָהרען, נישט שליסען קיין שלום־פּאַקטען, נישט וועגען ענטוואָפנונגס - אונטערהאַנדלונגען, נישט וועגען האַנדעלס - טראַקטאַטען, נאָר... אָפּריכטען דעם סדר.....

ווי איהר ווייסט, איז די לעצטע צייט געוואָרען אַ מאָדע, אַז די וואָס האָבען די קלינגערס, די וואָס דער „אוזשאָנד" האָט נאָך נישט איינגאַנצען „בודק חמץ" געווען פאָהרען אויף יום־טוב אַוועק אין די פענסיאָנאַטען. די ווייבלעך מאַכען זיך אַ לייכט לעבען. מ'דאַרף נישט רוימען, מ'דאַרף נישט לופטערען. נישט קאָכען און נישט באַקען. נישט קויפען קיין מצות און קיין ווין. מ'דאַרף נישט צוגרייטען קיין זרוע, קיין כריין, קיין חרוסת, ערב פּסח נעהמט די „מלכה" דעם „מלך" און היידאַ אין פענסיאָנאַט אַריין.

דעם היי־יאָהריגען פאַר פּסח האָב איך בעמערקט אַז מיין יודענע זאָל געזונד און שטאַרק זיין, איז ערפּעס געוואָרען אַנ'אַנדערע; נישט זי רוימט, נישט זי שייערט, נישט זי לופטערט, נישט זי קלאַפּט דאָס בעטגעוואַנט, נישט זי קורזשעט, עפּעס האָט זי היי־יאָהר נישט אָנגעטון די ערב פּסחדיגע קופּקע, עפּעס קריכט זי נישט אַרום אויף דער לייטער, עפּעס שעלט זי נישט ווי תמיד פאַר פּסח — זי איז נישט די זעלבע.

אין פלוג האָב איך געמיינט אַז דאָס שמעקט מיט עפּעס. אפשר.... אפשר טאָר זי זיך שוין ווידער נישט „פּאַרושען" — אַ קשיה אויף אַ יודענע?!...

נו, האָב איך מיר צוגעקוקט ס'גרייטע. זי איז זיך געגאַנגען שפּאַצירען, געגאַנגען צו אַ קאָלעזשאַנקע, באַקען אַ קערטעל, צו אַ שכנטע באַקען אַ שמורעסעל. ס'איז שוין דריי טעג פאַר פּסח, ס'איז שוין צוויי טעג פאַר פּסח, אַלע ווייבער רוימען, וואַשען, פּוצען, לויפען אַרום מיט פערדרעהטע שייטלעך, מיינע דרעהט זיך אַרום און שווייגט.

האָב איך דאָך געזעהען אַז דאָס איז אַ שפּיל פאַרן טייוועל, אַז מיין גאַנצע „מלוכה" הימעלט, האָב איך זי אָפּרעג געטון:

— ריוועטשעלע, וואָס ביזטו עפּעס היי־יאָהר אַזוי פּרייליידיג? צי וועט היי־יאָהר ביי אונז אינגאַנצען קיין פּסח נישט זיין ?

האָט זי אַ שמייכעל געטון און געענטפערט:

— ס'וועט זיין פּסח, דו וועסט זיין אַ „מלך" און איך וועל מיטן אויבערשטענס הילף זיין אַ „מלכה" פּונקט אַזוי ווי אַלע יאָהר.

— ווי אַזוי? דער פּסח איז דאָך שוין פאַר דער טיר, און ביי אונז איז נאָך דער גאַנצער חמץ אין שטוב. אַלע ווייבער רוימען שוין אכט טעג און דו־האָסט נאָך די האַנד אין קאַלטען וואַסער נישט אַריינגעטון... ווען וועסטו עפּעס טון ?

דאָ האָט זי מיר ערשט ערקלערט דעם גאַנצען סוד.

— הער, שלמהלע, האָט זי צו מיר געזאָגט, וואָס מיר איז איינגעפאַלען.

— לאָמיך הערען, וואָס דיר איז איינגעפאַלען.

— דו ווייסט שלמהלע, וואָס פאַר אַ מאָדע היינט איז געוואָרען ? —

— וואָס פאַר אַ נייע מאָדע? לאָמיך הערען .

— איצט איז געוואָרען אַ מאָדע, אַז „בעסערע" מענשען גרייטען אינגאַנצען נישט אָן אויף פּסח, מ'דאַרף נישט רוימען און נישט שייערען, מ'דאַרף נישט קאָכען און נישט באַקען, מ'דאַרף נישט פּאַטשקען און די טעפּ. מ'דאַרף נישט פּוצען די שויבען, מ'דאַרף נישט רייסען די ווענט. מ'דאַרף נישט פּאַרטערירען די פּאָדלאָגעס, מ'דאַרף נישט קויפען קיין מצות, קיין ווין, קיין פיש, קיין פלייש, מ'דאַרף נישט אָנגרייטען קיין זרוע, קיין מרור, קיין חרוסת — מ'דאַרף גאָרנישט טון !

— כ'פערשטעה נישט, וואָס הייסט דאָס ? וואָס הייסט, מ'דאַרף גאָרנישט טון? ס'איז דאָך פּסח ? צי ביזטו געוואָרען אַ „וואָלנאָמישליטשעלקע", חלילה, צו וואָס ?

— הער, שלמהלע, האָט זי געענטפערט, „בעסערע" מענשען פיהרען זיך לעצטענס אַזוי: ערב פּסח, פּאַקט מען איין די מאַנאַטקעס, מ'נעהמט ס'קליינוואַרג, און מ'פאָהרט אַוועק אויף גאַנץ פּסח אין פענסיאָנאַט אַריין קיין קאָלומנע — האָסט פערשטאַנען? אַזוי פיהרען זיך לעצטענס אינטעליגענטע מענשען. און אַזוי ווי מיר זענען אויך לעצטענס געוואָרען „אַנטעליגענטען" די טעכטער רעדען „פּאַ פּאָלסקיעמו" איך שפּיל ברידזש, דו געהסט שוין אַראָפּגעלאָזטע הויזען — איבער די שיך — „פּאַ וואַרשאַווסקו", אַ פּאָר גילדען האָסטו אויך, ביזטו דאָך שוין אַנ'„אינטעליגענט", טאַ מוזען מיר טון אַזוי ווי אַלע אַנדערע „אינטעליגענטען"; מיר פאָהרען אויף פּסח אין פענסיאָנאַט אַריין קיין קאָלומנע און באַסטאַ!..

אין פלוג איז מיר די מעשה אויסגעקומען ווילד וואָס הייסט? פאָהרען אויף פּסח אין אַ פענסיאָנאַט אַריין מיטן גאַנצען קלאַפּערגעציייג? אָפּריכטען אין דער פרעמד דעם סדר? איבערלאָזען האָק און פּאַק און לויפען אין דער וועלט אַריין? מה נשתנה? וואָס איז עס היינט אַנדערש ווי אַלע יאָהר? פאַרוואָס האָב איך אַלע יאָהר אָפּגעריכט דעם סדר ביי מיר אין דער היים און היינט נישט ?

נאָר דערנאָך האָב איך מיר איבערגעלעגט: אָפּשר איז מיין יודענע טאַקע גערעכט? מיר זענען דאָך טאַקע „אינטעליגענטען"'. מיינע טעכטער רעדען דאָך טאַקע גראַמאַטישנע פּויליש, מיין יודענע איז דאָך געוואָרען אַ „דאַמע פון דער געזעלשאַפט"'. איך אַליין טראָג דאָך טאַקע אַראָפּגעלאָזטע הויזען — „פּאַ וואַרשאַווסקו", טאַ פאַרוואָס זאָלען מיר טאַקע נישט טון אַזוי ווי אַלע אַנדערע „אינטעליגענטען" טון, פאַרוואָס? אַלע אינטעליגענטען פאָהרען פּראַווען די מלוכה קיין קאָלומנע אין פענסיאָנאַט אַריין, וועל איך איבערטראָגען מיין „מלוכה" קיין קאָלומנע.

— גוט, ריוועטשעלע, ביזט גערעכט, מיר פאָהרען אין פענסיאָנאַט אַריין, און דוקא קיין קאָלומנע, דאָרט וואו אַלע אינטעליגענטען פאָהרען.

איז מיין ריוועטשעלע געווען מלא שמחה, ס. פּנים האָט ביי איהר געפלאַמט פון שמחה. די טעכטער זענען געווען אין זיבעטען הימעל. ערב פּסח האָט מען גענומען פּאַקען די טשעמאָדאַנעס. מיין יודענע האָט איינגעפּאַקט אַ צוויי, דריי טיץ קליידלעך, שלאַפּרעק, פּיזשאַמעס. סוויטערס, פּולאָווערס. זיידענע זאָקען, פּאַנטאָפּעל, און שטוב־לעטשלעך, אַ גאַנצען טאָג האָבען געאַרבייט פריזיערקעס און מאַניקוזשיסטקעס, איך אַליין האָב זיך אויך מכין געוועזן, און פאַרנאַכט האָבען מיר גענומען די וואַליזעס און היידאַ קיין קאָלומנע.

פאָהרענדיג אויף דער באַהן, האָב איך מיר געקלעהרט ווי גוט האָס מוז זיין אָפּצוריכטען דעם סדר אויף דער „שווייצאַריש פּאַוויעטזשע". ווי שטיל, ווי רוהיג עס מוז זיין ביים סדר אין פענסיאָנאַט. כ'וועל זאָגען די הגדה ביים אָפענעם פענסטער, ווי איך וועל זינגען „חד גדיא", און דאָס קול וועט אָפּקלינגען די ביימער וועלען מיטזינגען — אַ מחיה!..

מיינט איהר דאָך אודאי אַז ס'איז טאַקע אַזוי געווען ווי איך האָב מיר פאָרגעשטעלט ? אַך, ווי פעלט איהר אויס! אַ חוץ מיר זענען דאָ אין לאָדז נאָך אַזעלכע סטראַשנע אינטעליגענטען ווי איך בין. אין לאָדז זענען נאָך דאָ אַזעלכע ריוועטשעלעך, איז געוואָרען אַנ'אָנגעלויף קיין קאָלומנע, אַלע זענען זיי געקומען פּסח'ן אין פענסיאָנאַט אַריין,, איז וואו איך בין געקומען האָט מען געענטפערט :

— „זאַיענטי".

— נישטאָ קיין פּלאַץ, אַלע פענסיאָנאַטען פערנומען, נישטאָ קיין צימער אויף קיין רפואה. קוים מיט צרות, מיט געבעט, האָבען מיר בעקומען אַ לאָך ערגעץ אויף אַ היי־בוידעם, און מיר האָבען פריי אָפּגעאָטעמט.

אין אָוועגד צום סדר, פרעג איך דעם פענסיאָנאַטניק: וויפיל געסט האָט איהר דאָס היינט ?

— 60 מלכים ! —- האָט דער פענסיאָנאַטניק מיט אַ שמייכעלע געענטפערט.

— אזש 60 מלכים ? אַחן עין הרע, קיין בייז אויג זאָל זיי נישט שאַטען.

יאָ, רבותי, 60 „מלכים" זענען זיך צוזאַמענגעפאָהרען קיין קאָלומנע אין איין פענסיאָנאַט אַריין, די 60 „מלכים" האָבען נאַטירליך גנהאַט 60 „מלכות". יערעס „קעניגליכע פּאַרעל" האָט געהאַט צו 6 און 7 „פּרינצען" און „פּרינצעסינס".

נו' האָבען מיר עס געהאַט אַ סדר! אַלע „מלכים' האָבען זיך אין איין און דערזעלבער צייט געזעצט סדר'ן. און אַזוי ווי דאָס איז אויף דער „שווייצאַרישע פּאַוויעטזשע", די פענסטער זענען געווען אָפען, האָט מען מיט איינמאָל געהערט 60 „הא לחמא'ס," מיט איינמאָל האָט מען געהערט 60 קשיות פרעגען, מיט איינמאָל האָט מען געהערט 60 „עבדים היינו'ס". מיט איינמאָל האָט מען געהערט 60 קידוש'ס, 60 „דיינו'ס", און „מכות" ? — גאַנצע שאָק'ן! מען האָט גע'דמ'ט, אַז ס'איז געגאַנגען אַ רויך, און ווער שמועסט אַז סאיז געקומען צו די קניידלעך, איז גע וואָרען אַ גאַנצע „קאַנאָנאַדע" — מ'האָט „געשאָסען", אַז גאַנץ קאָלומנע האָט געציטערט...

מילא, מיט דער גאַנצער הגדה איז נאָך געווען ווי ס'איז אדורכצוקומען. אָבער וואָס מאַכט מען מיט אליהו הנביא'ן ? אַז אַלע געהען צוזאַמען, טאָ ווי אַזוי וועט דער אָרימער אליהו „דאָנזשען" צו זיין אויף 60 ערטער מיט איין מאָל ?

פאַר „שפוך חמתך", קומט צו מיר טאַקע אַריין איינער פון די „אינטיליגענטען„ און ערקלערט מיר אַז מ'מוז דערוועגען קומען צו אַ פערשטענדיגונג, נאָך אַ קורצער בעראַטונג איז געבליבען בהסכם, אַז דער אליהו הנביא־בעזוך דאַרף פאָרקומען לויט אַ גורל. האָבען מיר טאַקע געוואָרפען גורל. און דער סכסוך איז ערלעדיגט געוואָרען אויף אַ פרידליכען אופן: די טירען האָבען זיך געעפענט לויט דער ריי. יעדער האָט אָפּגעזאָגט אַ פרייטען „ברוך הבא" און געגוג !

אָט אַזוי האָבען מיר, די 60 מלכים געפיהרט יעדער זיין מלוכה, און דער עיקר, אַז מיר די 60 מלכים זענען געקומען צו אַ פערשטענדיגונג, צו קיין „מלחמה" איז נישט געקומען, און טאָמער האָט מען יאָ געשאָסען, איז עס געווען אַ „קאַנאָנאַדע" פון פּסחדיגע קניידלעך!..

דערוויל הערשט אויף דעם מלכים־צוזאַמענפאָהר אין קאָלומנע אַ שלום־שטימונג, לאָמיר האָפען אַז דער שלום וועט נישט געשטערט ווערען. סיידען.. סיידען, די מלכות וועלען שטערען דעם שלום.

נו, רבותי, וואָס זאָגט איהר עפּעס צו דעם צוזאַמענפאָהר פון די 60 מלכים ?

—=—

ר' נפתלי חיים האראוויץ

איינער פון די מערקווירדיגסטע צווישען די חסידישע „גוטע יודען"

פון מנשה אונגער

— 2 —

נישט געוואלט ווערען קיין רבי

„די חסידים — האט ר' שמואל אוהעלער ווייטער דערצעהלט — האבען דאס אלץ צוגע־הערט און ווייניג וואס פערשטאנען. די חסידים פלע־גען זעהן ווי דער רבי הייסט זיי מיט איהם מיט־געהן, ער פלעגט ארויסגעהן אונטער דער שטאט, א־רויפקלעטערען אויף א בארג און ער פלעגט זיך אויס־ציהען אויף דער ערד מיט אויסגעשפיצטע אויערען און זאגען: „הערט! איצט זינגט די ערד שירה!" אמאל צולייגען א אויער צו א בוים און זאגען: „איצט זינגען די ביימער שירה!".

די חסידים פלעגען נאכטון, געוואלט עפעס פער־שטיין, זיי פלעגען זיך אויך אויסציהען אויף דער ערד און אנשטעלען זייערע אויערען, אבער זיי האבען גארנישט געהערט א חוץ א גערויש פון א ווינ־טעל וואס האט צווישען די צווייגעלעך געבלאזען.

און דער רבי פלעגט אויך די חסידים לערנען, ווי אזוי תפילה צו טון. דער עיקר תפלה הייסט, זיך מתדבק זיין מיטן אין־סוף, זיך מיט איהם בהעפ־טען — האט דער רב געזאגט — און דאס איז נאר מעגליך מיטן כוח פון נגינה, ווייל נגינה ברענגט צו השתוקקות, צו בענקעניש, און בענקעניש ברענגט צו דביקות, און אויב איהר ווילט פערשטיין וואס עס הייסט אזוינס בענקען, און גלוסטען, זאלט איהר זיך פעדערען בעגינען, נאך איידער די זון בעגילדט די שפיצען פון די בערג און געהן איינציגווייז אין די וועלדער צווישען די בערג, דארט וועט איהר ערשט קאנען אמתדיג מתפלל זיין.

פלעגט מען טאקע זעהן איינצעלנע חסידים צע־שיט אויף אלע סטעטשקעס פון די בערג פער־יתומט, ארומגעהן. די הענט פערשטעקט אין די גארטלען און אפריכטען התבודדות. זיי פלעגען זיך צוהערען צו די טשווישטשערייען פון די פייגעל, צו די גערוישען פון א קוואלעכל און אמאל זיך אפ־שטעלען ביים פאסטוך און צוהערען פאר'דמיונט צו זיין זינגען, דער רבי האט זיך תמיד געפונען צווי־שען זיי און זיי געלערנט פערשטעהן דעם אמת'ען בעדייט פון נגינה, דער פאסטוך פלעגט זיך שוין פיהלען היימיש צווישען זיי. ער האט די סטאדע שע־פעלעך געלאזט אויף גאטס באראט, און ער פלעגט זיך אויסלייגען אויפן פריש־בעטויטען גראז, מיטן פנים צו דער אויפגעהענדיגער זון און אנהויבען צו זינגען זיינע וואלאכישע נגונימלעך. געזונגען א פאר ווערטער, און דערנאך צוגעשפילט אויף זיין וואַ־לעכיש פייפערל. דער רבי פלעגט ליגען פערשטעקט אין א זייט און צוהערן, ווייל געזאגט האט דער רבי אז דער פאסטוך זינגט מיט הארץ נאר ער ווייסט ניט וואס ער זינגט, ער איז מעהר מקושר מיט דער טבע. ער הערט זיך גיכער צו צו די טענער וואס קומען פון דעם עולם הנגון, אבער ער פערשטייט זיי נישט.

איינמאל האט דער רבי צוזאמענגערופען זיינע חסידים זיי זאלען זיך צוהערען ווי דער פאסטוך זינגט, די חסידים זענען זיך פון אלע זייטען בערג צונויפגעקומען און געהארכט; זיי האבען געהערט עפעס פאמעלעך־ציהענדיגע טענער, וואס דער פאס־טוך האט פון צייט צו צייט געזונגען מיט אט די ווערטער:

„כלה, כלה, ווי ווייט ביזטו ?
וואלד, וואלד, ווי גרויס ביזטו ?
וואלד, וואלד, ווער אוועקגענומען !
וועל איך, כלה, צו דיר קומען...!

און דער רבי האט געזאגט: ווייסט איהר פון וואנען דער ניגון קומט ? די טענער קומען דאך פון דעם עולם הניגון, און דאס איז דער השתוקקות־ני־גון, וואס די „כנסת ישראל" זינגט צו דער שכינה און אמתדיג זינגען דארף מען זי אזוי:

„שכינה, שכינה, ווי ווייט ביזטו ?
גלות, גלות, ווי גרויס ביזטו ?
גלות, גלות, ווער אוועקגענומען !
וועל איך כלה, צו דיר קומען !...

זינט דעמאלט איז דער דאזיגער ניגון ביי די קאלי־ווער חסידים אנגענומען געווארען פארן „השתוק־קות־ניגון". האט דער אלטער קאליווער חסיד, ר' שמואל אוהעלער, אויסגעלאזט און אנ'אלטער ראפ־טשיצער חסיד האט צוגעגעבען אז ער האט אליין געהערט פונם סאנזער רבין, אז דעם ניגון טאר מען נישט זינגען, נאר ווען מען געהט פריהער אין מקווה אריין.

„אונזערע רביים האלטען נישט פון מקוות ! אז מען טונקט זיך אונטער דעם קאפ צווישען אנ'עדה יודען און מען שוויצט זיך דורך ביי א דאוונען, איז גלייך ווי מ'וואלט זיך געטובלט אין דער מקוה, — האט א דזשיקאווער חסיד געשריען, — און מיר מעגען איהם אזוי אויך זינגען!"

און די חסידים האבען אנגעהויבען צו זינגען צוערשט פאמעלעך דעם דאזיגען השתוקקות־ניגון, אבער וואס אמאל אלץ שטארקער און מיט מעהר התלהבות. ביז נפתלי חיימ'ל האט מיט זיי אנגע־הויבען מיטצוזינגען, און ווען די חסידים האבען זך דערנאך געלאזט געהן א רקוד און געבליבען זי־צען, איז נאר דער גאר אלטער חסיד, ר' שמואל או־העלער, וועלכער האט שוין קיין כוח מעהר נישט גע האט צו טאנצען, האט זיך צו איהם צוגעבויגען נפתלי חיימ'ל און האט איהם איינגעהוימט א סוד: „יעדע נשמה קומט אויף דער וועלט אראפ עפעס מתקן צו זיין, — האט דער קאליווער רבי געזאגט, — אויך איך וועל עפעס מתקן זיין, מעלה זיין די ניצוצים הקדושים וואס זענען צו „זיי" אריינגעפא־לען... איך וועל נישט געהן אויף דעם אויסגעטראטע נעם וועג... נאר אליין זוכען..."

זינט דעמאלט איז נפתלי חיימ'ל אנ'אנדערער מענש געווארען, ער האט אנגעהויבען צו האלטען מעהר פון מקוואות געלאפען יעדען טאג אין מקווה אריין און ווען דער פאטער זיינער, דער רבי ר' מאיר'ל האט איהם אמאל גע'מוסר'ט, וואס ער מקוה'ט זיך אזוי שטארק און איהם געזאגט: „דער טאטע איז געוועזן דערויף א מקפיד, מען זאל נישט זיין קיין „נאסער האן", האט ער זיך ארויסגעכאפט און געזאגט: „וואס איז נוגע צו עבודת הבורא, וועל איך קיינעם נישט הארכען!" האט דער פא־טער זיינער איהם געגעבען א קלאפ אין שטערען אריין און געזאגט: „ביסט א צעדרייטער!", איז דער גרויסער דזשיקאווער חסיד ר' שמחה טוביה צו איהם צוגעלאפען און איהם געבעטען ער זאל תיכף ומיד מפייס זיין דעם פאטער, אבער ער האט נישט געוואלט הערען, און דאס איז געוועזן די ערשטע „הקפדה", וואס ער האט געכאפט — זאגען די דזשיקאווער חסידים.

אבער דאך האט זיך נפתלי חיים נישט געקאנט אפגעוואוינען אין זיינע יונגע יאהרען פון די פער־שידענע שפיצלעך, וואס ער האט אפגעטאן די חסי־דים. אויב ער האט נאר דערשפירט, אז זיי דרעהען זיך ארום פער'מרה־שחורה'טע אדער מיט אביסעל גאוה, פלעגט ער צולויפען צו דעם חסיד און אין איהם אריינשרייען: „דער ראפטשיצער זיידע מ'עגט זאגען: „איהר זאלט נישט טראגען קיין בגד, וואס זיין אויבערשלאג בעשטעהט פון ג א ו ה, דער אונ־טערשלאג פון כ ע ס, געניהט מיט פעדים פון מרה־שחורה"... און כדי אליין נישט אריינצופאלען אין איינער פון אט די דריי שלעכטע מידות, האט ער געקאנט צונויפנעהמען א כאפטע קינדער א שבת פארטאגס מיט זיי געהן אין דער מקוה אריין, און ווען די יודען זענען אנגעקומען און האבען זיך אויס־געטאן, געמאכט פון זייערע מלבושים „פעקלעך", איז ער ארוים מיט זיין חברה און געמאכט פון אלעם איין מישעניגע, אלע פעקלעך צעווארפען יע־דען בגד בעזונדער און זיי אזוי צעדרייהט, אז א פאר שעה אין טאג זענען נאך די חסידים געשטא־נען אין דער מקווה און געזוכט זייערע מלבושים. און מען האט זיך נישט געקאנט שטעלען דאווענען שחרית.

אבער לאנג האט זיין „פאפערען" נישט אנגע־האלטען, באלד האט ער זיך דערמאהנט זיין נייעם דרך, וואס ער האט אויף זיך גענומען צו פיהרען, און ער איז אליין אריינגעפאלען אין א שטארקער מרה־שחורה, ביז זיינע ברידער האבען איהם ווידער אריינגעצויגען אין א נייעם שפיצעל, וואס זיי האבען געהאט פערטראכט אפצוטאן עפעס אנ'אלטען חסיד.

נאך זייענדיג גאר יונג האט מען איהם חתונה געמאכט פאר דער טאכטער פון דעם סאנזער רבינ'ס איידעם ר' משה'לע, וועלכער איז געוועזן א זוהן פון דעם רבין ר' מרדכי דוד דאמבראווער.

און אויך דארט אין סאנז האט זיך נפתלי חיים געפיהרט אויף זיין אייגענעם דרך ער האט זעהר א סך געלערנט און דער סאנזער רבי ר' חיים האל־בערשטאם, וועלכער איז אליין געוועזן א גרויסער גאון, האט פון איהם זעהר שטארק געהאלטען און האט אויף איהם עדות געזאגט, אז ער וועט אמאל זיין א גאר גרויסער בעל־מדרגה, האט ער אבער אויך אין סאנז געוואלט ווייזען, אז ער איז א ראפטשי־צער איניקעל און ער האט פערטשעפעט דעם סאנ־זער רבין אליין, און סאנזער חסידים זאגען, אז דאס וואס ער איז דערנאך געווארען איינגאנצען אנדערש פון זיינע ברידער איז געוועזן א „קלאפ" פון זיין עלטער שווער, פון דעם סאנזער רבין אליין. די מעשה איז געוועזן אזוי:

דער סאנזער רבי האט דרייצעהן יאהר בסדר געלערנט, די גמרא בבא מציעא. ער האט אויך מחבר געוועזן אויף דער מסכתא א ספר (זיין זוהן דער קשאנעווער רב האט אמאל דעם ספר אין כתב־יד אהיימגענומען מעיין צו זיין אין דעם, איז דארט א יסגעבראכען א שרפה און דער גאנצער זהיר איז פערברענט געווארען, א קונטרס פון דעם חבור, וואס איז אפגעראטעוועט געווארען, איז דערנאך צוגע־דרוקט געווארען צום ספר „דברי חיים" אויף תורה און די גאנצע לומדישע וועלט, האלט עס פאר א שטארק חריפות'דיגען חבור). איינמאל אין א שמועס אין לערנען מיט זיין איניקעל נפתלי חיימ'על פאלט איין נפתלי חיימ'לען איהם צו פרעגען א קשיא אויף א משנה פון דער מסכתא בבא מציעא, דער סאנזער רבי איז ארומגעגאנגען א פאר שעה שטארק פער־קלערט און האט נישט געקאנט געפינען קיין תירוץ, ביז ער האט איהם אליין געפרעגט, צי ער ווייסט דעם תירוץ? ענטפערט איהם נפתלי חיימ'על, אז דאס איז גאר א תוספות קשיא, דער סאנזער רבי האט זיך געפיהלט זעהר מבויש, וואס ערשטענס, האט ער איהם אפגענארט און והשנית, געדענקט ער נישט קיין קשיא פון א תוספות, האט דער סאנ־זער רבי איהם געגעבען א קלאפ אין שטערען אריין, דערצעהלען די חסידים, אז נפתלי חיים האט באלד אנגעהויבען צו שרייען: „אוי דער קאפ! דער קאפ!" עס איז איהם אפילו באלד בעסער געווארען, אבער דער דרך זיינער איז שוין געווארען א משונה'דיגער.

ער איז צוריק אהיימגעפאהרען קיין דזשיקאוו צו זיין פאטער און דארט האט ער זיך אנגעהויבען צו פיהרען זעהר אויסטערליש, ביז ער האט מיט זיין דרך גורם געוועזן דערצו, אז דאס גאנצע שטעטעל דזשיקאוו איז אפגעברענט געווארען און א פאר חסי־דים זענען נאך געוועזן אין א גרויסע סכנה צו ווערען תפוס אויף א פאר יאהר.

אפטימיזם-הויפט-פונקט פון יודישען יום-טוב

פון גדליה בובליק

דער יודישער יום־טוב איז אהן צווייפעל, איי־נער פון די וואונדערבארסטע זאכען, וואס דאס יו־דענטום האט געשאפען. עס ליגט אויף איהם דער שטעמפעל פון גרויסקייט, און דער צייכען פון יענער אייגענארטיגער שעהנקייט, מיט וועלכע די גרויסע שאפונגען פון דער יודישער רעליגיע צייכענען זיך אויס.

די הויפט־כאראקטעריסטיק פון דעם יודישען יום־טוב איז פרעהליכקייט, עס ווערט נאכאנאנד ווי־דערהאלט, אז דער הויפט־צוועק פון יום־טוב איז צו זיין פרעהליך („מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון") און עס איז בפירוש אנגעזאגט געווארען אין דער תורה, אז מען דארף זיך יום־טוב פרעהען („ושמחתם לפני ד' אליקכם", „ושמחת בחגך") אין די יום־טוב'דיגע תפילות ווערט ווידער און ווידער דערמאנט, אז שמחה שטעהט אין פאדערגרונד פון די יודישע פייער־טעג „לחיים ולשלום לשמחה ולששון". לעבען, פרידען און פרעהליכקייט, זענען די דריי גרויסע פונקטען פאר דעם מענשען, פאר וועלכען די יודישע ימים־טובים זענען געווידמעט.

דאס פיהרט אונז צו דעם גרויסען יסוד, אויף וועלכען די גאנצע יודישע רעליגיע איז געגרינדעט: דער יסוד פון אפטימיזם. קיין שווארצער וואלקען שוועבט נישט אויף דער יודישער אמונה קיין בטל־מאכען די וועלט, אויף וועלכען מיר געהען און טרעטען, קיין מבזה זיין דעם קערפער, קיין פעראכ־טען די שעהנקייט פון דער וועלט, די ליכטיגקייט פון דער זון, דעם גענוס פון אלעם, וואס דער מענש געפינט זיך אויף אונזער ערד, קיין אנטלויפען פון לעבען און פון הנאה פון לעבען. און פרעהליכקייט איז דער גרעסטער טייל פון לעבען „שמחה וששון" איז נישט קיין זאך וואס דארף ווערען פערשטויסען, פערטריבען, אדרבה, דאס דארף אריינגערעכענט ווע־רען אין דאס וויכטיגסטע, וואס דער מענש קאן האָ־בען. דער יוד קוקט נישט אויף דער וועלט מיט די אויגען פון א פרעמדען, פון א מאנאסטיר־מענשען, ער קוקט אויף דער וועלט מיט פרייד און הנאה, מיט גליק און צופרידענהייט, נישט די טונקעלע זייט פון דער וועלט איז דער צענטראלער פונקט אין דעם יודענ'ס געדאנקען, נאר די „זוניגע" זייט פון דער וועלט, די לוסטיגע זייט פון לעבען, וואס קאן נישט פערטריבען ווערען טראץ אלע צרות, וואס זענען אויף דער וועלט פארהאן.

* * *

צווישען דעם ים מיט ליגענס, מיט וועלכע מען האט ארומגערינגעלט די יודישע וועלט, איז אויך פארהאן דער שקר, וואס איז אויסגעטראכט געווארען אז דאס יודענטום איז אנ'אומעטיגע זאך, אז דער גייסט פון דער יודישער רעליגיע איז א שווערער, אז דאס יודישע לעבען, סיי אמאל אין די צייטען ווען יודען זענען געזעסען אין זייער היים, און סיי ווען זיי זענען צושפרייט איבער דער וועלט, איז א שווע־רער, א דריקענדער.

קיין זאך איז נישט אזוי ווייט פון אמת ווי די דאזיגע בעהויפטונג. זי איז אין גרונד פאלש אין בע־צוג צו די יודען, וואס האבען געלעבט אויף זייער באדען, ביי וועמען די פרעהליכקייט איז געוועזן א וויכטיגער טייל פון זייער לעבען און זי איז אין גרונד פאלש אין בעצוג צו די יודען, וואס זענען אין גלות. אלע פערפאלגונגען, וואס יודען האבען געהאט פון דרויסען האבען נישט געקענט דערשטיקען דעם יו־דישען אפטימיזם, וואס איז איינגעווארצעלט טיף אין דער יודישער נשמה. נישט די שווארצע צייטען פון מיטעלאלטער און פון אנדערע עפאכען, וואס זע־נען פאר יודען געוועזן אזוי: ווי דער מיטעל־אלטער, האבען געקענט ארויסרייסען פון דעם יודען דעם פאָ־זיטיווען בליק אויף דער וועלט. קיינער האט נישט געקענט אוועקנעמען די יודישע פרעהליכקייט, וועל־כע האט געפונען איהר שענסטען און בעסטען אויס־דרוק אין דעם יודישען יום־טוב. ווייל די יודישע פרעהליכקייט איז נישט נאר געוועזן און איז איינגע־ווארצעלט אין דעם יודישען כאראקטער נאר זי איז א טייל פון דער יודישער אמונה, א וויכטיגער חלק פון יודענטום.

און ווען עס איז געקומען א גרויסע בעוועגונג אין יודענטום און האט געשאפען דעם לאזונג: „דער רבי האט געהייסען פרעהליך זיין", איז דאס נישט געוועזן, אין אמת'ן, קיין נייעס. עס איז גע־וועזן אזוי אלט ווי דאס יודענטום, אזוי אלט ווי די יודישע רעליגיע, וואס האט אנערקענט, אז שמחה וששון איז, נישט נאר א גרויסע און וויכטיגע זאך, נאר עס א מצוה. האט דען נישט די גמרא אוועקגע־לעגט דעם גרויסען כלל, א כלל, צו וועלכען עס איז נישטא קיין גלייכען אין קיין אמונה, אז די שכינה רוהט נישט אויף דעם, וואס איז אומעטיג?!

דערפאר רופט דער יוד זיינע פייער־טעג מיט דעם פשוט'ן און הארציגען נאמען „די גוטע טעג". עס זענען טעג, וואס זענען גוט, פרעהליך און דרי־קען אויס גליק און צופרידענהייט.

אונטער דעם ווארט „א גוטען טאג" ווערט גע־מיינט צו איבערגעבען זיך צו יענעם סארט שמחה, ביי וועלכע עס פערשלינגט אין גאנצען אלע חושים פון מענשען, אלע זיינע פיזישע און גייסטיגע כחות, זיין גאנצע נשמה און דעם גאנצען זינען פון דעם לעבען.

ביים יודישען יום־טוב ווערט דער ווארט דער „שמחה וששון" פון לעבען, פון דער נאטור, פון דער שעה־נער וועלט און פון די גענוסען, וואס די וועלט גיט אונז, פעראייניגט מיט א העכערע פרעהליכקייט, מיט א העכערע צופרידענהייט און פערגעניגען פון גייסט. עסען, טרינקען, זיך שעהן קליידען, רוהען און געזעלשאפטליך פערברענגען דאס אלעס ווערט אויפגעהויבען העכער צו א מדרגה פון גייסטיגקייט, צו א ספערע, אין וועלכער די נאבעלקייט פון דער מענשליכער נשמה האט פערשיינט אלעס, וואס עס איז אין אונז פארהאן אפילו אונזערע פשוט'ע לום־טען.

דאס קומט פון דעם בעזונדערן „שמחה וששון" פון יודישען יום־טוב, אט די שמחה, וואס יודען האָ־בען געשאפען, דאס וואס מ'קען אמבעסטען אויס־דריקען מיט די ווערטער „שמחה של מצוה".

„שמחה של מצוה" איז א בעגריף, וואס איז געבוירען געווארען אינווענדיג אין דער רייכער און גייסטיגער וועלט פון יודענטום. דער בעגריף בע־גלייט דעם יודישען לעבען און ווייזט זיך ארוים אמ־שארפסטען אין די הויכע מאמענטען פון דער יו־דישער עקזיסטענץ. מען קען דאס יודענטום נישט פערשטעהן, אויב מען פערשטעהט נישט טיף, וואס „שמחה של מצוה" איז.

„שמחה של מצוה" איז נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי דאס צוזאמענפארען פון גוף און נשמה, קערפער און גייסט, דאס ערדישע און דאס הימלישע, וואס עס איז פארהאן אין אונז. עס איז א פערבינ־דונג פון דעם גענוס, וועלכען מיר האבען פון אלעם, וואס די וועלט גיט אונז און די שטרעבונג וואס עס איז אין אונז פארהאן צו העכערע גייסטיגע וועלטען. עס איז א בריק צווישען דעם, וואס איז אין אונז צייטליך, פערבייגעהענדיג, און דאס וואס עס איז אין אונז פארהאן פון אייביגקייט.

עס איז א פערזוך צו אפווישען דעם שארפען גרעניץ, וואס טיילט אונז איין אין צוויי: איין האלב, דורך וועלכען מיר קוקען אראפ צו די עלע־מענטען, פון וועלכע מיר זענען צונויפגעשטעלט און די אנדערע האלב, דורך וועלכע מיר קוקען ארויף און ווילען דערגרייכען אזעלכע זאכען, וואס מען קען נישט זעהן, הערען אדער אנטאפען, נאר וועלכע זענען געוויס דא און מיר פיהלען זייער זיין אין אונז. דאס יודענטום אליין און קיין אנדער גלויבען אדער פילאזאפיע האט געפונען דעם סוד צו צעוואר־פען דעם גרעניץ צווישען דעם אויבערשטען מענשען און דעם אונטערשטען מענשען אין אונז און ברענגען א הארמאניע צווישען ביידען.

די הארמאניע בעשטעהט אין דעם, אז אין די מא־מענטען פון אונזער גענוס, פערגעניגען און פרעה־ליכקייט, זאלען מיר נישט פערגעסען יענע איידעלע נשמה־זאכען, וואס אין זיי ליגט אונזער גרויסקייט אלס מענשען, זאלען מיר נישט פערגעסען, אז אויף יענער זייט פון אונזערע פערגעניגענס איז פארהאן א ווייטערע און העכערע ספערע, וועלכע מיר קענען נישט משיג זיין, אבער וועלכע מיר פערשטעהן און פיהלען, אז זי איז דא, און אז דורך איהר קריגען מיר אונזער בעדייטונג אויף דער וועלט.

דורך דעם סוד פון הארמאניע, וועלכעס איז דעם יודענטומס אייגענטום, ווערען פערוואנדעלט אזעלכע פשוט'ע זאכען ווי רוהע, עסען און טרינקען, אין כלים, וועלכע מיר קאנען קומען אין בעריהרונג מיט יענער גייסטיגער וועלט, דאס זענען פערבינ־דענדע פונקטען, אין וועלכע די צוויי וועלטען, צו וועלכע דער מענש בעלאנגט, קומען זיך צוזאמען און די העכערע בעלייכט און בעשיינט די נידריגערע.

(ווייטער זעה 15־טע זייט)

ווערבעס האבען זיך צובליהט

פון לייבוש שאפּענפעלד

עטליכע און צוואנציג מענשען, צוויי שטיבען און א קיך, א פּאר צונויפגעשלאגענע בעטען. איינס איבערן אנדערן, צוויי גרויסע טישען און לאנגע בענק, עטליכע רעגצלעך און קוישען, בילדער פון הערצל׳ן, מארקס׳ן באראכאוו׳ן און ארלאזאראוו׳ן אויף די ווענט. אין קיך א ביסעל געשיר פון כל המינים שהיא, א קאן און א וואש־שיסעל — צוזאמענגענומען איינאיינעם האט זיך אנגערופען: פלוגה.

פון אלע עקען לאנד, פון שטעט און שטעטלעך זענען זיך אהער צונויפגעקומען יונגע יונגלעך און מיידלעך און געלעגט דער יסוד פאר א הכשרה־ארט. 15 קילאמעטער איז עס געווען ווייט פון דער באהן־סטאציע און שוין די ערשטע שריט אהער זענען געווען זעהר שווער. צוריק מיט א וואך איז דא געווען דוד און אויסגעפארשט דעם שטח: א „הויף" (פעלד ארבייט), א צעגעלניע (שווארצע ארבייט) און ארום און ארום געדיכטע וועלדער. ער האט א רעד געטון מיט דעם און יענעם — און האבענדיג די פערזיכערונג פונם „הויף" אייגענטימערס צוזאג — האט ער בעשלאסען צונויפרופען די מענשען און אנהויבען בראשית.

דער קבלת פנים פונם דארף איז געווען א גאנץ פריינדליכער. ס׳האט זיך צערודערט דער עולם. קינד און קייט האבען אנגעהויבען שמועסען וועגען די יונגע „זשידקעס". פויערים און פויערטעס האבען גיריג נאכגעקוקט א יעדען חלוץ. בייזע צונגען האבען זיך צורעדט:

„זשידקעס זענען געקומען איינגעמען דאס דארף!"

מעהר געבילדעטע צווישען זיי דער וואיט און דער געמיינדע שרייבער — וועלכע זענען וועגען זייער אהערגעקומען פריהער פערשטענדיגט געווארען — האבען ארויסגעבאמקעט עפעס אונבעקאנטע, פרעמדע ווערטער „האלוצים, האלוצים"...

אין דער „פראשוויטא" האט מען וועגען די „האלוצים" אפגעהאלטען א פערזאמלונג. דער פרעלעגענט, א פערביסענער שונא ישראל האט אנגעוויזען אויף דער גרויסער סכנה, וואס ס׳דראהט איצט דעם דארף. די חברה האט זיך צוהיצט. דער גלח האט אין זיין זונטאג׳דיגער דרשה געגעבען אנצוהערען, אז מען מוז די „זשידעס" פערטרייבען א. אז. וו.

משה׳ן דעם ארענדאר, האט די מעשה אויך נישט פערשמעקט, ר׳איז ארומגעגאנגען אהן א קאפ, לאנגע יאהרען האט ער דא געוואוינט איין יוד אליין געהאט די קרעטשמע און דאס איינציגע געוועלב. ס׳האט זיך איהם אנגעהויבען פערשידענעס קלערן... עפעס אנ׳אונבעגרינדעטער פחד האט אנגעהויבען בוירען זיין מוח, א שרעקליכער אומרוה האט בעפרעסט די נשמה: אפשר? און „אפשר׳ס" זענען געווען אזוי פיל... ר׳האט מורא געהאט אז דורכ׳ן קומען פון די חלוצים זאל זיך נישט ענדערן די בעציהונג פונם דארף צו איהם — צום שלעכטען, דער בעסטער בעווייז: פויערים זענען איהם געקומען אויספרעגען פארוואס די חלוצים זענען אהער געקומען און איהם צוגעווארפען דראהענדיגע בליקען...

— — — — — — — — — — — —

אין אזא מין מצב איז שווער געווען אנצוהויבען. דער גוטס־בעזיצער, וועלכער האט אין יענער גרויסער שטאט צוגעזאגט דער דעלעגאציע צו בעשעפטיגען די חלוצים, האט דערווייל נישט געגעבען קיין שום אנווייזונגען. וואו־נישט־וואו האבען א פאר מענשען בעקומען ארבייט. דער עולם האט צוגעהונגערט און זיך נישט געקענט געפינען קיין עצה. ווי בייזע שפינען זענען זיי געווען אין די אויגען פונם דארף. זעלטען־ווען האט זיי עמיץ צוגעווארפען א העפליכען בליק.

איינאיינציגער מענש האט זיך געפונען צווישען דעם אויפגערודערטען המון, דאס איז געווען דער זוהן פונם קאוואל — אנופרי, וועלכער האט גאר אנדערש וועגען זיי געקלערט.

אנופרי איז שוין געווען אויף דער וועלט, צוליב די שלעכטע צייטען האט ער איבערגעריסען דאס שטודירען און זיך באין ברירה אומגעקעהרט אהיים נאך צוויי סעמעסטערס האבען איהם געפעהלט צום טיטעל: דאקטאר מעדיצין. בשעת׳ן שטודירען האט ער זיך צונויפגעטראפען מיט יודישע חברים און א טייל פון זיי ליב געקריגען. ער האט דא געפונען א סך אידעלע, אמת׳ע מענשען. דער ציוניזם, די רענעסאנס־בעוועגונג פונם יודישען פאלק און בפרט דער ציוניסטיש־סאציאליסטישער געדאנק איז איהם אליין — זייענדיג א סאציאליסט — נישט פרעמד געווען.

געגען אלעמענס אומצופרידענהייט און צארן, האט ער פון דער ערשטער מינוט אנגעהויבען צו בעזוכען די פלוגה און זיך צווישען די חלוצים גוט געפיהלט. לאנגע שעה׳ן האבען זיך געצויגען די דיסקוסיעס מיט איהם.

פעברואר — מערץ זענען געווען די שווערסטע חדשים. עטליכע מענשען האבען געארבייט אין וואלד און אויסגעהאלטען די גאנצע פלוגה. דער „הויף" האט נאך אלץ געשוויגען. אלע שמועסען מיטן פערוואלטער האבען זיך אויסגעלאזט מיט גאר נישט. שוין צרות האבען נישט געפעהלט, אנופרי איז אלע מאל געקומען בגנבה ווארנען, אז מען זאל זיין גרייט, ווייל דאס דארף בראיעט עפעס. דאס מאל איז ער שוין נישט געקומען אליין, נאר מיט זיינע חברים, וועלכע האבען זיך אינצווישען דערנעהנטערט צו די חלוצים. חברה האט בעשלאסען זיך נישט צו לאזען פראוואצירען...

דאס דארף האט נישט גערוהט פון די ארומיגע דערפלעך און שטעטלעך זענען געקומען סטודענטען און געהאלטען דרשות געגען די יודען, פון ערגעץ זיך אנגעהויבען אנ׳אמת׳דיג גיהנום. ס׳האבען אויך נישט געפעהלט קיין שונאי ציון, יודען, פון ערגעץ וואו אהער אראפּגעקומענע, וואס האבען זיך אנגענומען די „קריוודע" פונם ארעמען, אומבעוואוסטען פויער, און איהם אויפגעקלערט, אז חלוצים ווילען ביי איהם אוועקרויבען זיין ערד. אומעטום זענען זיי דא, די וועלטס־פערזארגער, וועלכע קענען זיין אלץ אין דער וועלט נאר נישט יודען...

קיין שויב איז נישט איבערגעבליבען גאנץ אין דער פלוגה. תיכף ווי ס׳איז נאר פינסטער געווארען, האבען פון דרויסען אנגעהויבען אריינפאלען שטיינער אין די פענסטער. דער איינציגער פאליציאנט אין דארף האט נאר געשריבען פראטאקאלען... מען האט געמוזט שווייגען. אנפאנג האט מען זיך געפרובט אנטקעגנשטעלען, זיך געווארפען אויף די פינסטערע ברואים — אבער שווער איז געווען די קאמפען געגען א גאנץ אונטערגעהעצט דארף... מען האט געמוזט אנהויבען זוכען אנדערע וועגען — און געווארט...

א סך האט דא מיטגעהאלפען אנופרי. מיט מסירת נפש איז ער ארומגעגאנגען פון שטוב צו שטוב און אויפגעקלערט זייער שלעכטע האנדלונג דאס איינציגע געוועהר ביי די חלוצים איז געווען אויפקלערונג.

געגען הונדערטער קען מען איין פויסט נישט אויפשטעלען: די שווערד קען דא גארנישט מתקן זיין. ביים אקאמפאניאמענט פון קוילען קען מען דעם פיינד נישט איבערצייגען, אז רעכט אויף ארבייט האט יעדער לעבעדיגער מענש. און ארבייט איז געווען! נישט בלויז צוואנציג חלוצים האבען דא, אין דעם ווייטען דארף געקענט האבען ארבייט — נישט אוועקנעמענדיג זי ביי קיינעם — נאר צוויי מאל צוואנציג און דריי און פיר מאל אויך...

— — — — — — — — — — — —

דערווייל איז דער פריהלינג געשטאנען אונטער די פלייצעס. דער הימעל האט זיך געלייטערט, די שנייען האבען זיך צעלאזט. וואו־נישט וואו האבען פון דער פרוכנער ערד אנגעהויבען ארויסשפראצען יונגע שיינע בלימעלעך, די זון האט זיך געבאדען אין פאטאקלעך. נאר וואס צוריקגעקומענע ברודשיקעס האבען הונגעריגע ארומגעבלאנקעט אויף די וואסער־פעלדער און זיך דא געפיהלט איינזאם, ווערבעס האבען זיך צעבליהט... היינט — מארגען, האבען זיך פויערים געגרייט ארויסצוגעהען אין פעלד.

עטליכע טעג זענען דוד מיט שרה׳ן אפגעזעסען אין דער גרויסער שטאט און אינטערווענירט ביים גוטס־בעזיצער, מיט איהם גע׳טענה׳ט אין אלע לשונות און ענדליך נאך לאנגע — לאנגע בקשות גע־פועל׳ט. ווי גליקליך זענען זיי געווען! דער לעצטער פרוב איז געלונגען. די סיטואציע געראטעוועט. ארבייט וועט זיין — הורראַ!!!

אין א הערליכען פריהלינגס־פריהמארגען האבען זיך א פאר יונגע גופים איינגעשפאנט אין אקער־אייזענס און געארבייט אנדערע האבען געבראנעוועט. די רעשטליכע געפיהרט מיסט אויף די פעלדער. שווער איז געווען דער אנהויב, נישט איין קללה האט מען אריינגעכאפט פונ׳ם עקאנאם, ביז ר׳איז שטיל געווארען, צוואנציג מאל אין טאג האט ער אלץ געווארפען דעם גט פאר די פיס, אז ער דארף זיי נישט, כ׳וויל נישט ארבייטען מיט „זשידעס", אז ס׳געהט איהם קיינער נישט אן א. אז. וו. אבער טויב זענען דעמאלט געווען די חלוצה׳שע אויערען און ליפען האבען זיך פערביסען אין דבר! אין דבר!"

סוף פריהלינג איז דער מצב בעסער געווארע: אין דער פלוגה. דאס לעבען האט דא אנגעהויבען געהען מיט זיין נארמאלען גאנג. חברה האט זיך צוגעוואוינט צו דער ארבייט און אנגעהויבען מעהר פערדינען. די פויערים האבען זיך אביסעלע בערוהיגט. אפטערס פלעגט מען שוין שמועסען צווישען זיך און ארומרעדען די עוולות.... מען האט זיך שוין א סך מעהר געגלויבט. א טייל זענען גאר פריינדליך געווארען. די בשותפות׳דיגע ארבייט אויף דעם פעלד האט דערנעהנטערט. מען האט זיך אנגעהויבען צו פערשטעהען.... דאס יונגווארג פלעגט אריינקומען אין די אווענדען און זונטאג צו די חלוצים און זיך צוגעקוקט צו אלעמען. ס׳האט אפילו שוין פעראינטערעסירט א יודיש ליד און א הוירא־טאנץ. מעהר נייגעריגע האבען אויסגעפרעגט וועגען פאלעסטינא און נאך און נאך.... און יום־טוב־צייט, אין פרייע טעג פון ארבייט, ווען די חלוצים האבען אויף זייער גרויסען הויף געטאנצט א הוירא, האבען זיך ביסלעכווייז איינגעפלאכטען פויערישע אקסלען אין איינעם געטאנצט און געטאנצט...

אין יענעם טאג האט די זון אזוי הערליך געשיינט אינ׳ם דארף.

———

סבות, פאלגען און היילמעטאדען

(מעדיצינישע שמועסען וועגען סיפיליס)

פון ד"ר ה. רוזשאנער

— 4. —

אין די פריהערדיגע ארטיקלען האבען מיר שוין פעסטגעשטעלט אז דאס אנשטעקען זיך מיט סיפיליס, קען פארקומען נאר ביי אנטשפרעכענדע גינסטיגע בעדינגונגען, וואס העלפען צו די פאראזיטען, די סיפיליס־מיקראבען אריינצודרינגען אין ארגאניזם מיר האבען זיך אויך בעקענט מיט די הויפט־אייגענשאפטען, אויסזעהן און כאראקטער־שטריכען פון סיפיליס־מיקראב, די ספיראכעטא פאלידא. איצט ווילען מיר זיך בעקענען מיטן פראצעס וואס קומט פאר אין ארגאניזם, ווען די ספיראכעטען זענען דארט אריינגעקומען.

ווען דער סיפיליס־מיקראב קומט אריין אין ארגאניזם, דויערט א געוויסע צייט מעהר־ווייניגער דריי וואכען, ביז אויפן ארט, ווי דער מיקראב איז אריינגעדרונגען בעווייזט זיך א קליינע פערהארטונג און שפעטער א געשווירעל — דאס איז דער הארטער שאנקער, אדער דער סיפיליטישער שאנקער.

די דאזיגע צייט, ד.ה. זייט מאמענט פון אריינדרונגען פון מיקראב אין ארגאניזם ביז צום בעווייזען זיך פון הארטען שאנקער, רופט מען די ערשטע אינקובאציע־צייט, כדי אונטערצושיידען זי פון דער צווייטער אינקובאציע צייט, וועלכע רעכענט זיך פון מאמענט ווען דער הארטער שאנקער איז דערשינען, ביז עס טרעטען ארויס די דערשיינונגען פון צווייטען סטאדיום, די ערשטע אינקובאציע־ צייט דויערט געוועהנליך ווי מיר האבען געזאגט, דריי וואכען. זי קען אויך אמאל דויערן נישט מעהר ווי וואכען. ער קע זאויך אמאל דויערן נישט מעהר ווי 10־9 טעג. דאס דערקלערט זיך מיטן קאמף וואס די ספיראכעטען מוזען פיהרען מיטן קערפער־געוועב בעתן אריינדרינגען. די שוואכערע ספיראכעטען ווערען פערניכטעט. די לעבענס־קרעפטיגע בלייבען, פאסען זיך צו צום געוועב און בילדען געוויסע פערענדערונגען, וועלכע שטעלען מיט זיך פאר דעם סיפיליטישען שאנקער. אבער נישט אלע מיקראבען בעטייליגען זיך אין פראצעס פון שאפען דעם דאזיגען שאנקער. א געוויסער טייל מיקראבען דרינגט באלד אין אנהויב פון דער אינקובאציע־צייט אריין אין די לימפאטישע און פון דארט אין די בלוט־וועגען, דאס קען טיילווייז דערקלערען די זעלטענע פאלען פון סיפיליס־אנשטעקונג, ווען קיין הארטער שאנקער איז איבערהויפט נישט ארויסגעטרעטען, אויך פראקטיש איז דאס זעהר וויכטיג, מחמת דאס בעווייזט אז שוין אין אנהויב פון דער קראנקהייט, טאר מען זיך נישט בעגנוגענען מיט א לאקאלער היילונג פון הארטען שאנקער, אליין, נאר מ׳מוז אונטערנעמען אנ׳אלגעמיינע קוראציע וואס דארף זיך שטעלען אלס ציל צו דערגרייכען און פערניכטען אלע ספיראכעטען, וואס האבען זיך צודיט איבערן גאנצען ארגאניזם.

ביי מענער בעווייזט זיך דער הארטער שאנקער ד.ה. דער ערשטער סטאדיום פון סיפיליס על פי רוב אויפן קעפעל פון געשלעכט לעבען גליד. זעלטענער בעווייזט ער זיך אויפן איבעריגען טייל פון גליד און גאר זעלטען אויפן זיים, ער קען זיך אויך בעווייזען ביי דער סאמע עפענונג פון אורין־קאנאל, אדער אין טיפערען טייל פון קאנאל אפילו ביי דער סטאלצאווע קישקע.

איך קען ביי דער געלעגענהייט נישט אויסמיידען איבערצוגעבען א כאראקטעריסטישען פאל וואס כ׳האב לעצטענס געהאט ביי מיינעם א פאציענט. דער דאזיגער פאציענט האט מיט א געוויסער צייט צוריק זיך געהיילט ביי מיר אויף פורונקאלאזא (הויט געשווירלעך). לעצטענס איז דער פאציענט געקומען צו מיר מיט א טענה, אז די געשווירלעך האבען זיך בענייט, ביים אונטערזוכען איהם האב איך פעסטגעשטעלט אז אויפן כים געפינט זיך ביי איהם א הארט, קיילעכדיג געשווירעל. דאס האט דערוועקט ביי מיר א חשד, אז ער האט א הארטען שאנקער. נישט וועלענדיג פערלירען קיין צייט, האב איך איהם געשיקט אין א לאבאראטאריום אריין אויף אנ׳אונטערזוכונג, מיין קאלעגע, דער דאקטאר פון דאזיגען לאבאראטאריום האט מיר אנגעקלונגען אז אין משך פון איניגע טעג האט מען געשיקט צו איהם אויף אונטערזוכונגען מעהרערע פאלען פון הארטען שאנקער און אלע דריי האבען געהאט דעם שאנקער אויף דעמזעלביגען ארט ד.ה. אויף דער רעכטער זייט פון כים. ווי מיין פאציענט. דאס בעווייזט אהן צווייפעל, אז דער מקור פון די דאזיגע אנשטעקונגען שטאמט פון איין ארט, פון א פרוי, וואס האט א פנים גרוים דערפאלג ביי מענער. די דאזיגע פרוי האט מסתמא די סיפיליס־מיקראבען אויף דער לינקער זייט פון פוס און דערפאר האבען איהרע פארטנערען, אנשטעקענדיג זיך פון איהר בעקומען דעם הארטען שאנקער אויף דער רעכטער זייט פון כים. וועלענדיג ראטעווען וויטערדיגע צענדליגער מענשן פון דער דאזיגער געפעהרליכער קראנקהייט, האב איך און אדרעס פון דער דאזיגער פרוי, עווענטועל זי געבעטען מיין פאציענט אנצוגעבען מיר דעם נאמען ארויפברענגען צו מיר. ער האט עס אבער נישט געוואלט טון. די לאגע פון א דאקטאר אין אזא פאל איז נישט מקנא צו זיין. פון איין זייט איז ער געבונדען מיט דער דאקטאר־געהיימניש, און וואס ס׳איז אונמעגליך צו פיהרען די מעדיצינישע הילפס־ארבייט. פון דער אנדערער זייט ווידער, ווייס ער, אז אין זיין שטאט געפינט זיך א פערזאן וואס האט שוין פעראומגליקט א סך מענשען, און וואס קען נאך מעהרערע פערזאנען אונגליקליך מאכען, וואס קען דערפיהרען צו א סך פאמיליען־טראגעדיעס און ער קען דערצו גארנישט טון. ער שטייט הילפסלאז. ער געפינט זיך צווישען האמער און קאוואדלע.

נישט זעלטען פאסירט, ווי מיר האבען שוין אויבען בעמערקט. אז דער הארטער שאנקער לאקאליזירט זיך אין אורין־קאנאל, דאס דארף מען בעזונדערס נעהמען אין אכט, מחמת ס׳פאסירען אפט פאלען, אז אזא קראנקער מיינט, אז ער לידט גאר אויף א טריפער, ס׳קען אויך טרעפען,, אז א נישט דערפאהרענער דאקטאר זאל עס אננעהמען פאר א טריפער און ער ווערט געהיילט אלס טריפער קראנקער. נאטירליך ווייזט זיך פריהער, צי שפעטער ארויס דער טעות, אבער די פאסענדסטע צייט אויף אדורכצופיהרען די סיפיליס־קוראציע איז דערווייל געגאנגען לאיבוד.

דער הארטער שאנקער קע זאבער ווי מיר האבען שוין בעהויפטעט, זיך אויך בעווייזען אויף אנדערע שטעלען פון קערפער. די הויט און שליים־הויט פון גאנצען קערפער קען ווערען דער זיץ ארט פון סיפיליטישען שאנקער, ספעציעל אכער אויף די ליפען, צונג, האלז, מאנדלען, פינגער, א.א.וו. זעהר זעלטען בעווייזט זיך דער שאנקער אויף דער סטאפע פון פוס. דער איינציגער פאל פון א שאנקער אויף דעם ארט, איז אין דער מעדיצינישער ליטעראטור בעשריבען דורכן פראפ. בושקע: א וועשין וואס האט געוואשען די וועש פון א סיפיליטישער גאסען־פרוי, האט געריבען מיט די בארוועסע פיס. אויף דער סטאפע פון איין פוס האט די וועשין געהאט אנ׳אפענע וואונד, פון א טשוואק, פון וועלכען זי האט זיך צושטאכען. אויף אזא אופן האט זי בעקומען דעם הארטען שאנקער אויף דער סטאפע פון פוס.

דער נאמען הארטער שאנקער קומט דערפון, וואס אפט, ביים בעריהרען דאס קליינע געשווירעל פיהלט מען א פערהארטונג, דאס איז אבער נישט שטענדיג דער פאל, ווי מיר וועלען עס ווייטער זעהן, עס איז אפהענגיג פון ארט, אויף וועלכען דער הארטער שאנקער געפינט זיך. אזוי למשל, ווען דער שאנקער געפינט זיך אויף די ליפען, פיהלט מען נישט זיין הארטקייט.

—=—

געשיכטע פון יודען אין לאדז

(ענדע פון 8־טע זייט)

טיגער בעפעלקערונג. עס איז אויך אינטערעסאנט, אז אין דער אינדוסטריעלער לאדז, ווייזט די סטאטיסטיק אן אויף 10 פראצענט פון דער קריסטליכער בעפעלקערונג, וועלכע זענען טעטיג אין לאנדווירטשאפט. דערביי דארף מען אבער געדענקען דעם פרט, אז די דאזיגע סטאטיסטיק נעמט, אויסער לאדז נאך ארום 5 ארומיגע געמיינדעס, אויף וועלכע עס פאלט אויס דער גרעסטער טייל לאנדווירטשאפטלער. אין לאדז אליין, האבען זיך — לויט׳ן ראפארט פון לאדזער שטאט־פרעזידענט פון 1860 — מיט לאנדווירטשאפט בעשעפטיגט 110 איינוואוינער פון דער אלטשטאט.

ביי יודען געפינט זיך, אויפ׳ן צווייטען ארט, נאך דער דינערשאפט, — האנדעל. ווייטער געהען די פאסעסיע ־ אייגענטימער און, לסוף — אויפ׳ן פערטען ארט — מלאכה. ביי קריסטען שפילט די מלאכה (מיט׳ן אויסנאהם פון דער מלאכה אין דער טעקסטיל־אינדוסטריע), פערהעלטניסמעסיג, א פיל קלענערע ראל, ווי ביי יודען, דער האנדעל ווידער בעשעפטיגט איינפאך א מינימאלען פראצענט פון זייער אקטיווער בעפעלקערונג. די גרופע־האנדעל איז צווישען דער יודישער בעפעלקערונג, אין רעלאטיווער פערהעלטניש, מיט 20 מאל שטארקער, ווי צווישען דער קריסטליכער בעפעלקערונג. כאראקטעריסטיש איז, וואס ביי דער קריסטליכער בעפעלקערונג איז די גרופע פרייע בערופען און עפענטליכער דינסט צוויי מאל שטארקער רעפרעזענטירט. דער האנדעל, ביי יודען דאגעגען שפילט די דאזיגע גרופע, כמעט קיין שום ראל נישט. די רובריק: הויז־אייגענטימער און קאפיטאליסטען, בעווייזט, אז דער ארט עלעמענט, איז צווישען יודען געווען שטארקער פערטרעטען, ווי צווישען קריסטען.

———

פיניעלע מזיק
גיט לישון

אקלאל, ס'איז שוין אוועק די עירשטע טעיג פּיסיך, כצלמויט אכעט,

צ'אט עפּ'ס גיזעיען דום ביסל בלימויטניקים אין באליט? צאט גיזעיען די פּרעוועןצער שמאנדאקים ווי זיי אנע נישטוצט מיט די מעידן? סאט ווייציק גיפעילט איך זאל זיי שנאדן ס'לעידר. אנ'אנגילויפיניש אביסל! אימעטים זענען זיי גיוועין: די גאס אט מע נישט גיקענט אדאריכגיין. די שיהל איז גיוועין פיל, אין קינעמאטיגראף זענע זיי געוועין פיל. אפיליק אין טיאטער אב איך אכעט נישט גיקריגען קא בלעטל. אימעטים אנע זיי זיך צילײנט: אף דער גלעריע, אף די קשעסלים, אף די בלעקאנען, כאמיך שוין אפיליק גיוואלט אראנכאפן בינאפע אין טיאטער אראן. אב איך גיקריגן א ציפ פין א מיליץ אב איך גיזעיען-גאנץ פּעיטירבורג פאר די אויגן — דום אלץ ציליב די כלאמויטניקים!

העירין, יאטן, וואס נאך איך על ענק פאציילן: צ'וויסיץ דעך, אז איך אב פאנט די ווילקער, פינקט אזוי ווי די קילע — אנ'ארימאן. ווי א סבידישער פארביקאנט — א ידישן ווײבער, נאר איין זאך אט מיער דעיעם פּיסיך גיפאלן. צ'וויסיץ וואעס? די סיידערס!

כ'בין גיוועין אף די סיידערס וואס סאבן גימאכט די פריינען מויצע לעיכים אין טוימכע נארכים, כ'זוג ענק, יאטן, מאט דארט גיגעיבן צי כמאליען אז די זאוויאסעס אבן זעך בא די ארימע לאט נאר אזוי גישטשעינשעט. מיר אליינט אט אכעט גירינען די שלינקע.

צ'וויסיץ ווי נאך איך בין גיוועין? בא די זעלנערם! באם סידער פין די ידישע זעלנערם. אוי, איז דארט גיוועין יורנע. זאנע גיהאקט אף אלע באקצעין. איינער אט מיט די זעלנערם גיזונגט די גודע אין די זעלנערם אבן מיטגיזונגט. דער פרעזוס פין דער קילע רעפ ליבל אט גיזונגט א כאווע. צ'וויסיץ? יערנירעילער אין פילקעווניקעס זענע אכיט גיוועין — דום איינע גיפעלט מיער פין די ווילקער!

כ'וואלט ענק נאך פאציילט מאנסעס, נאר איך צין הינגיריק. גיי איך אהיים בראכן — די מאצים. דערוואל אצין מיר א גיטן יאנטיף און זאצין מיר גיזינט.

אמעריקע—פּוילען
פיהרען אונטערהאנדלונגען

מ'שמועסט אז צווישען אמעריקע און פוילען פיהרען זיך פערהאנדלונגען וועגען א קאמפענסאציע האנדעל. אמעריקע וויל פוילען אוועקגעבען די ברידער אדאמאוויטש אלס אויסטויש פאר די ברידער שטינגאן.

די קשיות פון מיין יונגסטען „פרינץ"
פון גראף קאלי

דער ליכטיגער פסח, דער „זמן חירותנו"
ער איז שוין במעט ווי איננאנצען אוועק,
די טייערע זיסע מעדני־מלכים
עס איז שוין פון זיי נישט געבליבען קיין לעק...

איהר פרעגט מיר: צי בין איך א מלך געוועזען?..
א מלך, רבותי, אויף הונדערט פראצענט.
צו קליין נאר געוועזען איז מיין טעריטאריע
די ארימע שווארצע און קליינע פיער ווענט...

מיין פרינצעל, דער קלענסטער פון מיינע באנדיטען
ער האט מיר געפרעגט אויך די קשיות די פיער,
אוי קשיות, רבותי, בעהיט זאל מען ווערען!
איך האב מיך פאר שרעק נישט געגעבען קיין ריהר...

עס כאפט מיך נאך איצטער א געוואלדיגער שוידער
ווען איך גיב זיך די קשיות אצינד א דערמאן:

פארוואס—זאגט ער—האט מיר געבוירען גראף קאלי?
און ס'איז נישט מיין טאטע ר' אשר'ל קאן?...

יא, וואס בין איך שולדיג, וואס ביסט א שלימזל?
און קריגסט א פאר גראשען פאר גראמען א שורה
פארוואס שרייבסטו בעסער נישט אונטער קיין וועקסלען
וואס ארבייטסט נישט בעסער קיין מאנופאקטורע?..

פארוואס ביזטו טאטע, נארנישט קיין בריה
און קענסט נישט קיין בעסער פרנסה געפינען
און שפילסטו שוין ענדליך אמאל אויף לאטעריע
דאן טוט נאר די מאמע די מאמע געווינען..

און דאס איז דער קלענסטער פון מיינע באנדיטען
מיין יונגסטער מוזיניק... א צוציק נאר בלויז,
פערשטעהט דאך, רבותי, אליין אדרבא,
די עלטערע פרינצען, ווי זעהען שוין אויס?...

עדען און סטאלין
פאליטישע פליאטקעס

דער ענגלישער מיניסטער עדען בעת זיין וויזיט אין מאסקווע, האט געפרעגט סטאלינען:

— הער קאמיסאר, וואס ציהט איך איינענטליך צו פראנקרייך?

— די שעהנקייט פון איהרע בעהאלטענע אוצרות — האט סטאלין געענטפערט.

א שענער חכם פון אנ-ענדעקישען „גאון"
שמועס אין היגען שטאט ראט

אין שטאט־ראט דערצעהלט דער היגער ענדעקישער „גאון" אזא מעשה:

— די נאכט האט זיך מיר גע'חלומ'ט, אז מיר, ענדעקעס, האבען איבערגענומען די מאכט אין פוילען, איך בין געווארען פרעזידענט. קאפּטשינסקי איז געווארען פרעזעס פון מיניסטארען ראט. די איבעריגע קאלעגען זענען אלע געווארען מיניסטארען. וואס זאגט איהר צו דעם חלום?

דערויף האט איינער פון די סאציאליסטישע ראטמענער געענטפערט:

— פאניע ראדני, איהר האט געמאכט א פעהלער, וואס איהר האט זיך איבערגעוועקט. ווען איהר וועקט איך נישט איבער וואלט איהר געקענט בלייבען ביי דעם שעהנעם חלום.

א גוט גערעטעניש
שמועס איז די האלעס

— ווי מיינט איהר, ר' יונה, וועט היי־יאהר זיין א גוט גערעטעניש?

— זעהר גוט.

— אויף וואס למשל?

— אויף פאדאטקעס.

— פארוואס גראד אויף פאדאטקעס?

— ווייל זיי וואקסען זומער און ווינטער. בייטאג און ביינאכט — זיי האלטען כסדר אין איין וואקסען.

דער „קייסער" סאמבערג אין לאדז
ער איז פונקט אזוי ווי וויין

אין לאדז שפילט איצט דער „קייסער" פון די יודישע ארטיסטען — סאמבערג. צוזאמען מיט פרוי שושנה און מארים לאמפע.

די ארטיסטען האבען לכבוד דעם „קייסער" געמאכט א ביבקעלע.

זאגט פרוי שושנה: חבר סאמבערג, לאמיר טרינקען לחיים.

— איך טרינק נישט קיין וויין, האט סאמבערג געענטפערט. איך בין אליין אזוי ווי וויין: וואס עלטער אלץ בעסער און... קרעפטיגער!...

א חול-המועדניק
מיט 2 פאר הויזען

צו א היגען יוד איז געקומען אויף חול המועד זיינער א קרוב פון דער פראווינץ. דער חול־המועד'ניק האט געטראגען א נייעם ברוינעם אנצוג. זאגט צו איהם דער לאדזער קרוב:

— זרח, דו געהסט דאך אין אזא שעהנעם אנצוג, וויפיל האסטו בעצאהלט שניידער־געלד?

— 40 זלאטעס, מיט 2 פאר הויזען.

— האסט 2 פאר הויזען?

—יא. דער שניידער האט מיר געמאכט 2 פאר הויזען. נאר ס'טוט מיר באנג, א סך מאל איז מיר צו ווארעם אין די פיס — האט דער פראווינצער געענטפערט.

א צופרידענע מינע

אין פאטאגראפיע - אטעליר „פאלאניא" (אויף גדאנסקא 31) קומט פאר פסח אריין א מאן מיט א פרוי זיך מאכען א „זדיענטשע". נאך דעם ווי דער פאטאגראפיסט גוטערמאן האט זיי שוין געהאט בעזעצט זאגט דער פאטאגראפיסט:

— פאניע, מאכט א צופרידענע מינע!

— א צופרידענע מינע? ווי אזוי? ס'גרויסע געווינס איז מיר ארויס? — האט דער יוד געפרעגט.

— שלמה, נעהם דיר אין זינען אריין אז דו האסט שוין פסח צו מאכען — האט איהם די פרוי געגעבען אנ'עצה.

הומאר ● סאטירע ●

דער קונדס

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 95
דינסטאג, דעם 23 אפריל 1935

לכבוד פסח

ווען יודען טאנצען...

יודען: א מחיה דער פריהלינג! מ'דארף שוין נישט קיין קויהלען, קיין פעלצען, קיין שויבען ביי די פענסטער — לאמיר טאנצען יודען!...

דער מאָדערנער „חד-גדיא“

צו זינגען מיט׳ן ניגון

שיקט מען אין מאַגיסטראַט
ראַטמענער אַריין,
ראַטמענער אַריין,
צו ערלעדיגען שטעטישע אינטערעסען,
צו ערלעדיגען שטעטישע אינטערעסען,
וואַרפט מען זיך מיט טינטערס און גלעזער
מען רייסט זיך ביי די נעזער,
און איבריגען מעג מען פערגעסען.
און איבריגען מעג מען פערגעסען.

שיקען פעלקער

דעלעגאַטען אין דער ליגע אַריין,
דעלעגאַטען אין דער ליגע אַריין,
צו ברענגען שלום אויף דער וועלט,
צו ברענגען שלום אויף דער וועלט,
פאָהרען זיי אַהין און פאָהרען אַהער,
און די מלוכות שאַרפען ס׳געוועהר,
דער שלום איז איינגעשטעלט.
דער שלום איז איינגעשטעלט.

ש. רעלעס.

חמץ צו פערברענען

(פערשפעטיגטער ערב-פסח-עפּיגראַם)

אַ קאַכלעפעל וואָס האָט ליב
אין די טעפּ אַריינצוקריכען
האָט ליב דאָרט צו מישען,
ווי מען טוט איהם נישט זוכען.
פון אַ פלעדערוויש אַ שלימזל,
אַ טויגעניש, אַ פרייער,
זענען געפּאַסטע,
ביידע אויפן פייער.

ש. רעלעס.

אַ לעקציע פאַר נאַיווע בחורים

ווען דו גערהסט מיט אַ מיידעל רעד נישט פון שרייבערס און פילאָזאָפען,

דען דו האָסט ביי איהר מיין פריינד, גאָרנישט דערמיט געטראָפען.

אויך מיין פריינד, נישט רעד מיט איהר פון פּלאַנעטען און פון שטערען.

דען דו פערלירסט אומזיסט די צייט — זי וויל דאָס גאָר נישט הערען.

ווילסט רעדען פריינד, מיט איהר, וואָס זאָל איהר רייצען און געפעלען,

רעד מיט איהר קורץ און שאַרף — אַז דו ווילסט מיט איהר אַ חופּה שטעלען.

ש. רעלעס.

אַ בריוועל צו אַ לאָדזער ראַטמאַן

צו זיין ווייב די ראַטמאַנאָווא

ליבע פרוי נעכע!

דו פערלאַנגסט איך זאָל דיר שרייבען ווי עס געהט אויס דאָ אין לאָדזער מאַגיסטראַט.?

איך קען דיר שרייבען אַז די בענקלעך פליהען, די גלעזער קנאַלען און די געשרייען און קריגערייען הערען גאָרנישט אויף.

בקיצור, ווי זאָל איך דיר אָפּשילדערן — פונקט אַזוי ווי ביי דיר אינדערהיים.

פון מיר דיין מאַן, וואָס ווינשט זיך צו זעהען מיט דיר געזונדערהייט

שלמהלע דער ראַטמאַן.

ווייץ, ווייב און געזאַנג

פון ב. קאַוונער

ווען אונזערע גרויסע דיכטער און שרייבער האָבען געשריבען אין לידער און פּראָזע וועגען ווייץ, ווייב און געזאַנג, האָבען זיי זיכער נישט אין זינען געהאַט מיך, נישט מיינע פריינד. זיי האָבען אין זינען געהאַט די רייכע, די הוליאַקעס, די גילדערנע יוגענד.

די גרויסע מיליאָנערען און נאָך גרעסערע אויסברענגערס און שאַרלאַטאַנעס.

אַ נאַשבראַט, אונזערער אַ מענש, אַן אַרבייטער עפּיס, קען זיך אַזאַ לוקסוס נישט פערגינען.

ווייץ, ווייב און געזאַנג איז פערבונדען מיט אַ סך געלד, מיט שווערע אוצרות.

וואָס אַ שעהן ווייבעל קען אַרויסשלעפּען געלד ביי אַ רייכען שאַרלאַטאַן אין איין נאַכט, פערדינט עס נישט אַן אַרבייטער אין אַ יאָהר צייט.

איך אַליין קען אַזאַ שאַרלאַטאַן. זיין נאָמען איז דאָ נישט וויכטיג. זאָל זיין, אַז ער הייסט הער טרעלבוך, האָט אַזאַ ווייבעל פון די ווייבלעך איהם אָפּגעקאָסט נישט ווייניגער ווי 15 הונדערט זלאָטים אין איין אָוונער: ער האָט איהר געגעבען אַ רינג פאַר טויזענד זלאָטעס און פינף הונדערט זלאָטעס גלאַט אַזוי, פאַר איהר שעהנעם פּנים און פאַר איהר גרויסען יחוס...

הקיצור, ווייץ ווייב און געזאַנג איז זעהר אַ טייערער ביסען פאַר אַ נאַש-בראַט.

איצטער, אַז איהר זייט שוין מעהר-ווינציגער בעקאַנט מיט דעם סאָרט פערגעניגען, וועל איך צו-קומען צום עיקר. איך וועל באַלד בעווייזען, אַז אַן אָרימאַן קען אויך אַמאָל מיטמאַכען אַזאַ פערגעניגען און דוקא אָהן געלד.

דאָס איז שוין, פערשטעהט זיך, אַ מזל-זאַך. נישט יעדער אָרימאַן איז געבענשט פון גאָט מיט אַזאַ גליק.

און דער אַנהויב איז געווען אין אַ פּשוט׳ן שבת אָוונט, מיט אַ וואָך צוריי צוריק: איך געה זיך מיר אַזוי אין גאַס, געה איך מיר, בעגעגענט מיך מיין ברודער, אַ שטיקעל לעבע-יונג, אַ ליבהאָבער פון אַ גוט גלעזעל ווייץ. זאָגט ער צו מיר: „קום אַריין אין אַ באַר טרינקען אַ גלעזעל ווייץ. ווייץ, זאָגט ער, מאַכט פערגעסען אין אַלע צרות, אַלע זאָרגען“.

פאָלג איך מיין ברודער און איך געה אַריין מיט איהם און מיר האָבען, אָט אַזוי פּאַמעליך, אויסגעלעדיגט אַ פולע פלאַש ווייץ.

עס האָט זיך מיר באַלד פערדרעהט דער קאָפּ און איך האָב זיך גענומען וויגען הין און צוריק ווי אַ זאַנג פון ווינט. די פיס האָבען זיך גענומען פּלאָנ-טערן, און איך האָב זיך מיטגעפּלאָנטערט מיט די פיס צוזאַמען. די גאַנצע שטאָט האָט אויסגעזעהן אין מיינע אויגען ווי אַ קאַרוסעל; אַלץ האָט זיך געדרעהט פאַר מיר.

אין אַזאַ צושטאַנד האָב איך זיך אַהיימגעשלעפּט. דער זייגער איז שוין געווען צוויי נאָך האַלבע נאַכט, און מיין פרוי עטע, אַ געזונד אין איהר, האָט נאָך נישט געשלאָפען: זי האָט, הייסט עס, געוואַרט אויף מיר...

זי האָט נישט געוואָלט געהן שלאָפען אָהן מיר. זי ליבט מיך זעהר... איהר ליבע צו מיר האָט נישט קיין גרעניץ, ווי אַ שטייגער די ליבע, וואָס מיר יו-דען האָבען צו היטלער׳ן.

האָט מיך מיין ווייב, אַ געזונד אויף איהר מאַן, אויפגענומען מיט אָפענע הענט און, און דער עיקר — מיט אַן׳אָפען מויל.

„זאָג מיר נאָר, גרויסער פערדינער מיינער, וואו ביזטו דאָס געווען ביז אַהער? ווייסטו, אַז דער זייגער איז שוין צוויי? און ווער האָט דיך אָנגעשכורט?

און וואו האָסטו גענומען געלד צו שכור׳ן? און ווי פּאַסט עס פאַר דיר? און זעה ס׳אַרא פּנים דו האָסט... עס איז דאָך אַ שאַנדע פאַר מענשען. וואָס וועלען מענשען זאָגען? מענשען וועלען זאָגען, אַז מן הסתם האָט ער אַ שלעכט ווייב, אַ מרשעת, אַ יאַ-דעניצע, אַ יענטע; האָט ער זיך פאַר גרויס צער גענומען צום טרינקען. אַ קליינינקייט אַ שלעכט ווייב! אָט אַזוי וועלען מענשען זאָגען“.

און איהר מויל האָט זיך נישט פערמאַכט אויף איין סעקונדע. דער זייגער איז שוין געווען דריי און מיין ווייב׳ס מויל האָט נאָך אַלץ געאַרבייט; איהר פּיסקעל האָט געפּיסקעלט און געציגנעלט און גע-גלעקעלט... און דער סוף איז געווען, אַז זי האָט מיר געוואָרפען אַ שטיינערנע פיגור... אַ גליק הערט איהר, וואָס מיין ווייב איז אַ שלעכטע טרעפערקע. ווען זי טרעפט מיר מיט דער פיגור, בין איך אַ פערטיגער בר-מינן.

די פיגור איז געווען פון ד״ר הערצל. 30 זלאָ-טים האָב איך בעצאָהלט פאַר איהר מיט אַ יאָהר צו-ריק.

מיינע טענות, אַז מיין ברודער יחיאל האָט מיך מכבד געווען, איז קיין טענה נישט געווען ביי איהר.

„יחיאל“ — האָט זי געזאָגט, — „האָט דיך נישט געשלעפּט מיט פּאָליציי. אַז מען וויל נישט געהן געהט מען נישט!“...

ערשט אַרום פיר אַ זייגער האָט מיין ווייב פער-מאַכט איהר „מעגאַפאָן“ און מיר האָבען איינגע-שלאָפען. דאָס הייסט, איך נישט, נאָר זי.

אַרום זיבען אַ זייגער אין דער פריה האָבען זיך גענומען הערען קולות פון דער גאַס; די קוילען-לייט די מילך-לייט און אַלערליי הענדלער און הענד-לערקעס.

[illegible]
יודישען קאָך; אין אַ הויז, וואו עס וואוינען אַרום נייינציג פאַמיליעס. דאָס מיינט, מיט קינדער, אַרום פינף הונדערט נפשות. איז, הינטער מיינע פענסטער זעהר לעבעדיג. הינט און קעץ און מייז פערמאַגט אונזער אָרימע גאַס אַ סך מעהר ווי די רייכע גאַסען.

שבת הגדול און קורצער פרייטאָג

שבת הגדול: איהר האָט געהערט, פאַניע קור-צער פרייטאָג, פון דער שטייער-אַמנעסטיע?

קורצער פרייטאָג: וואָס איז דאָס פאַר אַ אַמ-נעסטיע?

קורצער פרייטאָג: אַ זנישקע פון דעם דראַטעק צום דראַטעק פון פּאַטעק מיעשקאַניאָווע.

הקיצור, פונקט זיבען אַ זייגער אין דער פריה האָט זיך געלאָזט הערען פון דער צווייטער טיר פון מיר אַ חזן; ער האָט זיך צוזונגען הויך, אויף אַ קול — ווי ער וואָלט קיין צייט נישט געהאַט צו זינגען שפּעטער. ער האָט זיך געציקעלט, געדרייט זיין שטימע ווי מען דרעהט אַ פּאה... אָט איז ער געווען אויבען און אָט אונטען און אָט אין דערמיט.

און דוקא איינער אַליין, אָהן אַרויסהעלפער, אָהן משוררים. זיין ווייב האָט איהם געשאָלטען און מיין ווייב האָט איהם געשאָלטען און די אַנדערע שכנים האָבען אויך נישט געשוויגען, אָבער דער חזן האָט זיך געטאָן זיינס; ער האָט געזונגען. דער חזן האָט זיך ערשט געהאַט בעזעצט אין דעם הויז, ער האָט אַזוי אויסגעזונגען אַלע תפילות פון שבת און יום-טוב און אפילו אַ שטיקעל פון יום-כפור. דאַכט זיך, אַז דאָס איז געווען: „הנשמה לך והגוף שלך“... אַזוי דאַכט זיך מיר; מחמת ער האָט געוויינט...

ווען דער חזן איז פערטיג געוואָרען, האָב איך זיך פערטראַכט, און אַז מען פערטראַכט זיך, טראַכט מען אַזוי לאַנג ביז מען דערמאָנט זיך וואָס מען האָט אַמאָל, מיט יאָהרען צוריק, געלייענט.

האָב איך זיך טאַקע דערמאָנט, אַז איך האָב אַמאָל געלייענט אַ ליד פון אַ בעריהמטען פּאָעט: „ווייץ, ווייב און געזאַנג“. אַזוי האָט עס געהייסען, דאָס ליד. דאָרט רעדט זיך וועגען רייכע שאַרלאַ-טאַנעס, וועגען גרויסע אויסברענגערס, אָבער נישט וועגען אַזעלכע קבצנים ווי איך.

און דאָך האָב איך, אַן׳אָרימאַן, אַ דלות בן-דלות, אויך פערזוכט איין מאָל אין מיין לעבען דעם טעם פון ווייץ, ווייב און געזאַנג:

פריהער האָט מיר מיין ברודער יחיאל מכבד גע-ווען מיט אַ פּאָר גלעזלעך רומענישען ווייץ; שפּע-טער האָט מיך אויפגענומען מיט ביידע הענט מיין ווייב, און דערנאָך האָט דער חזן געזונגען....

הייסט עס, אַז איך האָב גענאָסען פון ווייץ, ווייב און געזאַנג...

אַבי מען זאָגט: אַז דער אָרימאַן האָט נישט קיין מזל!

אָנפראַגעס צום „קונדס“

גאַנצע טעג בעקום איך דעם „פּלאַץ“, פיהר צו-זאַמען אַ וואַנד מיט אַ וואַנד, דערנאָך לאָזט זיך אויס פון אַלעם אַ בוידעם. צי קען איך מיך איינשרייבען אין ווירטסלייט-פעראיין אַלס אַביוואַטעל פון הייזער?

אַ לאָדזער מעקלער.

— איך בין אַ בוכהאַלטער און האָב אַ הויקער. צי קען איך פערלאַנגען פּענסיע אַלס טאָפּעל-טער בוכהאַלטער?

איך בין געוועזען אַ פּראָפעסיאָנעלער כלה-שויער און האָב אומעטום געכאַפּט אין מויל אַריין, יעצט זענען די מחותנים דערגאַנגען די „קונץ“, און מען לאָזט מיך מעהר אין ערגעץ נישט אַריין. צי קען איך פערלאַנגען שטיצע אַלס אַרבייטסלאָזער כלה-שויער?

מיין באַלעבאָס, וואו איך וואוין אַלס סובלאָקאַ-טאָר איז געפאָהרען אויף פּסח צום רבין — צי קען איך דערווייל זיין שני למלך?

אַ „נאַפּאָד“

— וואָס זעהט איהר עפּעס אַזוי שלעכט אויס?
— כ׳האָב געהאַט אַ נאַפּאַר.
— ?
— אַ בעל חוב איז אויף מיר אָנגעפאַלען.

ש. רעלעס.

ער קען נישט פערשטעהן

געשפּרעך צווישען „אַכמאַריא“-געכט

— וואָס טענהט אייער ווייב, אַז איהר קומט אַזוי שפּעט אַהיים?
— איך בין דאָך נאָך אַ בחור.
איך פערשטעה— נישט. אויב איהר זענט נאָך אַ בחור טאָ צו וואָס דאַרפט איהר אַזוי שפּעט אַ-היימקומען?

פון באַלוט

פּאָטער: צ׳ווייסט נישט? כ׳האָב אָנידערגעשטעלט עטליכע קרישעלעך צו בדיקת חמץ, ווי זענען זיי אַהינגעקומען?

קינד: איך ווייס, מאַמעשי, פּעסעלע האָט זיי אויפגעגעסען.

רעלעס.

קאַלט געוועהר

קינד: טאַטעשי, וואָס איז דאָס היים געוועהר?
פּאָטער: דאָס איז אַזוינס וואָס שיסט מיט פייער און הרגעט מענשען.
קינד: און וואָס איז קאַלט געוועהר?
פּאָטער: דאָס מיין קינד, איז אַ וועקסעל.

דאָס איז אַ פּשיאַטשעל!

ער: איך ליב איהן מיטן גאַנצען פייער פון מיין נשמה.

זי: וואָס רעדען זי: זי זענען דאָך מיין מאַנ׳ס בעסטער פּשיאַטשעל?

ער: טאַקע, טאַקע דערפאַר וויל איך איהן גליק-ליך מאַכען.

רעלעס.

רוימט דער מאָס

קליענט: זעהט נאָר, פּאַניע שניידער, איהר האָט דאָך מיר פערקירצט די ערמעל.

שניידער: איך בין נישט שולדיג. ווען איך האָב איך גענומען די מאָס זענט איהר נאָך נישט געווען קיין כלל-טוער.

ש. רעלעס.

בענעלעס חכמות...

די לאָדזער ענדעקעס מוזען אַ פּנים שטאַרק ליי-דען אויפן קאָפּ.
— פון וואַנען נעמסטו דאָס?
— ווייל זיי אַלע בענוצען זיך צו יעדער צייט מיט „קאָוואַלסקינאַ“ ...

די לאָדזער ווירטסלייט זענען פּטור פון רייבען כריין אויף פּסח. ווייל זיי רייבען כריין מיט זייערע לאָקאַטאָרען אַ גאַנץ יאָהר.

אַנ׳אָרימאַן ביי וועמען עס איז אין שטוב נישט אַריינגעקומען אַ לעבעל ברויט 4 וואָכען פאַר פּסח איז פּטור פון ביעור חמץ...

קיילע און ביילע

— זי ווייסען, קיילע, אין אויסלאַנד האָבען פּראָ-פעסאָרען ערפונדען אַ מיטעל וואָס דערלייכטערט פרויען ס׳טראָגען.

—אויך מיר אַ טובה, זאָלען זיי ליבער העלפען טראָגען!.

צוליב אַנ׳אויג

שמועס צווישען דיירים־מיידלעך

— וואָס זענען זי עפּעס אוועקגעגאַנגען פון דער שטעל?
— צוליב אַנ׳אויג.
— ?
— דער הער האָט אויף מיר געוואָרפען אַנ׳אויג.

אויף אַ בילדער-אויסשטעלונג

אַ שמועס צווישען מאַן און ווייב

— זעהסט מאַשאַ, דאָס בילד האָט דער מאַלער געמאָלט גאַנצע דריי יאָהר. און ס׳איז נישט דאָ דערויף קיין אַמאַטאָר.

— וואָס איז ס׳וואונדער? אונזערע טעכטער מאָ-לען זיך שוין 20 יאָהר און ס׳זענען אויף זיי קיין אַ-מאַטאָרען נישטאָ.

אַ שעהן לעבען!

זאָגט אַ יודענע:

— ענדליך וועל איך פון איצט אָן קענען פיה-רען אַ שעהן רוהיג לעבען. מיין טאָכטער איז גע-וואָרען אַ פּאַרטענצערין. מיין זוהן איז אוועק מיט זיין בעל הביתטע און מיין מאַן איז געשטאָרבען.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: טרייטעל, איך געה איינמאָהנען אַ חוב.
טרייטעל: זאָל דיר פייטעל גאָט העלפען, זאָלסט זיין מצליח און געזונדערהייט צוריקקומען.

רעלעס.

טעאטער פילהארמאניע נארוטאוויטשא 20

שטורמישער ערפאלג
א איבעראשענדע
סענסאציע!
גאנץ לאדז ענטציקט!

מ. לאמפע

ר. שושנה

א. סאמבערג

3 וועלט - בעריהמטע
סטארען!
איבעראשענדע אויסשטאטונג!
הארציגע מוזיק!
נייעס! איבער נייעס!

ווייטערע גאסטשפילען פון די ליבלינגע
ר. שושנה, מ. לאמפע, א. סאמבערג
מיט זייער אנסאמבל

היינט דינסטאג	מיטוואך 24.4	מיטוואך	מיטוואך	דאנערשטאג 25.4	דאנערשט.	דאנערשט.
9.15 אווענט דער לעצטער שלאגער באשקע אין 10 בילדער מיט פראלאג און עפילאג פון רוזשא יאקובאוויטש רעזשי מ. לאמפע מוזיק בייגעלמאן	פריה-מארגען 12.30 אנפאנג באשקע	בייטאג 4.30 אנפאנג מ. סאמבערגס אויפפיהרונג דער פרשאלטענער פון ז. ביאלע, אין 3 אקטען	אווענט 9.15 אנפאנג באשקע	פריה-מארגען 12.30 אנפאנג א. סאמבערגס אויפפיהרונג מאטקע גנב פון שלום אש אין 3 אקטען מיט א פראלאג.	בייטאג 4.30 אנפאנג באשקע	אווענט 9.15 אנפאנג באשקע

אין די פארשטעלונגען נעהמען אנטייל לויט א.ב. פרויען: אמזעל נ., גאטליב ה., ליורא פ., רובינא ד., שושנה ר. שטיין ר. מענער: אמזעל וו., טופמאן י., לאמפע מ., סאמבערג א. שאדראווסקי י. שטיין ר. און די 12-יעהריגע לאהלע אמזעל.
אימפרעסאריא: א. אבראמאוו.
פערשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה. שטיבעל.

פרייזען פון די פריהמארגענס פון 54 גר.
ביילעטען: בייטאג 70 "
בייגאכט 80 "

בילעטען א גאנצען טאג אין קאסע פון טעאטער.

אלגעמיינע פערזאמלונג
פון יודישען בלעכער און דעקער-צעך

זונטאג איז פארגעקומען די יעהרליכע אלגע-מיינע פערזאמלונג פון בלעכער און דעקער-צעך אויף זאוואדזקא 4.

נאכ׳ן אפגעבען דעם בעריכט און אויסדריקען צוטרוי דער אפטרעטענדער פערוואלטונג זענען פארגעקומען וואהלען, וועלכע האבען געגעבען פאל-גענדע רעזולטאטען, אלס סטארשי איז געוועהלט געווארען ה׳ משה חיים סענדעראוויטש, פאד-סטארשי — אבע רובינאוויטש.

פערוואלטונג: י. בייגעלמאן, י. ש. גראסמאן, מ. פרינץ, ח. גאלדמאן, מ. וו. קלאסנער, ד. ראזענ-זאפט. קאנדידאטען: י. דעסאו, מ. כאינאווסקי, א. סטראוטשינסקי. רעוויזיאנס-קאמיסיע: ח. גאלד-בערג, י. דעסאו, י. גראסבערג, שיעדס-געריכט: מ. ח. סענדעראוויטש, א. רובינאוויטש, ה. לענ-טשיצקי, י. בייגעלמאן, י. ש. גראסמאן, ה. גאלד-מאן.

אלגעמיינע פערזאמלונג פון טארג און מארק פאהרער
ביים צענטראלען קליינהענדלער-פעראיין

אונטער׳ן פארזיץ פון ה׳ אברהם גייסל איז פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון מארק און טארג-פאהרער ביים צענטראלען קליינהענדלער פעראיין, פאמארסקא 15.

ס׳איז אויסגעוועהלט געווארען פאלגענדע פער-וואלטונג: משה לאופער, הערש יאקובאוויטש, אברהם גייסל, יעקב ווינטער, אברהם ליבערמאן, לעכמאן, לייבוש פריש, יעקב מארינע און משה קאמשטיק.

קאנדידאטען: גאסטמאן מאטיש, מראזאוויטש און פליישער.

רעווידיר-קאמיסיע: זאקהיים, בידערמאן, דא-ווידאוויטש, ראזענבערג.

פרץ-אווענד אין „זש.ט.ק."
מיט דעם אנטייל פון דיכטער א. מאנגער

דאנערשטאג, דעם 25-טען ה. ח. 9 אווענד וועט אין לאקאל פון דער יודישער געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט פארקומען א׳אווענד, געווידמעט דער יאהרצייט פון י. ל. פרץ.

א רעפעראט א. ד. ט. „פרץ׳ס אויגען" וועט לייענען דער בעקאנטער דיכטער און ווארט-קינסט-לער איציק מאנגער, וועלכער האט זיך מיט זיינע גייסטרייכע רעפעראטען קונה שם געווען אין אונ-זער שטאט.

נאך דעם רעפעראט וועט רעציטירען פון פרץ׳ס שאפען די בעקאנטע רעציטאטארין פרל. מ. קאן.

עס איז צו האפען, אז דער אווענד וועט דער-וועקען דעם געוואונשענעם אינטערעס און אז ער וועט צאהלרייך בעזוכט ווערען.

געשאפען א פאטראנאט
פאר די רעליגיעזע קיבוצים אין לאדז

נעכטען איז אין לאקאל פון צענטער. סוחרים-פעראיין (פעטריקאווער 10) פארגעקומען א בע-ראטונג וועגען שאפען א פאטראנאט אויף צו קאארדינירען די ארבייט פון די אגודיסטישע הכשרות. ווי בעוואוסט עגזיסטירען אין לאדז דריי הכשרה-קיבוצים פון דער „אגודה", אין וועלכע ס׳געפונען זיך אנ׳ערך 300 הכשריסטען.

די בעראטונג איז געעפענט געווארען פון ד״ר שלאסער. דעם פארזיץ האט געפיהרט דער וויצע-פרעזעס פון קהלה-ראט, פישעל ליבערמאן.

מיט א גרעסערען רעפעראט וועגען די אויפ-גאבען פון די רעליגיעזע חלוצים, איז ארויסגע-טרעטען ד״ר קלאסער. דער רעדנער שילדערט די שווערע בעדינגונגען פון דעם רעליגיעזען חלוץ. זיי וואוינען אין שאפעס אהן ליכט און אהן לופט און גראד די רעליגיעזע יודען מיידען אויס צו בעשעפטיגען די רעליגיעזע יודישע חלוצים. די בעראטונג איז גערופען געווארען, זאגט ד״ר שלאסער, צו שאפען א פאטראנאט וועמענס אויפ-גאבע ס׳זאל זיין צו קאארדינירען די ארבייט פון די אגודיסטישע הכשרות. ווירקען אויף פאב-ריקאנטען צו געבען בעשעפטיגונג רעליגיעזע חלו-צים א. ד. גל.

אין דעם זעלבען זין רעדט אדוו. ווייכמאן. דער רעליגיעזער חלוץ מוז בעקומען א תיקון. די אויפגאבע פון פאטראנאט איז, אז דער קבוץ זאל פאר דעם רעליגיעזען חלוץ ווערען זיין היים, וואו ער וועט בעקומען א פאכמענישע אויסביל-דונג און זאל אויך בעקומען זיינע גייסטיגע הצ-טרכות. אדוו. רייכמאן רופט אונטערצושטיצען די רעליגיעזע יודישע קיבוצים.

רעד. פרידענזאן ענטוויקעלט דעם פראגראם פון די רעליגיעזע קיבוצים. ביז איצט האט מען געהאלטען, אז הכשרה איז א גזרה. מיר זעהען אבער, אז ס׳איז נישט אזוי. אונז קומט אויס אין ארץ-ישראל צו קעמפען מיט א פייער מאכט, וואס האט איהר השפעה אויף אלע עפענטליכע אינסטיטוציעס אין לאנד.. עס וואלט דערום , זאגט רעד. פרידענזאן, געווען א פערברעך, מ׳זאל ארויסשיקען די יוגענד נישט צוגעגרייט צום ארץ-ישראל-לעבען. דער רעדנער רופט דערום צו שא-פען דעם פראיעקטירטען פאטראנאט.

נאך דעם ווי ס׳רעדען נאך די ה״ה: פרעזעס ליבערמאן, ד״ר שלאסער, אדוו. רייכמאן, רעד. פרידענזאן, גירענבערג, קאנטעראוויטש, און גע זונדהייט, טראגט הרב הערצל הארצשטארק ארייו א פארשלאג, אז דער פאטראנט זאל זיך ווענדען צום ראבינאט, ארויסצוגעבען אנ׳אויפרוף צו די יודישע פאבריקאנטען און סוחרים.

צום סוף ווערט געוועהלט א פאטראנאט. אין זעם ניי-געוועהלטען פאטראנאט וועט יעדער פון די דריי אגודיסטישע קיבוצים דעלעגירען צו איין פערטרעטער.

דערמיט האט פרעזעס ליבערמאן ערקלעהרט די בעראטונג פאר געשלאסען.

Dr. med. H.LUBICZ
פאר הויט. ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 141-32.
עמפפאנגס-שעה׳ן 8-10. 12-2 און 5-8 אווענד
זונטאג פון 9-11 בייטאג און יום-טוב פון 9-1.
פאר דאמען — בעזונדערער ווארטע-זאל.

אויספלוגע קיין פאלעסטינע
פון 630.— זל. אן
ארגאניזירט:
„ארביס" פיעטריקאווער 18, טעל. 33-249

ר. איזראעל
דער משומדים
סענסאצ. שפאנענדער ראמאן פון היינטיגען יודישען לעבען

4)

סטעפאן איז געווען אזוי צומישט און דעזאר-יענטירט, אז ער האט נישט געוואוסט וואס ער זאל אנהויבען צו טון, אידא איז נישט געווען, אליין איז זי זיכער נישט אוועק, אויף דעם האט געוויזען איהר היסטעריש געשריי, בעת ס׳איז געווען פינ-סטער, קיין טומעל האט ער אויך נישט געוואלט מאכען צוליב פאלשע חרפה אדער צוליב נישט דרייסטקייט.

אין זאל האט מען זיך אויך נישט אריענטירט אויב ס׳איז עפיס פארגעקומען און דער באנקעט איז ווייטער געפיהרט געווארען, הגם די שטימונג איז קאליע געווארען צוליב דעם פאל פון דער פינסטערניש, וועלכע האט געדויערט עטליכע מינוט.

סטעפאן האט זיך האסטיג אויפגעשטעלט פון ארט און איז ארויס פון זאל ער האט זיך נישט אומגעקוקט אפילו אויף זיינע נאהענטסטע בע-קאנטע, וועלכע האבען איהם געפרעגט וואוהין ער לויפט, סטעפאן האט גענומען זיין מאנטעל און איז ארויס אין גאס, דער רעגען האט נאך נישט אויפגעהערט, הגם ער איז שוואכער גע-ווארען ווי ער איז געווען, סטעפאן האט נישט געלעגט קיין אכט דערויף, איז געשטאנען ,היג-טער דעם רעגען און זיך אומגעקוקט אויף אלע זייטען גאס איז געווען כמעט אינגאנצען פוסט, בלויז פערשפעטיגטע דורכגעהער האבען זיך גע-איילט וואס שנעלער אדורכצומאכען דעם וועג. אינגאנצען אהן אייגענעם ווילען און בעוואוסטזיין איז סטעפאן אוועקגעלאפען צו אידא אין דער וואוינונג, הגם ער האט שוין איצט געוואוסט אז ער וועט זי דארט נישט טרעפען. סטעפאן האט געוואלט כאטש בערוהיגען זיין געוויסען דערמיט וואס ער וועט זי זוכען אינדערהיים און אליין זיך איבערצייגען, אז זי איז נישטא, ער האט פיבער האפט אנגעקלונגען ביים טויער, דער וועכטער האט איהם גוט געקענט און איהם פריי אדורכגע-לאזען, ער איז שנעל צוגעלאפען צו דער טיר פון אידאס צימער, אנגעדריקט די קליאמקע און געווען זיכער, אז זי איז צוגעשלאסען, צו זיין גרעסטער איבעראשונג האט זיך די טיר געעפענט און סטעפאן איז אזוי ווי ארייגעפאלען אין צימער אריין, ער האט שנעל געמאכט ליכטיג און זיך ארום געקוקט אין אלע זייטען, אין שטוב איז קיינער נישט געווען, קיין שום אומארדנונג האט מען אויך נישט בעמערקט, אלץ האט זיך געפונען אויף די בעשטימטע ערטער, אפילו די בלומען זענען געשטאנען אויפ׳ן טיש אין פרישען וואסער, די שאנק איז געווען פערשלאסען און בכלל איז אלץ געווען אין ארדנונג אזוי אז ס׳איז נישט געווען קיין שום חשד דערויף, אז דא אין צימער האט עפיס געזאלט פארקומען.

— אידא איז נישט געווען אינדערהיים נאכדעם ווי זי איז ארויס פון זאל, האט סטעפאן געטראכט, דאס איז זיכער, אבער פארוואס איז די טיר אפען. זאל אידא האבען פערגעסען צוצושליסען די טיר פון איהר וואוינונג? אין דעם איז אויך געווען שווער צו גלויבען.

פלוצלונג האט סטעפאן בעמערקט אויפ׳ן טיש א קליין צעטעלע, באלד ביים ערשטען אנבליק האט סטעפאן זיך שוין איבערצייגט, אז ער איז נישט געווען געשריבען מיט אידאס האנד, סטעפאן האט געלייענט! „פאניע סטעפאניע"! פרובט נישט צו זוכען אידאן. זי געפינט זיך אין א זיי-כער ארט און איהר פעהלט אפילו נישט פון פויגעלמילך. זי וועט ביי מיר בלייבען אזוי לאנג ביז זי וועט מיר פערמיאוסט ווערען און דאן וועט זי צוריקקעהרען צו איין", פרובט נישט צו מאכען קיין טומעל פון דער גאנצער געשיכטע, ווייל דאס קען נאר דעם ענין קאליע מאכען. לעבט אין דער איבערצייגונג, אז אידא געפינט זיך אין די הענד פון גוטע מענשען און נישט פון באנדיטען אדער מערדער.

אונטער דעם בריף איז קיינער נישט געווען אונטערגעשריבען, סטעפאן האט נאכאמאל איבער-געלייענט, ער האט זיך בעמיהט צו זיין רוהיג, כדי געווי צו פערשטעהען וואס אין דעם צעטעל געפינט זיך. דאן האט ער גענומען דאס צעטעל, אריינגעלעגט צו זיך אין טאש און איז ארויס פון צימער, לאזענדיג אלץ אזוי ווי ס׳איז געווען ביז איצט, נישט פערשליסענדיג אפילו די טיר, ער איז ארויס אויפ׳ן גאס, סטעפאן האט נישט גע-פרעגט דעם הויז-וועכטער ווער ס׳איז אדורכגע-גאנגען דורכ׳ן טויער אין דער לעצטער האלבער שעה. ער איז אוועק צוריק אין זאל פון בעאמטען-הויז וואו ס׳איז פארגעקומען דער באנקעט, זיך אוועקגעזעצט אויפ׳ן ארט, אויף וועלכער ער איז געזעסען ביז איצט און ווייטער פערברענגט ביז׳ן סוף פון באנקעט.

קאפיטעל 3
ביי נחום ראזען אין שטוב

— ווי לאנג נאך וועסט דו מיך פייניגען גאלדע? האט נחום כמעט ווי געשריגען צו זיין ווייב ווי לאנג נאך וועסט דו מיך עסען לעבעדיגער-הייט? דו ווייסט דאך אויסגעצייכענט וויפיל גע-זונד און לעבען דאס אלץ קאסט מיך און דו האסט נישט קיין שום רחמנות אויף מיר וואס ווילסט דו פון מיר?

— נחום, איך וועל דאס נישט אריבערטראגען, איך וועל שטארבען יונגערהייט, אויב דאס קינד וועט נישט צוריקקומען וועט מיין קערפער קיה-לען די ערד.

— דאס קינד ,דאס קינד... האט נחום איהר נאכגעשפעט, דאט איז נישט מעהר אונזער קינד, גאט האט געגעבען און גאט האט גענומען, ס׳איז פערפאלען ס׳טרעפען ביי טאטע-מאמע אזעלכע אומגליקען.

— ניין, ס׳איז נישט אמת, אזעלכע אומגליקען פאסירען נישט. ס׳קען זיך טרעפען, אז ביי על-טערען שטארבט א קינד, שטארבט אנ׳איינאיינציגע טאכטער, ס׳איז דאס טאקע א גרויס אומגליק, אבער מען ווייסט, אז גאט האט אזוי געוואלט, מ׳ווייסט וואו ס׳געפינט זיך דאס קבר פון דעם קינד, מען חיינט אין דארט אויס און ס׳בלייבט אין זכרון איהר יונג לעבען, אבער אזא אומגליק איז גרע-סער פאר שטארבען, ס׳פלאגט דאס געוויסען א גאנצען לעבען און מ׳קען זיך נישט דערפון בע-פרייען, מען ווייסט, אז דאס בלוט און פלייש לעבט און פונדעסטוועגען מוז מען דאס האלטען פאר טויט, ס׳איז אפגעבראכען געווארען די צווייג, פון דעם בוים, וועלכער שטעהט פון דור דורות...

— מיר האבען אויף וואס צו וויינען און קלא-גען, אבער מיר זענען שוין אפגעזעסען שבעה און מיר מוזען אויסמעקען פון אונזער זכרון, אז מיר האבען אמאל געהאט א טאכטער.

— דער אויבערשטער האט אונז נישט גע-שענקט קיין קינדער, אזוי דארפען מיר טראכטען און מיר וועלען קענען די צרה גיכער אריבער-טראגען.

— ניין, אזוי קען איך נישט טראכטען, אויב איך וועל נישט צוריקבעקומען מיין קינד וועל איך דאס נישט אריבערטראגען.

— הער אויף, גאלדע, אזוי צו רעדען, יהודית האט פערלייקענט איהר גאט, איהר גלויבען, איהרע עלטערען און איז אוועק אין אנ׳אנדער וועלט, דאס הייסט, אז פון דער וועלט, פון אונזער וועלט איז זי אפגעשייד׳ט געווארען און דעריבער מוזען מיר זי פערגעסען, אונזער גאט איז דאך פיל וויכטיגער ווי אונזער טאכטער.

(פארטזעצונג קומט)

צו די יודישע האנדווערקער!
(אויפרוף)

שוין א רייה יאהרען, ווי עס איז בעקאנט גע־הערען דאס אינדוסטריע־ און צעכען־געזעץ, לויט וועלכען יעדער האנדווערקער, וואס פיהרט זעלבסט־שטענדיג זיין ווארשטאט, מוז בעזיצען א האנד־ווערקער־קארטע.

א גרויסע צאהל האנדווערקער האט טאקי בע־וויזען צו ערלעדיגען די נויטיגע פארמאליטעטען און קענען לעגאל פיהרען זייערע ווארשטאטען.

עס זענען אבער נאך פאראן א סך הונדערטער האנדווערקער, וואס האבען צוליב פערשידענע סי־בות נישט בעוויזען צו בעקומען קיין האנדווערקער־קארטען.

פאר אט די האנדווערקער קומען אן שווערע צייטען

דער מאגיסטראט אין לאדז און די סטאראסט־ווע אין דער פראווינץ וועלען זיך נישט רעכנען מיט קיין שום סענטימענטען: וועלכער האנדווערקער עס וועט נישט האבען קיין האנדווערקער־קארטע, וועט זיין ווארשטאט געשלאסען ווערען.

צי מעג דער האנדווערקער נעמען אויף זיך אזא אחריות אין מאמענט פון שווערען ווירטשאפטליכען קריזיס? צי שטעלט ער דען נישט דערמיט אין סכנה זיין אייגענע עקזיסטענץ און די עקזיסטענץ פון זיין פאמיליע?

פאראן אזעלכע האנדווערקער, וואס האבען גע פיהרט זייערע ווארשטאטען פאר׳ן יאהר 1927 און האבען זיך דערמיט ערווארבען דאס רעכט צו בע־קומען א האנדווערקער־קארטע אויף א פריווילעגיר־טען אופן. נישט אלע האנדווערקער האבען זייער רעכט אויסגענוצט.

בעזונדערס גרויס איז די צאהל יודישע האנד־ווערקער, וואס האבען זייערע ווארשטאטען געעפענט נאכ׳ן יאהר 1927 און קאנען בעקומען האנדווער־קער־קארטען אויפ׳ן יסוד פון אזוי גערופענע „דיס־פענס".

זאלען די דערמאנטע האנדווערקער אויך אויף ווייטער פערנאכלעסיגען זייערע התחיבות׳ן לגבי די פערפליכטענדע פארשריפטען — קאן זייער לאגע ווערען קאטאסטראפאל. עס מוז בעטאנט ווערען, אז קוים זענען שוין איצט די מניעות צו בעקומען האנדווערקער־קארטען גענוג גרויס, וועלען די דער־מאנטע מניעות וואס ווייטער אלץ גרעסער ווערען און עס קאן דערפיהרט ווערען דערצו, אז עס זאל פאר זיי בכלל נישט מעגליך זיין אריינצוקומען אין האנדווערקער־שטאנד.

יעדער איינציגער האנדווערקער קאן אהן אוי־סערגעווענליכע בעמיהונגען בעקומען די נויטיגע דא־קומענטען צו בעווייזען ווי לאנג ער פיהרט זיין וואר־שטאט, ביי וועמען ער האט געארבייט א.א.וו.

האבענדיג די דאקומענטען, דארף מען זיך ווענ־דען אין דער אינדוסטריע־אפטיילונג ביי דער שטאט פערוואלטונג, נארוטאוויטשא 42 (אין דער פרא־ווינץ צו די סטאראסטוועס) וועגען בעקומען א האנדווערקער־קארטע.

דאס פערופען זיך, אז בעקומען א האנד־ווערקער־קארטע איז פערבונדען מיט געוויסע הוצ־אות, טאר בשום אופן נישט זיין קיין מאטיוו צו פערנאכלעסיגען אזא אויסערגעווענליך וויכטיגען ענין.

האנדווערקער, נוצט אויס אייער רעכט, ווי לאנג עס איז נאך פאראן די מינדעסטע מעגליכקייט!

דאס איז אייער רעכט און אייער חוב!

נישט וועניגער וויכטיג איז די פראגע וועגען לע־גאליזירען די געזעלען.

עס זענען פאראן א סך הונדערטער יודישע האנדווערקער־געזעלען, וואס וועלען קיינמאל נישט האבען די מעגליכקייט צו ווערען זעלבסטשטענדיג, אויף וויפיל זיי זאלען נישט בעקומען קיין געזעלען־בריף.

ביז סוף פון יאהר 1935 קאן זיך יעדער האנד־ווערקער - געזעלען שטעלען צו א געזעלען־עקזאמען אויף א פריווילעגירטען אופן.

די עקזאמענס פון אלגעמיינע בילדונג זענען עלעמענטארע און די פאך־עקזאמענס צוגענגליכע.

נאכ׳ן 1 יאנואר 1936 וועט שוין אזא מעגליכקייט נישט זיין

מיר ווענדען זיך דעריבער צו אלע האנדווערקער־געזעלען, זיי זאלען אין זייער אייגענעם אינטערעס אויסנוצען די פאר איבערגעבליבענע חדשים און מאסענווייז זיך שטעלען צו די געזעלען עקזאמענס.

דאס געזעץ זעהט פאר, אז לעגאליזירטע האנד־ווערקער־געזעלען, וועלען נאך איינוגע יאהר ארבייט, קאנען אפגעבען מייסטער־עקזאמענס, בעקומען מיי־סטער יפלאמען און ווערען גלייכבערעכטיגטע האנד־ווערקער.

עס איז גענוג צו האבען שריפטליכע בעווייזען וואו מען האט געלערנט, וואו געארבייט, כדי זיך צו ווענדען אין דער האנדווערקער־קאמער וועגען א גע־זעלען־עקזאמען.

פון א ספעציעלער וויכטיגקייט איז דאס פראב־לעם פון לעגאליזירען די לערן־יונגלעך, ווייל דער־פון איז אפהענגיג די צוקונפט פון דער יודישער מלאכה בכלל.

אונז איז בעקאנט, אז זעהר א גרויסע צאהל יו־דישע לערן־יונגלעך, וועלכע טערמינירען אפילו ביי דיפלאמירטע מייסטערס, האבען נישט קיין אפמא־כען וועגען זייער טערמין און זענען נישט רעגיס־טרירט אין דער האנדווערקער־קאמער. זיי בעזוכען נישט קיין פאך־דערגענצונגס־שול און וועלען דע־ריבער נישט קענען בעקומען קיין געזעלען־בריף. די גאנצע צייט פון זייער לערנע וועט פערלוירען גענן, און עס וועט געשאפען ווערען פאר זיי א קאטאס־טראפאלע לאגע.

ערגער נאך איז די סיטואציע פון די לערן־יונגלעך, וואס טערמינירען ביי אזעלכע האנדווער־קער, וואס האבען בכלל נישט קיין מייסטער־דיפלא־מען.

די, וואס זענען פעראנטווארטליך פאר׳ן דאזי־גען נישט־נארמאלען צושטאנד, בעגעהן א געזעל־שאפטליך און א יורידיש פערברעך און עס דראהט זיי די סכנה צו האבען מאטעריעלע און מאראלישע פערלוסטען.

מיר ווענדען זיך צו די עלטערן און אפיעקונעס טען לערן־יונגלעך, זיי זאלען תיכף די נויטיגע פאר־מאליטעטען דורכפיהרען, ווייל אין געגענפאל שטע־לען זיי אין סכנה די עקזיסטענץ פון אונטערוואק־סענדען דור.

מיר ווענדען זיך צו די עלטערן און אפיעקונעס פון די דערמאנטע לערן־יונגלעך, זיי זאלען נישט פערנאכלעסיגען אזא וויכטיגען ענין, אויף זיי ליגט דער חוב מיט דער גאנצער ענערגיע די זאך ווי גע־העריג אדורכצופיהרען, ד. ה. שליסען אפמאכען מיט די בערעכטיגטע מייסטערס.

רעגיסטרירען די אפמאכען אין דער ענטשפרע־כענדער האנדווערקער־קאמער און דערהויפט זאר־גען, אז די לערן־יונגלעך זאלען סיסטעמאטיש בעזו־כען די שטאטישע פאך־דערגענצונגס־שולען, ווייל אהן דעם וועלען זיי שוין קיינמאל נישט קאנען אפ־געבען קיין געזעלען־עקזאמען.

ספעציעל ווענדען מיר זיך צו די פראפעסיאנע־לע ארבייטער־ארגאניזאציעס פון פאכען, וואס אונ־טערליגען דעם צעכען־געזעץ זיי זאלען אויף אנ׳אר־גאניזירטען און סיסטעמאטישען אופן דורכפיהרען אנ׳אקציע פאר לעגאליזירען די לערן־יונגלעך און גע זעלען, ווייל דאס איז זייער געזעלשאפטליכער חוב.

די נויטיגע אינפארמאציעס בעקומט מען אין די אונטען אונטערגעשריבענע האנדווערקער־ארגא ניזאציעס און אין לאקאל פון דער געזעלשאפט „ארט", וואולטשאנסקא 27.

געזעלשאפט ארט אין לאדז, וואולטשאנסקא 27

צענטראלער האנדווערקער - פערבאנד, פילסוד־סקיעגא 69.

עקספאזיטור פון דער האנדווערקער־צענטראלע, פעטריקאווער 20.

האנדווערקער - פערבאנד פון דער פוילישער רע־פובליק, אפט. לאדז, צעגעלניאנא 4.

די יודישע פרעסע אין ווארשא ווערט דערמיט געבעטען איבערצודרוקען דעם דאזיגען אויפרוף און דערמיט דערפילען א געזעלשאפטליכען חוב.

אינדיווידועלע טוריסטישע רייזעס

קיין פארעסטינא

מיט דער שיף „POLONJA" די נאהענטסטע אפרייזעס דעם 1 מאי און 15 מאי

ערלעדיגט זעמטליכע פארמאליטעטען. באהן־בילעטען פון לאדז. איינשרייבונגען נעמט א

WAGONS-LITS COOK, Łódź, Piotrkowska 64.

נקמה פאר חתונה האבען מיט א צווייטער

נעכטען אינדערפריה איז דער פירטער פא ליציי־קאמיסאריאט אלארמירט געווארען צוליב א מארד־פרוב אויף זל. 1 מאי 32.

אין דעם דאזיגען הויז וואוינט א געוויסע לעאנארא קענדזשיאר. נעכטען האט געדארפט פאר קומען איהר חתונה מיט א געוויסען מיכאל גרא־באזש (11 ליסטאפאדא 48).

גראבאזש האט פערברענגט די לעצטע צייט ביי זיין כלה און איהר מיטגעהאלפען פערבערייטען צו דער חתונה.

גראבאזש האט אבער פריהער געהאט אנ׳אנ־דערע כלה, א געוויסע לעשניאק.

ווען די לעשניאק האט זיך דערוויסט, אז איהר חתן געהט גאר חתונה האבען מיט אנ׳אנ־דערער האט זי בעשלאסען נקמה צו נעהמען.

זי האט זיך געשאפען א רעוואלווער געקו־מען אויף זל. 1 מאי 32 און גענומען ווארטען אויף איהר געוועזענעם חתן. ארום 6 א זייגער האט זי ד״ם בחיר בעגעגענט, זי האט אין איהם אויסגעשאסען.

די קויל האט געטראפען אין קאפ, דורכגע־שאסען דעם הוט און דעם שולדיגען גאר אביסעל צודראפעט

די לעשניאק איז א דערשראק׳נע אנטלאפען מען האט זי אבער געכאפט און ארעסטירט.

רעפרעזענטאנץ־טעאטער

„ראזמאיטאשטשי"

ציגעל־גאס 27, טעל. 25־112.

דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

גאסטשפילען פון די אמעריקאנער סטאר־קינסטלער

סיידי שיינגאלד און סעם אויערבאך

3 שעה עונג יום־טוב פאפולערע פרייזען 3

היינט דינסטאג 9 אוו. מארגן מיטוואך און דאנערשטאג 9 אוו.

סענסאציע אויף סענסאציע!! די גרעסטע אמעריקאנער טעאטער־אטראקציע

די פרוי וואס שוויגט

אין 3 אקטען מיט א פראלאג, מיט געזאנג און טאנץ

סיידי שענגאלד און סעם אויערבאך אין די הויפט־ראלען.

די פרוי וואס שוויגט איז א ניי ווארט אין טעאטער־וועלט, איבערטראגען ש״ץ, וואס איהר האט ביז יעצט געזע
די פרוי וואס שוויגט איז א פיעסע מיט א ווויסען פערנעהם, די שפאנונג דערגרייכט ביזן העכסטען גראד
די פרוי וואס שוויגט איז ניי און ארגינעל, דער פראבלעם פון אנגזער מעגליכן לעבן, די טיפו זענען לעבעדיג
די פרוי וואס שוויגט איז אזעלכע, וואס איהר בעגעגענט יעדן טאג, די טראגעדיע און איך ואהנט צום הארץ
די פרוי וואס שוויגט איז נאך נישט געשריבען. נאך נישט געשפילט. פרעגט ביי די וואס האבען געזעהן
די פרוי וואס שוויגט מיט סיידי שענגאלד און סעם אויערבאך — און אלע וועלען אייך אגזאגען
שטים ג זאגען, אז אזעלכעס האט מען נאך נישט געזעהן.

אכטונג!! מארגען מיטוואך און דאנערשטאג 4.30 נמ. ביליגע פרייזען די פרוי וואס שוויגט מיט שענגאלד — און ערבאך.

מיט׳ן אנטייל פון בעריהמטען „ראזמאיטאשטשי"־אנסאמבל לויט א. ב.: גרודבערג יצחק, נוטמאן קלמן, הערשקאוויטש שלמה, האמבורגער דוד, זעל־מאן לעאי, לעמבערגער גרשון, ליטאו עני, ליפמאן משה, ליפמאן נאטאליא, לודנער, קליין מיכאל, רובינא פאניא, שעראדזקא.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון טעאטער

וואס דערצעהלט די סטאטיסטיק?

5 מיליאן גריפע־פאלען איז משך פון דער גריפע־עפידעמיע אין דעם לויפענדען סעזאן

די סאניטארע מאכט האט פעסטגעשטעלט, אז די גריפע־עפידעמיע אין לאדז איז אויסגעלאשען.

מיט א צוויי וואכען צוריק איז נאך געווען א היבש ביסעל גריפע פאלען. איצט שוין מינימאלע סמנים פון דער עפידעמיע. אין משך פון דער עפידעמיע האבען זיינע פערזאנען געכאפט די גריפע איי מאל נאכ׳ן צווייטען, די איצטיגע עפי־דעמיע האט אויך געגעבען פיל שווערע קאמפלי־קאציעס פון לונגען און נירען אנצינדונגען. עס זענען פערנאטירט געווארען אנ׳ערך 5 מיליאן גריפע־קראנקהייטען אין משך פון דער לעצטער גריפע עפידעמיע.

וויפיל געוועלבער פערמאגט לאדז?

וויזט זיך ארויס אז די גרעסטע צאהל געוועל־בער אין לאדז זענען די דערנעהרונגס און קאלאניאל געוועלבער. אזעלכע געוועלבער זענען אין לאדז פאראן 3,621; יאטקעס 875, שיכווארג — 254 קאנפעקציע און גאלאנטעריע 955, מאנופאקטור (ספעציאליטעט פון אונזער שטאט) 1520.

אין אלגעמיין פערמאגט לאדז 11,650 האנ־דעלס אונטערנעהמונגען.

אנ׳אויספארשונגס־קאמיסיע

אויפ׳ן ארט פון דער שרפה פון דער פירמע „פאלטשעס"

(א) מיר האבען אין נעכטיגען נומער גע־בראכט די ידיעה וועגען דער גרויסער שרפה אין דער פירמע „פאלטשעס" שענקעוויטש גאס 84.

ווי מיר דערוויסען זיך זענען די פאכטער פון דער פאבריק נעכטען ארעסטירט געווארען אונטער׳ן פארוואורף פון אונטערצינדען.

די אויספארשונג האט אבער בעוויזען, אז מען האט דא נישט צו טון מיט קיין אונטער־צינדונג ווייל די גרעסטע טייל אפגעברענטע מכשירים [illegible] זענען נישט געווען אסע קורירט.

די שרפה זאל האבען אויסגעבראכען צוליב א קורצשלוס.

היינט זאל אויפ׳ן ארט פון דער שרפה קומען א ספעציעלע אויספארשונגס־קאמיסיע, וואס וועט גענוי פעסטשטעלען די סיבה פון דער שרפה, דאס ארט פונוואנען דאס פייער האט זיך אנ־געהויבען און פעסטשטעלען די שאדענס.

זיך אויפגעהאנגען אויף א פלויט

אין הויזלערס פארק אויף היפאטעטשנע גאס האט מען געפינען אנ׳אויפגעהאנגענעם אויפ׳ן פלויט א מאן פון א יאהר 45.

ביים דעספעראט האט מען נישט געפונען קיין דאקומענטען, וועלכע וואלטען געקאנט פעסטשטע־לען זיין אידענטישקייט.

די פאליציי פיהרט אנ׳אויספארשונג, כדי פעסטצושטעלען ווער דער זעלבסטמערדער איז און וואס עס האט איהם געבראכט צו דעם פערצווייפעל־טען שריט

כראניק פון דער פאגאטאוויע

אויף זשגאוווסקא גאס איז פלוצלינג געשטאר־בען אויף דער גאס עפעס אנ'אונבעקאנטער מאן פון א יאהר 60. מען האט דעם קערפער אפגעפיהרט אין פראזעקטאריום אויף לאנקאווא גאס.

ווער דער טויטער איז, איז נאך נישט געלונגען פעסטצושטעלען.

אויף פיוונא 16 איז מיט א האק שווער פער־וואונדעט געווארען דורך אונבעקאנטע דער 30־יעה־ריגער אנטאני פיעטשאק

עהערנעכטען ארום 12 א זייגער ביינאכט איז אויף דרעוונאווסקא גאס אונטערגעשאסען געווארען דורך אונבעקאנטע, דער 54־יעהריגער וולאדיסלאוו קאטצבען (דרעוונאווסקא 101) א וואזשנע פון קריין־געריכט.

זיך דערוואָרט אויפ'ן מאַן

אויף וושעשניאווסקא 105, איז אהיימגעקומען אויף אורלויב דער זעלנער סטעפאניאק. פון פרייד, וואס דער מאן איז אהיימגעקומען, האט די פרוי איהם צוגעגרייט א יום־טוב'דיגע אויפנאהמע. דער מאן האט אבער געהאט צו דער פרוי אנדערע טענות. אין זיין אפוועזענהייט האט די פרוי זיך נישט שלעכט געוויילט.

דער מאן האט די פרוי אזוי צושלאגען, אז די פאגאטאוויע פון דער אובעזפיעטשאלניע האט זי אפגעפיהרט אין שפיטאל.

אנ'אכזר צווישן קינדער אנטאני טשעסני מיט א שטעקען

(א) אין די פאמיליען־הייזער פון שייבלער און גראהמאן (פשענדזעלניאנא 56) האט אויס־געבראכען א געשלעג צווישען עטליכע קינדער. אין דעם געשלעג האט זיך אריינגעמישט א פאָ־טער פון איינעם פון די אנטיילנעהמער יונגלעך — אנטאני טשעסני.

מיט א שטעקען האט ער צושלאגען דעם 11 יעהריגען מיעטשיסלאוו פיעטשאק, איהם צובראָ־כאן א פאר ריפען און געמאכט טיפע וואונדען אין קאפ.

די פאגאטאוויע האט דאס קינד אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל אננא־מאריא. אנטאני טשעסני איז ארעסטירט געווארען.

א קינד אונטער אנ'אויטא

(א) מיראסלאוו מארגא, 9 יאהר אלט, (אביוואטעלסקא 8) איז אויף קאנטנא גאס לעבען נומער 52, ארונטערגעפאלען אונטער אנ'אויטא.

דער קליינער האט בעקומען שווערע וואונדען פון בויך און די קישקעס. די פאגאטאוויע האט אפגעפיהרט דאס קינד אין א שווערען צושטאנד אין שפיטאל אננא־מאריא.

דער שאפער פון אויטא האט אויסגענוצט דעם טומעל, וואס איז ענטשטאנען צוליב דעם פארפאל מיט'ן קינד און איז ענטלאפען.

די פאליציי זוכט דעם שאפער.

פארן קרן־קימת

א אימפאזאנטער געזעלשאפטליכער סדר איז אפ־געריכט געווארען די צווייטע נאכט פסח אין קא־לומנא אין פענסיאנאט פון ה' שמואל שאר, אונטער דער אנפיהרונג פון ה' מ. ה. רומקאווסקי. די קשיות האט געפרעגט חיים טעלעכאוויטש, א שילער פון דער יודישער גימנאזיע. עס האט געהערשט א פייערליכע נאציאנאלע שטימונג און ביי דער געלעגענהייט האָ־בען זיך די אנוועזענדע בעשטייערט מיט א סומע פון 224 זל. לטובת דעם קרן־קימת.

א שיינער ביישפיל, וואס פערדינט בעזונדערע אנערקענונג.

ערעפנונג פון יאנקעל אדלערס בילדער־אויסשטעלונג

אויף 6־טער שערפיען 2

מארגען מיטוואך דעם 24 ד. ח. קומט פאר די ע רעפנונג פון יאנקעל אדלער'ס בילדער־אויסשטעלונג.

יאנקעל אדלער איז איינער פון די לאדזער, מיט וועלכע לאדז שטאלצירט. א קינסטלער פון גאט'ס גענאד, מיט א ברייטען קינסטלערישען פערנעהם און טיפען אויסדרוקספולען טאלאנט.

יאנקעל אדלער, א יוד, וואס ערלויבט זיך אויף דער גאנצער וועלט אויף דעם נאמען „יאנקעל" (נישט יאן, נישט יאנוש).

„יאנקעל" האט בעקומען דעם פריז אויף אנ'אויסשטעלונג אין דייטשלאנד (פערשטייט זיך, אז דאס היטלער־דייטשלאנד האט ער געמוזט בעז ׳פיין).

יאנקעל אדלער, דאס קינד פון לאדז איז גע־קומען קיין לאדז בעווייזען זיינע דערגרייכונגען.

עס פערשטייט זיך, אז די אויסשטעלונג פון יאנקעל אדלער האט ארויסגערופען די גרעסטע פעראינטערעסירונג אין דער לאדזער געזעלשאפט און די לאדזער קינסטלערישע קרייזען.

פון קאפע „אידעאל"

אין קאפע „אידעאל" פיעטריקאווער 48 קו־מען טעגליך פאר די גאסטשפילען פון בעקאנטען הומאריסט עדוואַרד רעי און דער וואדעוויליסטקע ל׳ ווילטשינסקא. די דערמאהנטע ארטיסטען טרע־טען אויף אין זייער רייכען רעפערטואר ביי דער בעטייליגונג פון ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיריגענט בייגעלמאן. בעת די פויזעס קומט פאר א געזעלשאפטליכער דאנסינג. דאס קאפע ווערט דעריבער שטארק בעזוכט

נייע געזעצע

פעראנטוואָרטליכקייט פאר לאקאל־שטייער

דער פינאנץ־מיניסטער קלערט אויף אין א ציר־קולאר, אז פעראנטוואָרטליכקייט פאר פערלעגענעם לאקאל־שטייער טראגט נישט בלויז דער פאטער אָ־דער דער אזוי־גערופענער קאפ פון דער משפחה, נאר דאס גאנצע בני־בית פון אייגענטליכען בעל־הוב, אלזא, אלע דערוואקסענע זיהן און טעכטער, וועל־כע וואוינען אדער האבען געוואוינט אין זעלבען לאקאל אין בעטרעפענדען שטייער־יאהר.

פריי זענען נאר אזעלכע משפחה ־ מיטגלידער, וועלכע האבען געוואוינט אדער וואוינען אין דער דירה אלס סובלאקאטארען.

פונדעסטוועגען מאכט אבער דער דערמאהנטער צירקולאר אויפמערקזאם די שטייער ־ מאכט, אז אין פאל ווען אזא משפחה־מיטגליד וועט דראהען מיט פערפיהרען אנ'עלימיניר (ווילאנטשעניע) פראצעס, מוז די עקזעקוציע פון אויפמאהנען ביי איהם דעם שולדיגען לאקאל־שטייער פארן קאפ פון דער משפחה אונבעדינגט אפגעשטעלט ווערען, אלענפאלס אויף אזוי לאנג, כל זמן דער ענין וועט נישט געגוי אוים געפארשט ווערען.

א נייער לאקאטאר הייבט אן צו צאהלען לאקאל שטייער פון נעכסטען קווארטעל, פארן לויפענדען קווארטעל איז מחויב צו צאהלען דער אלטער לאָ־קאטאר, אפילו, ווען ער ציהט זיך ארויס אין די ערשטע טעג פון קווארטעל. דאס איז אבער געזאגט געווארען, ווען דער הויז־ווירט מעלדעט דעם פינאנץ אמט וועגען דעם ארויסציהען זיך פון אלטען לאָ־קאטאר אין דער ריכטיגער צייט. קוים מעלדעט אבער נישט וועגען דעם דער הויז־ווירט, איז דער אלטער לאקאטאר מחויב צו צאהלען לאקאל־שטייער פאר'ן גאנצען לויפענדען יאהר. דאס בעפרייט אבער אויך נישט דעם נייעם לאקאטאר פון זיין בעזונדערער פליכט צו צאהלען פון אנהויב קווארטעל פון זיין אריינציהען זיך.

אזעלכע אינסטרוקציעס גיט דאס פינאנץ־מיניס־טעריומס די אונטערליגענדע אמטען.

אין צוזאמענהאנג דערמיט מאכען מיר טאקע אויפמערקזאם די ארויסציהענדע לאקאטארען, אז זיי זאלען זיך אינטערעסירען, צי די ווירטסלייט האָ־בען וועגען זייער ארויסציהען זיך בעצייטענס גע־מאלדען דער שטייער־מאכט. אין נעגענפאל דארפען זיי אליין דאס זעהען צו טון.

געריכטס־מארקען

לויט א פעראָרדנונג פון פינאנץ־ און יוסטיץ־מיניסטעריומס וועט מען אין אלע אינסטריבוציעס וואו מ'פערקויפט סטעמפעל־מארקען, אויך אנהייבען צו פערקויפען געריכטס־מארקען.

האנדעלס־ביכער און הכנסה־שטייער

אויב אנ'אויסגאבע איז צוליב פעהלען פון גע־נוגענדע בעווייזען נישט אנערקענט געווארען ביים אראפציהען פון דער אלגעמיינער הכנסה, איז נאך צוליב דעם אליין נישט דא קיין גרונט צו קוועסטיאָ־נירען די ריכטיגקייט פון די געפיהרטע האנדעלס־ביכער — בעלערנט דער פינאנץ־מיניסטער די אינ־טערליגענדע אמטען אין זיין לעצטען צירקולאר.

טראנספארטען קיין פאלעסטינא ערלעדיגט אמשנעלסטען דירעקט
Przedborski, Kolner i S-ka Łódź, Sienkiewicza 6
tel. 247-75
מיר ערטיילען אומזיסט אלערליי אינפארמאציעס.

ערפאלג פון „באשקע" אין פילהארמאניע

די ארטיסטען שושנה, סאמבערג און לאמפע צוזאמען מיט דער גאנצער טרופע, וואס שפילט אין פילהארמאניע, האט צו פערצייכענען א גרויסען ער־פאלג אין דער סענסאציאנעלער פיעסע „באשקע".

דער רעפערטואר אויף יום־טוב איז פאלגענדער: היינט דינסטאג 9.15 אווענד ווערט געגעבען „באש־קע", מיטוואך 12.30 ביטאג „באשקע", ביטאג 4.30 „דער פערשאלטענער", 9.15 אווענד „באש־קע", דאנערשטאג 12.30 ביטאג „מאטקע גנב", 4.30 נאכמיטאג און 9.15 אווענד „באשקע".

אין „בערל־שמערל־טעאטער"

געהט עס אויף דער גאנצער פארע

„בערל־שמערל־טעאטער" געהט איצט אויף דער גאנצער פארע אין קאפע „קאפריז" (פעטריק 29). דער לאקאל איז יעדען אווענד איבערפולט איבער די ברעגעס. יעדער נומער רופט ארויס א שטורם פון אפלאדיסמענטען.

היינט, דינסטאג און מארגען מיטוואך ווערט גע שפילט צו 1 מאל 10 אווענד. דאנערשטאג 2 פאר־שטעלונגען 8 און 10 אווענד.

פון שטעטישען פוילישען טעאטער

היינט דינסטאג 8.30 ווערט געשפילט — „מארפיום". אין דער הויפטראלע דער טאלאנט־פולער גאסטראליער עדוארד זשיטעצקי.

מארגען מיטוואך די ווידערהאלונג פון דער טראגעדיע „ציד".

„יוד זיס" אויפ'ן עקראן

צו דער היינטיגער פרעמיערע אין קינא „קאפיטאל"

היינט קומט פאר אין קינא „קאפיטאל" די פרע־מיערע פון דעם מעכטיגען יודישען פילם „יוד זיס" לויט דעם בעריהמטען ראמאן פון דעם געניא־לען יודיש־דייטשען דיכטער פויכטוואנגער. די הויפט ראל שפילט דער בעליבטער פילם־ארטיסט קאנראד ווידט, וועלכער איז פונקט אזוי ווי דער מחבר ליאן פויכטוואנגער, געפאלען א קרבן פון דעם איצטיגען רעזשים פון דייטשלאנד. דער פילם האט געמאכט אנ'אונגעהויערן איינדרוק אין אלע ציוויליזירטע לענדער.

ס'איז דערום קיין חידוש נישט, וואס די היינטי־גע פרעמיערע אין „קאפיטאל" האט ארויסגערופען אזא גרויסע פעראינטערעסירונג אין אלע קרייזען פון דער יודישער בעפעלקערונג.

יום־טוב־רעפערטואר אין „פאלקס־טעאטער"

די פארשטעלונגען אין „פאלקס־טעאטער" מיט די גאסטראלערן גיזע היידן און שלמה פריזאמענט נעמען שטארק אויס ביים עולם. א בעזונדערן ביי פאל האט די אפערעטע „נאך 12 ביינאכט" וועל־כע איז פול מיט קאמישע סיטואציעס. און שיינע מוזיק און מאדערנע טענץ.

היינט דינסטאג 9 אווענט און מיטוואך 4 נאכמיטאג און 9 אווענד ווערט געשפילט „נאך 12 ביינאכט". דאנערשטאג, דעם לעצטען טאג פסח, ווערט געשפילט א נייע אויפפיהרונג „פאר וואס מיירלעך אנטלויפען פון דערהיים". מיט גע־זאנג און טענץ. מוזיק געשריבען פון ש. פרי־זאמענט.

מעלדונגען

זש. ט. ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121־53)

די נאהענטסטע אויספלוגען)

מיטוואך ד. 24 ה. ח. קומט פאר אנ'אויספלוג אין דער טריקאטאזש־פאבריק פון פירמע נ. אייטינ־גאן און שותפים. זאמעל־פונקט 9.30 פריה אין לאָ־קאל פון דער געזעלשאפט.

מיטוואך ד. 24 ה. ח. קומט פאר אנ'אויספלוג אויף דעם מאטעאוש־טורם (פאנאראמע פון דער שטאט לאדז). זאמעלפונקט 3 א זייגער נאכמ. אין זש. ט. ק. לאקאל.

דאנערשטאג ד. 25 ה. ח. קומט פאר אנ'אויס־פלוג אין דער ווידזעווער מאנופאקטור. איינשריי־בונגען אויף די דערמאנטע אויספלוגען אין סעק־רעטאריאט. די צאהל פון אנטיילנעמער איז בע־גרעניצט.

שבת ד. 27 ה. ח. קומט פאר אנ'אויספלוג אין דער טראמוואי־רעמיזע. זאמעלפונקט 10.30 פריה אין זש.ט.ק. לאקאל.

זונטאג ד. 28 ה. ח. קומט פאר אנ'אונטערשטע־טישער אויספלוג אויפ'ן מיליטערישען בית־הקברות קיין זשגוו און מלינעק.

איינשרייבונגען ביז'ן 28 ה. ח. איינשליסליך אין סעקרעטאריאט.

אימפרעזעס

דאנערשטאג ד. 25 ה. ח. פונקט 8.30 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א פרץ־אווענד. אין פראגראם א רעפעראט פון בעריהמטען דיכטער אי־ציק מאנגער א. ד. ט. „פרץ'ס אויגען" און רעצי־טאציעס פון פרל. מ. קאן.

זונטאג ד. 28 ה. ח. פונקט 5.30 נאכמ. קומט פאר אין לאקאל פון דער געזעלשאפט א חבר'ישער טיי־אווענד.

דער סעקרעטאריאט איז טעטיג טעגליך, אוי־סער שבת פון 5—10 אווענד. דער לייען־זאל — יע־דען טאג אויסער שבת און זונטאג.

די ביבליאטעק — 2 מאל וועכענטליך, מאנטאג און מיטוואך פון 8—10 אווענד.

———=———

געזעלשאפט קולטור־ליגע זאכאדניא 68

הנחה־בילעטען אין די טעאטערן און קינאס

די געז. „קולטור־ליגע" גיט ארוים הנחה־בילע־טען אויף אלע פארשטעלונגען פון טעאטער „ראז־מאיטאשטשי", אויף אלע פארשטעלונגען פון טעאָ־טער אין פילהארמאניע. די הנחות זענען בעדיי־טענדיגע. די ק. ל. גיט אויך ארוים הנחה־בילעטען אין די בעסטע קינאס.

זומער־קאלאניע אין קארוויע

די געז. „קולטור־ליגע" ארדענט איין א זומער־קאלאניע ביים ים אין קארוויע. ווער עס פערשרייבט זיך אויף צו פאהרען דעם 1־טען יוני געניסט פון א גרעסערע הנחה.

פייערליכע פרץ ־ אקאדעמיע

די געז. ק. ל. ארדענט איין דאנערשטאג דעם 25־טען 10 פריה א פייערליכע פרץ־אקאדעמיע. אין פראָ־גראם: רעפעראט פון ה' ש. מענ־עלסאן (ווארשע), אויפטריט פון פאלקס־כאר ביי דער געז. ק. ל. (בע־טייליגט זענען די בעסטע כוחות פון געוועזענעם שיר־כאר) אונטער דער ליטונג פון פראפ. רידער, ביים קלאוויר — ארטור באלזאם, רעציטאציעס און אינסצעניזאציעס פון דער דראמ. סטודיע, כארעאָ־גראפישער טאנץ לויט פרץ'עס „דער וועכטער". ביי־לעטען פון 54 גר. ביז 109 אין א בעגרעניצטער צאהל צו בעקומען אין „קולטור־ליגע" זאכאדניא 68

פאלקס־כאר ביי דער געז. „קולטור־ליגעי

מיטוואך 4.30 נאכמ. קומט די גענעראל־פראבע פאר דער פרץ־אקאדעמיע. די כאריסטען ווערען כא־בעטען צו קומען פינקטליך

ראדיא־ווינקעל

דער פוילישער ראדיא איז פערגלייך מיט אויסלאנד

.410,116

יא, אויפ'ן 1־טען מערץ האט די צאהל ראדיא אבאנענטען אין פוילען אנגעטראפען אט אזא צאהל. דער יעהרליכער צוואוקס פון נייע ראדיא־אבנעהמער האט אויסגעטראגען א קנאפע 100.000, פאר אונזערע פערהעלטנישען איז אזא צאהל אפילו א גאנץ שעהנע, אבער ווי קליין קומט זי אויס, ווען מען פערגלייכט זי מיט דער צאהל ראדיא־אבאנענטען אין אנדערע מלוכות.

זאלען בעסער די ציפערען רעדען און אזוי ארום וועלען מיר זעהען, אויף ווי ווייט היגטער־שטעליג מיר זענען נאך פערבליבען לגבי אונזע־רע שכנים. מיר וועלען דא זעהען אויך, וויפיל ארבייט עס שטעהט אונז נאך פאר — פון אויס־גלייכען זיך מיט אנדערע איז נאך דערווייל קיין רעדע נישט — אז מיר זאלען כאטש צוקומען צו דער צאהל וואס שטעהט אן אזא גרויסען, 32־מיליאניגען פאלק.

פוילען נעהמען ארום פון אלע זייטען מעכ־טיגע און פיל־צאהליגע ראדיא־סטאציעס פון אונ־זערע שכנים. טיילוויז גרייכען זיי שוין אויך אריבער אונזער גרעניץ־פאס. דאס זענען דייטשע, טשעכישע און סאוויעטישע ראדיא־סטאציעס. אויב געהט אין שטארקע לאמפען ־ אפאראטען — מוז מען שוין אויך אריינרעכענען די לעטישע, ליט ווישע, דאנציגער און אפילו די רומענישע ראדיא־סטאציעס. יעדע פון זיי גיט אויף איהרע פראג־ראמען, וועלכע זענען טאקי אין איינקלאנג מיט דער פאליטיק און מיט דער אלגעמיינער פראפא גאנדע ־ ליניע פון דער בעטרעפענדער מלוכה. דורך דעם טאקי קען מען ערקלערען דאס, וואס די ראדיא ־ סטאציע ווערען אוועקגעשטעלט נאהענט פון די גרעניצען פון יעדער מלוכה: פון איין זייט פאראליזירען די גרעניץ־סטאציעס די פרא־פאגאנדע פון די נאהענטסטע פרעמדע סטאציעס, פון דער צווייטער — דרינגען זיי אריין מיט זיי־ערע איינפלוסען אריבער די גרעניץ ־ סלופעס אין אנדערע מלוכות.

נאטירליך, איז דער פונאנדערבוי פון דער נעץ ראדיא־סטאציעס פון יעדער מדינה שטארק אבהענגיג דערפון, אויף ווי ווייט די ראדיאפאניע איז דארט ענטוויקעלט. אין יעדער מלוכה איז די צאהל ראדיא־סטאציעס פראפארציאנעל צו דער צאהל ראדיא־אפנעמער. בלויז רייכע און מעב־טיגע ראדיא ־ סטאציעס קענען זיך דאס ערלויבען אויפצושטעלען א געדיכטע נעץ פון גרויסע און שטארקע סטאציעס.

ווי אזוי זעהען מיר טאקי אויס אויף דעם געביט, בעת מיר וועלען מאכען א פערגלייך מיט אונזערע שכנים.

דא נעהמען מיר אין בעטראכט בלויז יענע סטאציעס פון אונזערע שכנות'דיגע מלוכות, וואס געפינען זיך נישט ווייט פון אונזער גרעניץ. די דאזיגע זענען אויך אזוי שטארק, אז זייער אלגע מיינע קראפט בעטרעפט ביי 1,500 קוו. דערפון בעטרעפען די ראדיא ־ סטאציעס פון ראטענפער־באנד 871 קוו., פון דייטשלאנד — 381 קוו., פון טשעכאסלאוואקיי — 184, לעטלאנד — 35, פון רומעניען — 32, פון ליטע — 7 קוו. אבער אונ־זער אלגעמיינע ראדיא ־ קראפט טרעפט אן נישט מעהר, ווי 192 קוו.

אזא זאכלאגע וועט אין דער צוקונפט געוויס געענדערט ווערען, דער פראגראם פון דער פוי־לישער ראדיאפאניע זעהט פאר דעם אויפבוי פון נייע סטאציעס, ווי אויך די פערשטארקונג פון די סטאציעס וועלכע עקזיסטירען שוין. דאך איז דאס רעאליזירען פונ'ם דאזיגען פראגראם אפהענגיג קודם־כל פון דער אנשטרענגונג, וואס די געזעל־שאפט גופא וועט ארויסווייזען, ווארום ערשט דאן, ווען אלע וועלען פערשטעהן די וויכטיגקייט פון ראדיא און פון וואוקס פון דער צאהל ראדיא־אבנעהמער, וואס זאלען זיין צוגעפאסט צו דער גרויס און מאכט פון אונזער מלוכה — דאן וועט מען קענען דערפיהרען ביז'ן סוף דאס אזוי שעהן אנגעהויבענע ווערק פון ראדיאפאניזירען דאס לאנד.

איבעריגענס, האבען מיר א ביישפיל פון אל־געמיינער אנשטרענגונג, וואס עס האבען ארויס־געוויזען די פעלקער, וואס וואוינען בשכנות מיט אונז.

די דערמאנטע דא זעקס מלוכות האבען ביים היינטיגען טאג אנ'אלגעמיינע צאהל פון 9.830,000 ראדיא ־ הערער. לויט בעזונדערע מלוכות טיילט זיך די דאזיגע צאהל פונאנדער:

רוסלאנד פערמאגט 2.323.000 ראדיא־הערער, דייטשלאנד 6.439,000, טשעכאסלאוואקיי 718.000, רומעניע 102.000, לעטלאנד 64.500, ליטא 20.000 ראדיא־הערער.

און אפילו דאנציג, וואס צעהלט קוים 407.000 איינוואוינער, פערמאגט אזש 26.500 ראדיא ־ הערער.

ד״ר
Wołkowyski
האט זיך איבערגעצויגען אויף
ציגעל־גאס 11, טעל. 238-02
נעמהט אן אין הויט־ און ווענערישע קראנקהייטען, מענער־שוועכע
פון 8-11 ביי טאג און פון 4—8 אווענד

ספּאָרט-בעוועגונג

לאָדז — ברעסלוי 1:4

נעכטען איז אין לאָדז פאָרגעקומען דער פוס-באַל-מעטש צווישען דער רעפּרעזענטאַנץ פון לאָדז און דער רעפּרעזענטאַנץ פון ברעסלוי. דער דאָזיגער מעטש איז דורך דער לאָדזער ראַדיאָ-סטאַציע רעק-לאַמירט געוואָרען אַזש אַלס.... צווישען-מלוכה׳שער מעטש. מלא, זאָל זיין אַזוי, אפשר וועט דער זיג פון לאָדז אויף דעם אופן זיין גרעסער און שטאַר-קער, ווייל דעם גאַרניטור, וואָס די דייטשען האָ-בען זיך ערלויבט אהערצושיקען קיין פוילען, הייסט נאָר חוזק מאַכען פון די פוילישע פוסבאָלער.

מיר האָבען שוין אָנגעוויזען דערויף, אַז די דייַ-טשע ספּאָרטלער, ארויספאָהרענדיג קיין פוילען געהט זיי נישט בשום אופן וועגען דער ספּאָרטליכער זייט, נאָר וועגען דער היטלעריסטישער פּראָפּאַגאַנ-דע, וועגען אויספיהרען די שליחות פון געבעלסען, וועגען דעמאָנסטרירען די האַקענקרייץ-פאָהן, אויף די אויסלענדישע ספּאָרט-פּלעצער, ווייל אָהן דעם ווילען די דייטשען נישט קאָנטראַקטירען קיין איין מעטש.

דאָס האָט זיך בעשטעטיגט, אין פערלויף פון די צוויי חנא-טעג האָבען אין פוילען געוויילט עט-ליכע דייטשע פוסבאָל-קלובען. אומעטום האָבען די דייטשען פערשפּילט, זיי האָבען אָבער דערגרייכט דאָס, וואָס די היטלעריסטישע פאָהן איז דעמאָנ-סטרירט געוואָרען אומעטום, ווי זיי האָבען נאָר גע-שפּילט.

אין ליפּוני האָט „נאַפּזשוד" בעזיגט „ראַטשי-באָר" 1:2; פּויזען האָט געוואונען ביי ברעסלוי 3:5; אין רודא חאָט „סלאָוויא" בעזיגט „לאַבאַנד" (גליוויץ) 1:8. די וואַרשאָווער „פּאָלאָניא" האָט רעמיזירט מיט׳ן ספּאָרט-פעראיין „בערלין". און אַזוי ווייטער, דערפון איז צו זעהען, אַז די פּוילישע פוסבאָל-פערבאַנדען האָבען נישט געמאַכט קיין גרוי-סע רעקלאַמעס פאַר זיך, שפּילענדיג מיט די דייטשע קלובען, נאָר גיכער די רעקלאַמע געמאַכט פאַר די דייטשען, וואָס האָט זיכער נישט געלוינט פאַר דעם פּוילישען ספּאָרט.

אין לאָדז זענען די דייטשען אויך געקומען מיט פּראָפּאַגאַנדע און האָבען זייערס אויסגעפיהרט, גע-ווים איז די בעגריסונג געגאַנגען אויף „הייל היט-לער", געווים איז דער תנאי וועגען דער האַקענקרייץ פאָהן אויסגעפיהרט געוואָרען מיט דער גאַנצער פּינקט ליכקייט און נאָך דעם אַלעם איז דאָס שפּילען גע-שטאַנען אויף אַ זעהר נידריגען ניוואָ, די דייטשען האָבען זיך בכלל נישט אָנגעשטרענגט, אַזוי ווי זיי וואָלטען בכלל נישט געקומען שפּילען אין פוסבאָל, נאָר זיך בעווייזען מיט זייערע האַקענקרייצען.

מיר דערוויסען זיך, אַז ס'איז געווען אַ מעגליכ-קייט, אַז דער מעטש ברעסלוי—לאָדז זאָל בכלל נישט פאָרקומען. מ'האָט נאָר געדאַרפט אַ׳ענערגישע שטע-לונג און ווידערשטאַנד מצד די יודישע פאָרשטעהער אין לאָדזער קרייז-פערבאַנד. אין דעם דאָזיגען קרייז-פערבאַנד געפונען זיך צוויי יודען: אַ פאָרשטעהער פון הכוח און אַ פאָרשטעהער פון „מכבי" און מיר האָבען נישט געהערט, אַז מצד די דאָזיגע צוויי פאָרשטעהער זאָל הויך פּראָטעסטירט ווערען גע-גען איינאָרדנען דעם דאָזיגען מעטש, די פאָרשטע-הער פון די יודישע ספּאָרט-פעראיינען האָבען שוין געדאַרפט וויסען, אַז יעדע ספּאָרט-פערבינדונג מיט די היטלערישע ספּאָרטלער איז אַ בעליידיגונג פאַר דער יודישער ספּאָרט-מחנה די יודישע פאָרשטעהער האָבען אָבער נישט פּראָטעסטירט, זיי האָבען גע-שוויגען און דער בעשלוס וועגען איינאָרדנען אין לאָדז דעם דערמאָהנטען מעטש איז אָנגענומען גע-וואָרען.

אויך די פאָרשטעהער פון הכוח און מכבי אין דער דיסציפּלין-אָפּטיילונג האָבען זיך בעצויגען גלייכ גילטיג צו דער דאָזיגער ספּאָרט-אימפּרעזע, זיי האָ-בען אפילו גענומען די פריי-קאַרטען צו דעם מעטש, וועלכע קומען זיי צוליב זייערע אַמטען, זיי האָבען די דאָזיגע פריי-קאַרטען נישט צוריקגעוויזען און דערמיט נישט בעוויזען זייער געגנערישע שטעלונג צו דעם מעטש.

אָט די שטעלונג מוז געענדערט ווערען. וועגען דעם מוזען שוין זאָרגען די פערוואַלטונגען פון הכח און מכבי, וועלכע דאַרפען לערנען זייערע פערטרע-טער אין די פוסבאַל-אינסטאַנצען, ווי אַזוי זיי זאָ-לען רעאַגירען אין עהנליכע פאַלען. דורך די דאָ-זיגע זייערע פערטרעטער מוז קומען צום אויסדרוק די דאָזיגע פריי-קאַרטען נישט צוריקגעוויזען און ערשטער רייה און דאַן פון דער גאַנצער יודישער גע-זעלשאַפט צו אַזעלכע „ברידערליכע" ספּאָרט-אימ-פּרעזען.

ס'איז כדאי אָנצעווייזען, אַז אויפ׳ן פאָרמעטש, האָט געזאָלט שפּילען די מאַנשאַפט פון לאָדזער „טור" מיט י.ק.פּ.

„טור" האָט זיך אָבער אָפּגעזאָגט פון דעם צוויי פעלהאָפטען פערגעניגען צו שפּילען אויף אימפּרע-זעס, וואו ס'טרעטען אַרויס די היטלעריסטישע ספּאָרט לער, דער סאָציאַליסטישער „טור" האָט דאָס מאָ-טווירט מיט פּרינציפּיעלען און ריין-מענשליכען - שטאַנדפּונקט. די דאָזיגע שטעלונג פערשטעהען מיר די אָבער אַלע יודישע צושויער, וועלכע האָבען נעב-טען ביינעוואוינט דעם מעטש לאָדז—ברעסלוי אונ-טער דער שוץ פון דעם היטלעריסטישען האַקענקרייץ האָבען זיך אַליין געשפּיגען אין פּנים אַריין.

אין די קאַמפּען וועלען זיך טרעפען: גאָט-פריד—קעלנער, ספּאָדענקעוויטש—ציראַן, לעש-טשינסקי—פּאַגאַט, פראַנק—וואָזשניאַקעוויטש, אַנו-אַלא (קאַליש) — באַנאַשיאַק, שווירק (שלעזיען) — כמיעלעווסקי, אַנטישקאָווסקי (קאַליש) — זיידעל און בלובוים — קראַשעווסקי.

פאַרזאַמלונג פון „בר-כוכבא"

שבת אוועגד איז אין אייגענעם לאָקאַל אונטערן פּאָרזיץ פון לעאָן שטערן פאָרגעקומען דער המשך פון דער' יעהרליכער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג פון ערשטען לאָדזער יודישען ספּאָרט פעראיין „בר-כוכבא", נאָך אַ לעבהאַפטע דיסקוסיע איז געוועהלט געוואָרען אַ נייע אָנפיהרערשאַפט אין וועלכע ס'-זענען אַריין:

פערוואַלטונג: אָקסענבערג, י.״ע. לענטשיצקי מאָרגענשטערן, סעגאַל, פּלאַטאַו, ראָזענמאַן און לעאָן שטערן.

רעווידיר-קאָמיסיע: אַקאַוויע, קאַראַ און ראַ-גאָזשינסקי.

אין חברים-געריכט: וואָלף, קופּפער און ד״ר ראָזען.

פירטער לאַנד-צוזאַמענפאָר פון הפועל אין תל-אביב

דאָנערשטאָג איז אויפ׳ן ספּאָרט סטאַדיאָן אין תל-אַביב פאָרגעקומען די דערעפענונג פון פערטען לאַנד צוזאַמענפאָר פון א״י׳דיגען „הפועל" צום יום-טוב איז געקומען 30 טויזענד מענשען, אין צוזאַמענפאָר נעמען אַנטייל 8000 ספּאָרטלער.

דעם צוזאַמענפאָר האָבען בעגריסט אין נאָ-מען פון „הסתדרות" גאַלאַמב, אין נאָמען פון וועלט-פערבאַנד „מכבי" לאָרד מעלטשעט און אין נאָמען פון עקזעקוטיווע פון הפועל ד. האָז, דער צוזאַמענפאָר וועט דויערען 5 טעג.

פאַרן פוסבאַל-מעטש פוילען—עסטרייך

דעם 12, מאַי ה.י. וועט זיך די פּוילישע פוס-באַל רעפּרעזענטאַנץ טרעפען מיט דער רעפּרעזענטאַנץ פון עסטרייך.

אין שייכות דערמיט האָט דער פערבאַנדס קאַ-פּיטאַן קאַלוזשאַ בעשטימט אַ רייה טרענינגען. העכסט וואהרשיינליך וועט די פּוילישע רעפּרעזענטאַנץ אַ-רויסטרעטען אין פאָלגענדען צוזאַמענשטעל: אַל-באַנסקי (קעללער), מאַרטינאַ, בולאַנאָוו, ברידער קאַטלאַרטשיק, מישיאַק, אורבאַן, מאַטיאַס, נאַוו-ראַט, ווילימאָווסקי, וולאָדאַזש.

פּראָפּאַגאַנדע-טאָג פאַר לייכט-אַטלעטיק

דער פּוילישער לייכט-אַטלעטיק-פערבאַנד האָט בעאויפטראַגט אַלע קרייזען איינצואָרדנען פּראָפּאַ-גאַנדע - אימפּרעזעס פאַר לייכט-אַטלעטיק אין די טעג פון 29. און 30. מאַי ה.י.

אין די אימפּרעזעס זאָלען אַנטיילנעהמען אַלע אָנגעשלאָסענע ספּאָרטלער, ווי אויך די, וואָס גע-הערען נישט צו קיין שום פעראיין, שילער, מילי-טער א. אז. וו.

גרויסע באָקס-אימפּרעזע
לטובת די געליטענע פון דער פערפלייצונג

דעם קומענדיגען זונטאָג וועט אין טעאַטער „סקאַלא" פּאָרקומען אַ באָקס אימפּרעזע אויף וועל-כע ס׳וועלען אויפטרעטען די בעסטע לאָדזער באָק-סערס, ווי אויך באָקסער פון קאַליש און שלעזיען, די גאַנצע הכנסה איז בעשטימט פאַר די געליטענע פון דער פערפלייצונג.

פוסבאַל-מעטשען מיט אויס-לענדישע מאַנשאַפטען

רוך — רענזווענען ספּאָרט-פעראיי-ניגונג (וויען) 2:4

פאַנאָן — שענעד א. ק. (בודאַפּעשט) 1:1

1.פ.ק. (קאַטאָוויץ)-ספּאָרטקלוב (וויען) 4:2

אַמאַטאָרען-קלוב (קאַטאָוויץ) — ספּאָרט-קלוב (וויען) 0:5

פאַנאָן — שענעד (צווייטער טאָג) 1:0

פוּ באַל-קלוב (וויען) — קראַקאָוויאַ 0:4

גאַרבאַרניאַ - פוסבאַל-קלוב (וויען) 0:2

קאַטשושקאַ (קאַטאָוויץ) — רענזווענען ספּאָרטפעראייניגונג (וויען) 0:3

רוך — רענזווענען 2:4

הכח (וויען) — רעפּרעזענטאַנץ פון ביליץ 0:4

רוך — פאָרטונאַ (דיסעלדאָרף) 1:5

וואַרטאַ — בערלינער ספּ.-פעראיין 0:1

ווינער ספּאָרט-קלוב — לעגיאַ 2:4

דריי באָקס-קאַמפּען וועגען דער וועלט-מייסטערשאַפט

ס'זענען שוין פעסטגעשטעלט געוואָרען וועלכע באָקס-מעטשען ס'וועלען נאָך היי-יאָהר פאָרקומען וועגען דער וועלט-מייסטערשאַפט.

דעם 13 יוני וועט אויף דעם לאָנג-איסלאַנד סטאַדיאָן אין אַמעריקאַ פאָרקומען דער מעטש וועגען דער וועלט-מייסטערשאַפט צווישען מאַקס בער און ברעדאָק.

דעם 10 מאַי קעמפען לוי אַמבערס מיט טאָני שאַנצאַנערי וועגען דער וועלט-מייסטערשאַפט אין דער לייכטער וואָג.

דעם 28 מאַי קעמפט דזשימי לאַבואַין מיט באַרנליי ראָס וועגען דער וועלט-מייסטערשאַפט אין דער האַלבער וואָג.

דעם 25 יוני וועט קאַרנמאַ קעמפען מיט דעם נייעם באָקס-שטערן פון אַמעריקאַ זשאָ לואיס.

דער זיגער פון דער דאָזיגער פערמעסטונג וועט קעמפען וועגען טיטול פון וועלט-מייסטער אין דער שווערער וואָג.

וועלט-בעריהמטע ספּאָרטלער
אין אַלע ספּאָרט-צווייגען זענען יודען

כמעט אין אַלע ספּאָרט-צווייגען אין דער גאַנ-צער וועלט, פערנעמען יודישע ספּאָרטלער ערשטע פּלעצער און זענען וועלט-מייסטערס; פיל יודישע ספּאָרטלער זענען אָלימפּיאַדע זיגערס. אין פלוג, ווען מ'לייענט די נעמען, דאַכט זיך, אַז די מייסטערס זע-נען נישט קיין יודען, נאָכמעהר דערפאַר, ווייל די יודישע ספּאָרטלער טרעטען תמיד אַרויס אין די רעפּרעזענטאַנצען פון די מלוכות, וואו זיי וואוינען.

אויפ׳ן סמך פון אויטענטישע און ערנסטע מאַ-טעריאַלען, וועלכע געפינען זיך אין פינפטען באַנד פון „יודישען לעקסיקאָן" (ווינער אויסגאַבע פון אַטאַ בעקמאַן. די מאַטעריאַלען האָבען בעאַרבייט ד״ר ווילי מייזעל: „די יודען און ספּאָרט" און ד״ר זיסמאַן מונטער: „לייבעסאיבונגען ביי יודען") ווע-לען מיר איצט ברענגען די רשימה פון די בעקאַנטע און בעריהמטע ספּאָרטלער, וועלכע זענען יודען.

אַלזאָ אין טעניס: די בעריהמטע טעניס-שפּילער ר. לאַקאָסט און זוזאַנאַ לענגלען, ווייטער דניאל פּרען באַראָן מאַרפּורגאָ. די דאָזיגע טעניסיסטען זענען פון די בעסטע אין דער וועלט און זענען געווען וועלט-מייסטער. צו זיי דאַרף מען נאָך צורעכענען העכטער פון טשעכאָסלאָוואַקיען.

אין דער לייכט-אַטלעטיק זענען די יודען די פּאָהנען-טרעגער. דער אָלימפּיאַדע זיגער פון 100-מעטער-לויף אין פּאַריז איז געווען דער יוד אַבראַ-האַמס. דער זיגער פון 200 מעטער-לויף אויף דער אָלימפּיאַדע אין אַמעריקאַ איז געווען זשעקסאָן שאָלץ, ווייטער קומט וויליאַן קער, דער וועלט-רע-קאָרדיסט אין 400 מעטער-לויף און דער וויצע-מייס-טער פון דער אָלימפּיאַדע בנימין איסטמאַן. ווייטער קומט דער רעקאָרדיסט אויף 800 מעטער טאָמאַס העמפּסאָן.

צווישען פרויען געפינט מען פאָלגענדע יודינס: די אָלימפּישע מייסטערין אין דיסק-וואַרפען ליליאַן קופּלענד (די זיגערין פון דער איצטיגער צווייטער מכביאַדע אין תל-אביב). צו דעם אַלעם קען מען נאָך צוגעבען אַזעלכע בעריהמטע נעמען ווי ווינטער (פראַנקרייך), מאַדאַראַש (אונגאַרן), שפּיץ (אַמערי-קע), קאַץ (פינלאַנד), ענגעל (טשעכיען) און דעם מאַראַטאָנען מייסטער העקס.

די רייכסטע טראַדיציע האָבען די יודען אין שווימען. ס'איז גענוג אָנצורופען דעם נאָמען פון וועלט-מייסטער זשאָרזש קאַיאַק, אָדער דעם פענאָ-מענאַלען שפּרינגער עדמונד פּאַרקאַס. אויך דער בעסטער שווימער אין אייראָפּע — טאַריס איז אַ יוד אויך די פענאָמענאַלע האָלענדערין ווילי דען אודען איז אַ יודישע.

אין באָקס זענען די יודען פון תמיד אָן שטאַרק רעפּרעזענטירט. נישט רעדענדיג פון כמעט אַלס גע-וועזענע אַמאָל וועלט-מייסטערס אין באָקס, איז דער היינטיגער וועלט-מייסטער מאַקס בער אַ יוד. אפילו אין פעכטען טרעפט מען אַזעלכע נעמען, ווי נעאָרג פּילער, דער לעצטער אָלימפּיאַדע מייסטער, העלען מייער, די זיגערין אויף דער אַמסטערדאַמער אָלימ-פּיאַדע איז אַ טאָכטער פון אַנ׳אָרטאָדאָקסישען יוד אין פראַנקפורט, ד״ר פוקס, מייסטער פון אייראָפּע, קאַבאָסאַ, פּיטשאָווער און אַנד., וועלכע זענען בע-קאַנט אויף אַלע וועלט ספּאָרט-פּלעצער.

אויך אין אַנדערע ספּאָרט-צווייגען פערנעמען יודישע ספּאָרטלער די ערשטע פּלעצער.

די דאָזיגע דורך אונז דעפּילירטע רעוויע פון די וועלט-בעריהמטע יודישע ספּאָטלער בעווייזט, אַז די בעהויפּטונג פון אונזערע „פריינד" וועגען יודישע קריפּעלם איז נאָר אַ לעגענדע.

ראַטעוועט אייער געזונט
קראַנקע אויף רופּטורען (ברוך-קראַנקהייטען)

ספּעציעלע אָרטאָפּעדישע הייל-גומי-באַנדאַזשען פון מיין מעטאָדע העלפען ראַדיקאַל אונטער גאַראַנטיע אָהן אָפּעראַציעם פון אַלע מינים ברוך-קראַנקהייטען (רופּטורען) אפילו די עלטעסטע און געפעהרליכסטע ביי מענער, פרויען און קינדער

דאָס אַראָפּלאָזען זיך פון מאַגען און קישקעס בעזייטיג איך דורך פערלעגען ספּע-ציעלע אינדיווידועל צוגעפּאַסטע בויך-באַנדאַזשען. אויף ווינעקרימטע רוקען-ביין (הויקערס) אָרטאָפּעדישע הייל-גאָרסעטען אויף ביינער-שווינדזוכט און אַלע אַנדערע פעהלערן אָרטאָ-פּעדישע הייל-אַפּאַראַטען אויף פּלאַטפוס.

ספּעציעלע איינלאַגען לויט גיפּס-מאָדעלען, אויף זשילאַסעם.
- גומי-זאָקען לויט מאָס. קינסטליכע הענד און פיס

ספּעציעלער אַנשטאַלט פאַר הייל-אָרטאָפּעדיע
Spec. Ortop. O. PETRYKIEWICZ
אוים לעמבערג

לאָדז, פּיראַמאָוויטשאַ 9 (אַלגינסקאַ)

(פראָנט פּאַרטער), טעל. 09-177 נאָהנט פון לאָדזער פאַבריקס-באַהנהויף

בעמערקונג: דאָס ערשיינען פון די קראַנקע איזאָונבעדינגט נויטיג. צאָהלרייכע דאַנקזאַגונגען און דאַנק-בריף.

(אין זגערזש אויף טלאָמאַצקאַ № 2 און № 4 אייגענע הייזער)

לאזט אייך נישט נארען פון ביליגע טאנדייט=רעקלאמען

איז נור אין דעם רענאמירטען לוקסוס=שיך=מאגאזין פון

I. GRÜNBERG

לאדז, 6 שרודמיעסקא 6.

קומט און איבערצייגט אייך! טעל. 263-92.

שיך

און געדענקט, אז די איינציגע קוועלע פון די עלעגאנטסטע און נייעסטע פאסאנען

דאמען און הערן=

רעוואלוציאנס=נידריגע פרייזען פון 15 ביז 20 זל.

Już jest w sprzedaży

Etykieta koloru zielonego

wódka czysta zwykła

moc y **55°**

Cena za

1 l. zł. 5.—
0,5 l. zł. 2.55
0,25 l. zł. 1.35

wraz z butelką.

BILANS surowy
Łódzkiego Banku Depozytowego, Sp. Akc. w Łodzi
na dzień 1 kwietnia 1935

STAN CZYNNY:

	Zł. gr.
Kasa i sumy do dyspozycji	1,032.048.61
Waluty zagr. (bankn. i mon.)	272.480.25
Papiery wartościowe	1,724,086.05
Banki krajowe	183,762.41
Banki zagraniczne	799,226.62
Weksle zdyskontowane	16 089,249.84
Rachunki bieżące	5,189,797,99
Ruchomości	52,274.64
Nieruchomości	221,007.52
Różne rachunki	8,309,634.95
Koszty handlowe	377,207 02
Oddziały	2,626,114.80
Suma bilansowa:	36,876 890.70
Udzielone gwarancje	2,653,975,41
Inkaso	1,748,451.28
Razem	41,279,317.39

STAN BIERNY:

		Zł. gr.
Kapitały własne:	Zł. gr.	
a) zakładowy	2,520,000.—	
b) zapasowy	1.260.000.—	
c) amortyzac.	42,045.28	3,822,045.28
Wkłady i r-ki bieżące		17,540,162 77
Zobowiązania inkasowe		99,582,02
Redyskonto weksli		1,793,777.23
Banki krajowe		41,805,48
Banki zagraniczne		1,082,590.—
Proc., prow. i różne zyski		782,547.39
Oddziały		2,807,330.02
Różne rachunki		8,376,180.87
Zyski z lat ubiegłych		530,869.64
Suma bilansowa:		36,876,890.70
Zobow. z tyt. udziel. gwar.		2,653,975.41
Różni za inkaso		1,748,451.28
Razem		41,279,317 39

קוילען און קאקס

צו פערקלענערטע פרייזען זאווי צום איצטיגען בוי=סעזאן

צעמענט

אייזען האנדעלס און קאנסטאקציאנס-

בעלקעס (טרעגערס) קאלד

אייזערנע צינקאווע און פערצינקטע בלאכע, נעגעל, גיפס

א. ז. וו. עמפפעהלט פון לאגער און וואגאנענווייז

„ELIBOR"

Sp. Akc. Handl. Przem.
Ł. J. BORKOWSKI, oddz. w Łodzi,
Kilińskiego 70, tel. 101-73 i 204-94

Dr. med. **M. TAUBENHAUS**

ספעציאליסט

פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען פערהיטונג געגען שוואנגערשאפט

זגערזשער 11. טעל. 246-09

נעמט אן פון 4-8 אוונד.

רעטשניצע

פון דאקטוירים - ספעציאליסטען

זגערזשער 17

טעל. 116-33

רענטגען=קאבינעט

ווענעראלאגישעס אמבולאטאריום

פון 9 פריה ביז 8 א זייגער אוונט.

וויזיט 3 זל.

STARSZY FELCZER
Jakób Przysucha

איז נאך א לאנגיעהריגער פראקטיק אין ווארשאווער שפיטאל אויף דער משיסטע און פריוואט=פראקטיק געקומען קיין לאדז און וואוינט איצט פילסודסקיעגא 15 טעל. 265-64. נעמט אן קראנקע צו יעדער צייט. בעם: נעמט אן נאכט-דיזשורעי ביי קראנקע.

Dr. med. **Niewiażski**

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

פראנט, 1-טער שטאק.

נעהמט אן פון 8-11 און פ'ן 5-9 אוו.

זונטאג און יום-טוב פון 9-1 פארמיטאג.

בעזונדערער ווארטע=זאל פאר פרויען.

ד"ר העללער

ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע

8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89

נעמט אן פון 8-11 און פון 4-8 אוונט

זונטאג פון 11-2 מיטאג.

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.

אונבעמיטעלטע — לטעשניצע-פרייז

Dr. med.

Z. DATYNER

אוראלאג

ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנק.

ZACHODNIA 59a, tel. 148-95

נעהמט אן פון 2-3 און פון 6-8 אוו

א פאבריקס=געביידע איז צענטרום

פארטער און דריי שטאק

א 400 קוואדראט מעטער יעדער, צענטראל-בעהייצונג, 2 איינגענג, געאייגנעט פאר יעדע ארט פאבריקאציע און שפינערייי

צו פערמיטען גאנץ אדער טיילוויז.

צו פערשטענדיגען זיך טעלעפאניש אין וואכענטעג טעל. 214-77.

איז יעדען הויז

דארף זיין א גינסטיגער

דורכריינינגונגס=מיטעל

פלאנצונגס-פילען

מיט'ן גייסטליכען

(Zakonnik)

פאר קינדער און דערוואקסענע.

א שאכטל 40 גר.

Dr. Med.

D. Frid

אינערליכע קראנקהייטען

האט זיך איבערגעצויגען

אויף זאוואדזקא 16a

פראנט 1 שט. טעל. 224-78

נעמט אן פון 9-10 און פון 5-7 אוו.

גרויע האר

בעקומען צוריק די פריהערדיגע קאליר דורך דער ערפינדונג פון ד"ר ווינטער.

פערקויף ביי כאנאכאוויטש

דרעוונאווסקא 19.

רעטשניצע

פאר ווענעריש קראנקע

פון דאקטוירים ספעציאליסטע

לאדז, זאוואדזקא 1

טעל. 122-73

טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוועגד.

ווענעריש-קראנקע, מענער-שוואכע און הויט-קראנקהייטען

אנאליזען פון בלוט און אוריין

די פערהיטונגס=סטאציע

איז טעטיג א גאנצען טעת לעת

פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל

א בעראטונג 3 זל.

Dr. Med.

J.Schlosser

כירורג

האט זיך איבערגעצויגען אויף

צעגעלניאנא 30 טעל. 122-16

נעהמט אן טעגליך פון 4-7 אוו.

איך וויל זיך אויסלערנען

פאלגענדע דריי ארטיקלען:

פאקאסט=אויסארבייטונג, שמיר פאר אוי-טאמאבילען און וואסער-גלאז. ווער עס קאן מיר דאס ערטיילען ווערט געבעטען אפצוגעבען אן אפערטע אין אדמיניסטראציע אונטער „Cha We"

1302

ווינכטיגע נייעס

פאר לאנג=געקליידעטע בעפעלקערונג!

איהר דארפט שוין נישט טראגען קיין טאנדייט-מלבושים דען איך דער בעוואוסטער געשעפטס-אנפיהרער פון דער בעוואוסטער פירמע ח. מענדראווסקי האט צוליב זיין אפריזע נאך ארץ=ישראל ערעפענט א געשעפט פון

יודישע לאנגע מלבושים

מיט גוטע בעשטעלטע ארבייט און גאראנטירטע צופריידעגהייט אויך פאר נישט טייערע פרייזען ווי טאנדייטער איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער אלערליי יודישע מלבושים אויך גאנצע אויסשטייערס פאר התנים — אויף פערלאנג ווערט אויסגעפערטיגט אין פערלוי פון 24 שעה. געדענקט די אדרעס:

אביגדורווארטמסקי, לאדז

פולנאצנא 5 אין הויף, סאלידע בעדינונג

ת יכמיג פאר עלעגאנט געקלייידעטע 1 אין מיין געשעפט ווערט אויסגעפערטיגט מלבושים לויט די נייעסטע פאסאנער.

דער

פאטאגראפישער אטעליר

„POLONJA"

גדאנסקא 31

גיט אלם פרעמיע אויף א קורצע צייט

7 רעטושירטע פאטאגראפיעס

מיט א פערגרעסערונג נאר פאר 1.50

פאר יודען, וואס פאהרען נאך פאלעסטינא, ווערט אויסגעפערטיגט אלע ארט פאס-פאטאגראפיעס שנעל, גוט און ביליג.

בעמערקונג: גרויסע בילדער מאך איך צו זעהר נידריגע פרייזען.

מיט אכטונג

אינהאבער: גוטערמאן

לאדז, גדאנסקא 31.

מודעה. ברוך-קראנקע!

ליידענדע אויף פערשידענע רופטורען, פערקרימונגען פון רוקען-ביין, פיס און הויקערס!

א הילף און א רפואה!

ביי ווינקעל, נאפעל, בויך און קיסברוכען אויך אין געפעהרליכסטען צושטאנד ביי מענער, פרויען און קינדער. ספעציעלע הילף ביי פרויען, מוטערברוך, מאגען און נירען-ברוך!

ברוך=ליידענדע! איהר קענט געזונד ווערן אהן בלוטיגע אפעראציעס און געפאהר! פערנאכלעסיגט נישט און ראטעוועט אייער געזונד כל-זמן ס'איז נאך צייט, ווייל דער ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען-קאפ, די קישקעס ווערען פערדרעהט און מ'קען בראנדיג ווערען. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספעציעלע גומי=הייל-באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גרעסטע פערנאכלעסיגטע געפעהרליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל-באנדאזשען און גארסעטען נאך דעם סיסטעם פון פראפעסאר ד"ר האפפא, ד"ר העססינג און קאללאט. געגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פלייצעס, פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט-פיס. פאר אמפוטירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט-פיס (סאלאן-ארבייט).

ביים טראגען לאזען זיך פון מאגען, קישקעס און געבירט-מוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל-באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד.

דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אוניווערזיטעטס=פראפעסארען אנערקענט

ספעציאליסט
Ortoped NATAN RAPAPORT

מיט 30-יעהריגער פראקטיק אין וויען, דייטשלאנד און לעמבערג, נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אוועגד

איז לאדז, פילסודסקיעגא № 23

פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינגט נויטיג.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין הארציגסטען דאנק דעם ספעציאליסט דיר. נאטאן ראפאפארט פאר דעם גענצליכען אויסקורירען מיך פון געדערם- און ברוך-קראנקהייט א דאנק דעם פערלאנגטען ספעציעלען הייל-באנדאזש לויט זיין מעטאדע, און איצט פיהל איך זיך גענצליך געזונד.

צפורה הימעלפארב.

לאדז, זשעראמסקיעגא 41.

עלעגאנטע דאמען און הערען!!!

קויפט נור
— די —
עלעגאנטסטע
און בעסטע

שיך

אין דעם
איבעראל
בעקאנטען
שיך-סאלאן

L.FRIEDLAND

ŁODZ, CEGIELNIANA 15, TEL. 171-41

מיר בעזיצען אויף לאגער צום פריהלינג און זומער-סעזאן די נייעסטע קרעאציעס פון דאמען, הערען און קינדער-שיך צו בעדייטענד פערקלענערטע פרייזען.
סאלידע בעהאנדלונג!

קלאנג-קינא-טעאטער
PALACE
פעטריקאווער 108.

היינט אנהויב 12 א זייגער בייטאג — פריהמארגען-סעאנסען פון 80 גר. אן.
דער גרעסטער ווינער סוקצעס!

„ביוויל נישט וויסען ווער דו ביזט"

די הערליכסטע ווינער קאמעדיע פאר אלע צייטען. די נייעסטע פראד. פון 1935. די הויפט-ראלען שפילען: Liana HAID, Gustaw FRÖHLICH און דער בעריהמטער יוד. קאמיקער S'ZOEKE SZAKALL

קינא-רעוויע
AMOR
89 פאמארסקא 89, טעל. 248-05
דאס ביליגסטע טעאטער אין לאדז

לעצטע 2 טעג—גרויסער יו"ט-פראגראם! אויף דער בינע! גרויסע 3-שעה'דיגע פראגראם פון הומאר, געלעכטער און טאנץ א.ב.

„יום-טוב'דיגע סורפריזען"

אונאויפהערליך געלעכטער! געלעכטער ביז טרערען!

ס'נעהמען אנטייל: Edward Fej, Zofja Karina, Edward Fewski, Rita Konarzewska, W. Wolinska, M. Mieczkowski
אויפן עקראן: „דאס מעדעל פון קאלגארי" מיט FIFI D'ORSAY דיר.: Znamirowski: מוזיק: Kochanowski דעקאראציעס: Z. Zyłka
אנהייב 6 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. לעצטער סעאנס 9 אווענד. נישט קוקענדיג אויף די גרויסע קאסטען זענען די פרייזען נישט געהעכערט.

דער פענאמענאלער זינגער, דער געניאלער ארטיסט

JÓZEF SCHMIDT

ענטציקט אין גלענצענדען פילם א. ב.

„פערקויפטע שטימע"

(EIN STERN FÄLLT VOM HIMMEL)

רעזשי: MAX NEUFELD
דער פילם ווערט גערעדט און געזונגען אויף דייטש.

קלאנג-קינא
RAKIETA
שענקיעוויטשא 40
טעל. 141-22

אויסערן פראגראם:
„אין קעניגרייך פון שפילצייג"
סאלירטע גראטעסק.

DR. MED. **H.**
Różaner
ספעציאליסט פאר
הויט, ווענערישע און סעקסועלע קראנק.
NARUTOWICZA 9,
tel. 128-98.
נעמט אן פון 9—1 פארמ. און פון 5—9.

קליינע אנאנסען

1 זלאטי אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער 1 זלאטי

א צימער פון 2 פענסטער 1-טער שטאק, פראנט, נאוואמיעסקא 4, וו. 3. צו פערמיטען אויף א געשעפט.

פערשידענעס

סטארשי פעלדשער ג. ניימאן, 6-טער שערפיען (בענעדיקטא) 43. פרישע פיאווקעס. 7304

אכטונג 1 זל.! א רוטינירטע לעהרערין ערטיילט לעקציעס פון דער פוילישער שפראך פאר דערוואקסענע מיט א ספעציעלער פערקירצטער מעטאדע. שנעלע פארשריט גאראנטירט. לעקציעס גרופעס און איינצעלוויי. צו ערפאהרען פיעטריקאווער 17, לינקע אפיציגע 1-טער איינגאנג, 2-טער שטאק וו. 17. 7308

היגיענישע
ד"ר ט-מאטראצען
איז צו בעקומען ביליג ביים טאפעצירער
I. Bresler 10 פאלודניאווא

ביליג צו פערקויפען א קאנסערוואטאר אויף לאדעס אויף 3 טפּ אין גוטען צושטאנד. אויך א מאשינקע מיט א קופער-קעסעל. צו ערפאהרען קאפערניקא 25 אושעראוויטש. 7314

א שדכן, וועלכער פערקעהרט אין בעסערע בעל-בית'ישע הייזער, ווערט געזוכט. אפערטען אין אדמינ. פון דער צייטונג אונטער „א. ב." 7303

פרייע פאסטענס

ס'ווערט געזוכט קוואליפיצירטע נייהערינס צו טריקא קעפער העמדער מיט מאשינען, אויך אויף אויסווערטס. צו ערפאהרען צמענטארנא 3, וו. 34. 7298

לאקאלען

א גרויס רוגאווע געוועלב, צוויי גרויסע ווינטאוועס מיט א פריוואט-וואוינונג פון 2 שטובען מיט א קיך אין בעסטען פונקט צו פעטדינגען ביליג. קלינגען טעלעפאן 188-89.

צו פערדינגען א שעהן זונען-צימער מיט 2 פענסטער, הויכער פארטער, פאר א סובלאקאטאר. צו ערפאהרען זשעראמסקיעגא 15 ביים וועכטער. 7307

צו פערדינגען א געוועלב מיט א וויטטאווע, מיט א אונטערצימער, 1 צימער און קיך, א פאבריקס-לאקאל מיט קאבעל 10 x 12, אל. קאשטשושקי 26. צו ערפאהרען ביים ווירט. 7300

א שטוב מיט א קיך איבערצוגעבען אין פארטער, פולנאצנא 20 ביי גאלדפארב. 7301

2 שטיבען מיט קיך ערשטער שטאק שעהן רעמאנטירט, עלעקטריע, וואסער, זייער ווי אויך א פאבריקס-לאקאל ערשטער שטאק מיט פארטער געאייגנעט פאר אלעס, פולנאצנא 7. צו ערפאהרען ביים ווירט אורבאך, פילסוד סקיעגא 37 7303

פמעט גאנץ לאדז און אומגעגנד איז ערשטוינט פון אונזערע לייסטונגען אין קונסטשטאפען. ווי שוין בעקאנט איז פערשטאפען מיר אלערליי לעכער און געוואלדריסען אין הערן- און דאמען-קליידונג אז"ווי די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פון די בעסטע פאכמענער אויס דייטשלאנד צו זעהר ביליגע פרייזען. קומט און איבערצייגט אייך! נאד-לודקא 12 אין נייעם הויז

לעהרערס מיט רעגירונגס-רעכט, 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש. עספעראנטא. דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק. :—: שוו. יאקובא 12. רעכטע אפיציגע, 1. שט. וואלינונג 30, שיף.

וויכטיג פאר יעדען מענש! ס'ווערט פערקויפט שעהנע דינע מצות צו ביליגע פרייזען. פאלודניאווא 7, געוועלב פון מצות, פראנט. 7287

Lekcje hebrajskiego i angielskiego. Postępy gwarantowane, Ceny przystępne. Narutowicza 11, m. 4, front. Zgłoszenia 5–6 popoł.

געלעגענהייטליך ביליג צו פערקויפען א קאראקול-מאנטעל אין גוטען צושטאנד. צו ערפאהרען פילסודסקי 39, ביי קויפמאן, אין דער רעסטאראציע.

ביליגער פערקויף פון מאדערן מעבעל אויף גינסטיגע בעדינגונגען. לאדז, 6-טער שערפיען 2 (עק פיעטריק.)

לעהרערין! גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש, יודיש און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען. לאסמאן, בזשעזשינער 15.

צום פריהלינג
שיך
די לעצטע מאדעלען
עמפפעהלט
SALON OBUWIA
A. OGOREK
Łódź, Zawadzka 11, tel. 202-86.
בעמערקונג: ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך אין א גרויסען אויס וואהל.

לעכער
אויף דער מאשין
ווערען אנגענומען אויסצונייען ביי
ג. נארדמאן, שרודמיעסקא 8

Zaginiona została
matrykuia szkolna ucznia II gimn. Społeczn. Gimnazjum Seweryna Różanera, Łódź, Narutowicza 9.

בעקאנטמאכונג.
דערמיט מאכען מיר בעקאנט דער ג' קונדשאפט אז אונזער פאבריקס-לאגער פון די בעריהמטע
רייזפערשלוסען
איז איבערגעטראגען געווארען אין הורט-גאלאנטעריע-געשעפט פון
ה. אפלבוים
2 פולנאצנא 2
וואו מען בעקומט אויך אלערליי שטריקערי-צודאטען ווי: קנעפּ, טאשמעס, נאדלען א. א. וו.
מיט אכטונג
„שטאנצמעט" א.ג.
ביי ה. אפלבוים, פולנאצנא 2
טעל. 142-92, פ. ק. א. 68384

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה
פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זייט שפאלטען
אין טעקסט—40 . . . . —60 4
זאכ'ן טעקסט—12 . . . . —18 . . . .
מיניסטער דער שטאדט 50 פראצ. טייערער. אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער זייט שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע ווארט — 10 גר.

אבאנעמענטס-פרייז: אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

מעהלערן, וועלכע ענדערן ניט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון זייער אנאנס פערעכטיגען נישט צום איבערדריקען די אנאנס אדער צוריקצומאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאנסען איז די פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע שטעלט פייטאג און לייגאבע.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman